

Riitta Auvinen-Pertti Tuomi

TYÖSUHTEESSA OLEVIENT ELÄKEIKÄTUTKIMUS

3. MYYNTITYÖ

Eläketurvakeskuksen
tutkimuksia 1970:3

Riitta Auvinen - Pertti Tuomi

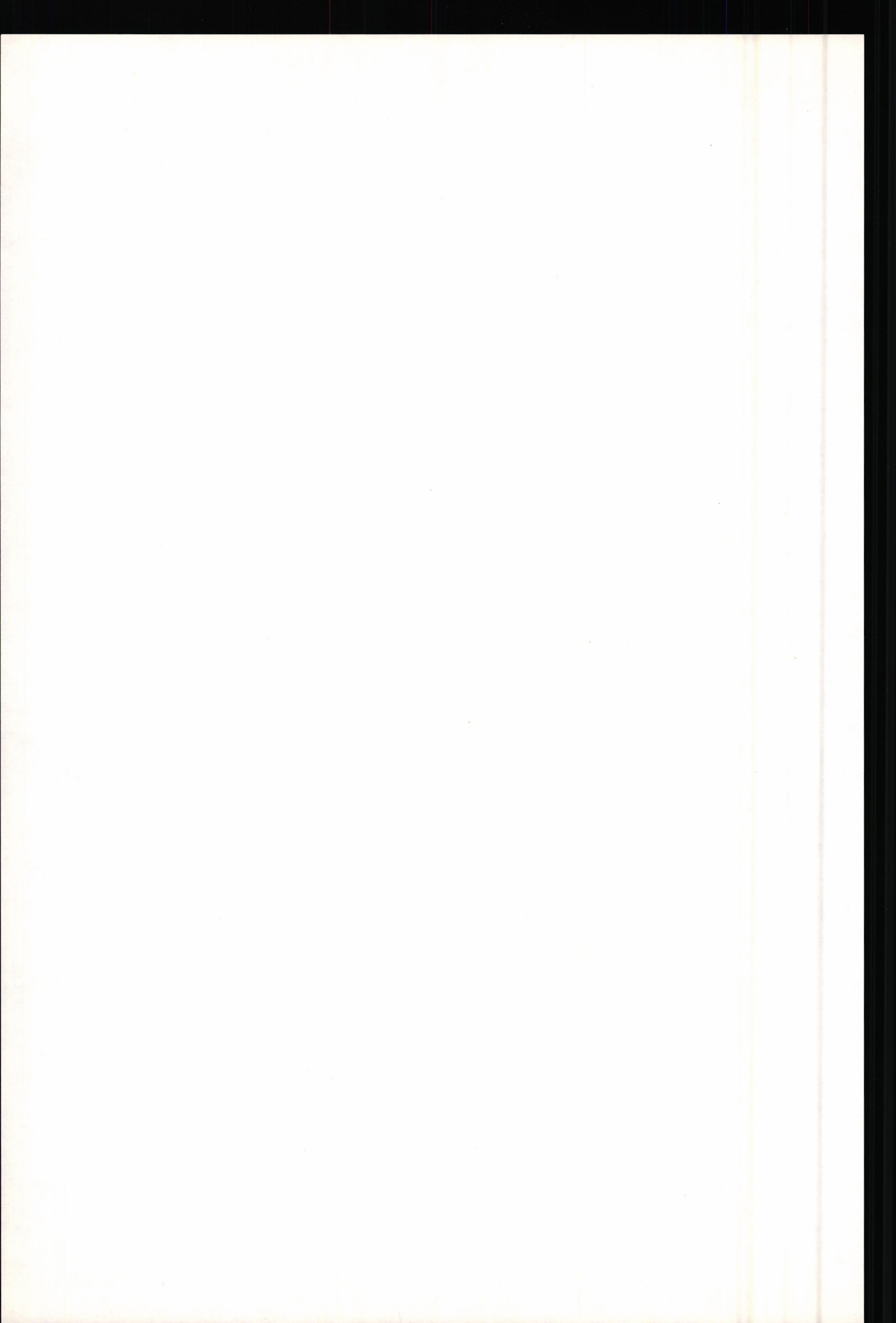
TYÖSUHTEESSA OLEVIENT ELÄKEIKÄTUTKIMUS

3. MYYNTITYÖ

Eläketurvakeskus

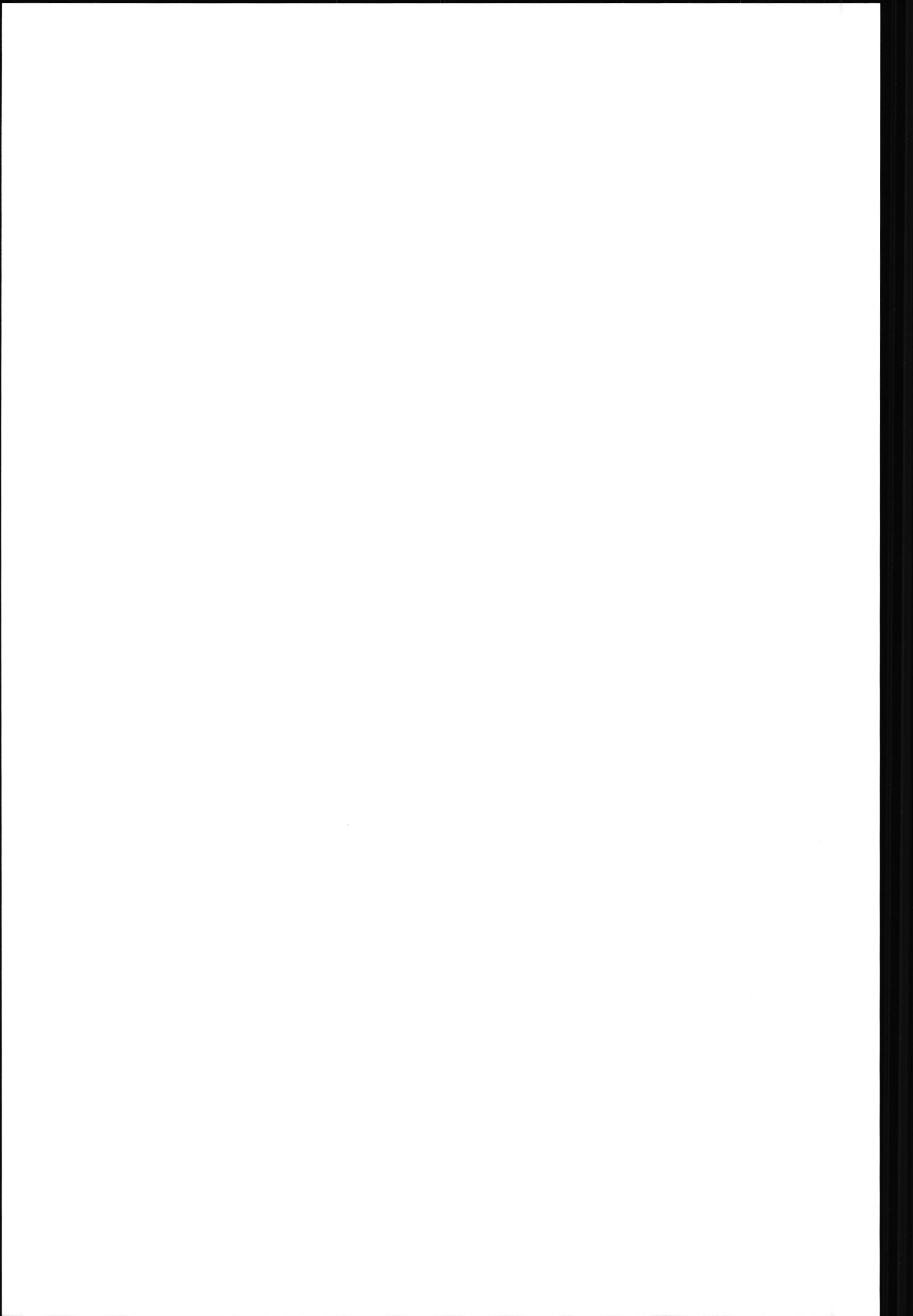
Helsinki

1970

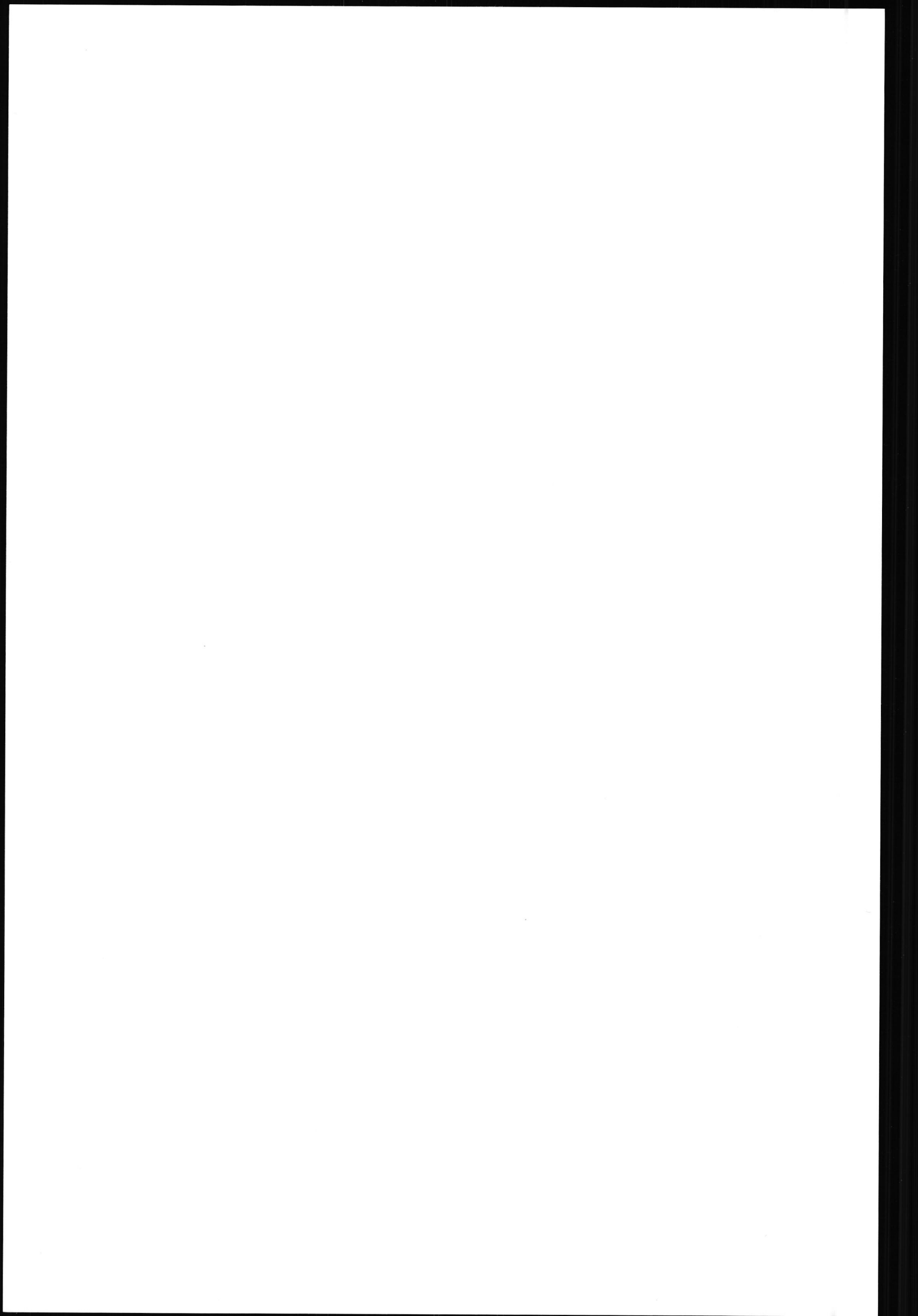

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUSAINEISTO	2
2.1. Näyte ja haastattelut	2
2.2. Taustatiedot	4
2.2.1. Ikä	4
2.2.2. Sukupuoli	5
2.2.3. Huollettavien lasten lukumäärä	5
2.2.4. Työhistoria	6
3. MYYNTITYÖN KUVAUS	8
4. ULKOISET TYÖOLOSUHTEET	9
5. TYÖN VAATIMAT OMINAISUUDET	11
6. TERVEYDENTILA	12
7. RASITTUNEISUUS	15
8. TYÖN AIHEUTTAMA STRESSI	17
9. ELÄKEIKÄÄ KOSKEVAT KYSYMYKSET	18
9.1. Vanhuuseläkejärjestelyt	18
9.2. Eläkeikää koskevien mielipiteiden taustaa	20
9.3. Suhtautuminen eläkkeelle siirtymiseen liittyviin kysymyksiin	22
9.4. Mielipiteitä eläkeikäkäytännöstä ja nykyisestä eläkeistä	25
9.5. Eläkeiän odotukset	27

10.	MUUTAMIA LISÄTIETOJA	32
11.	ERÄITÄ TILASTOTIETOJA	34
11.1.	Ikärakenne	34
11.2.	Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen sekä kuolleisuus	36
12.	ERÄITÄ HAASTATTELUTIETOJA VANHUKSISTA	39
13.	TIIVISTELMÄ	41
	KIRJALLISUUTTA	44
	LIITTEET	45
	Liite 1. Eläkeikä tutkimuksen suunnitteluryhmä ja tutkimusta avustaneet asiantuntijat	
	Liite 2. Haastattelulomake A	
	Liite 3. Haastattelulomake B 2	
	Liite 4. Haastattelulomake C	
	Liite 5. Tutkimuspaikkakuntien maantieteellinen sijainti	
	Liite 6. Suoritetusta faktorianalyysistä	

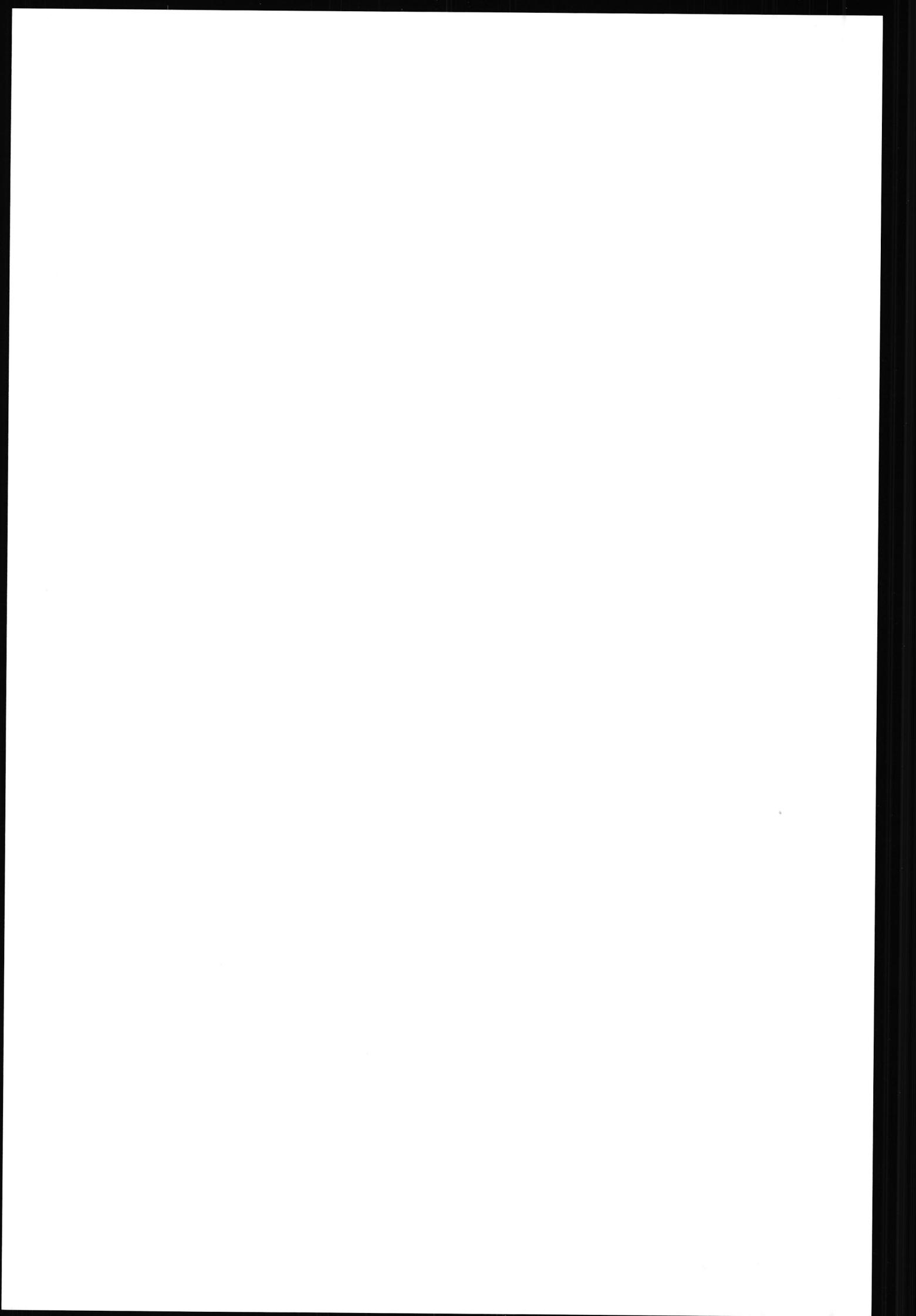
1. JOHDANTO

Eri maiden eläkejärjestelmät ovat viime vuosikymmeninä kokeneet perusteellisia muutoksia. Myös Suomessa voidaan kulunutta vuosikymmentä täydellä syyllä nimittää eläkepolitiikan vuosikymmeneksi, niin keskeisellä sijalla eläkepolitiikka on ollut suomalaisessa sosiaalipolitiikassa 1960-luvulla. Kansalaisten eläketurvaa on pyritty laajentamaan niin, ettei minkään yhteiskunnallisen ryhmän tarvitsisi tuntea sosiaalista epävarmuutta vanhuuden lähestyessä. Tällöin on myös kysymys sopivasta eläkeiästä noussut usein esiin.

Eläketurvakeskuksessa on kiinnitetty huomiota kysymykseen vanhuuseläkeikärajasta silmällä pitäen erityisesti eläkeikää eri ammattiryhmissä. Vuonna 1966 aloitettiin laaja eläkeikäkysymystä selvittävä tutkimussarja. Tutkimuksen yleisenä tavoitteena on selvittää, onko nykyinen eläkeikäkäytäntö tarkoituksenmukainen eri aloilla. Työmarkkinoiden eri osapuolet ovat olleet alusta lähtien mukana tutkimuksen suunnittelussa. Työmarkkinajärjestöjen edustajista kootussa suunnitteluryhmässä on pohdittu tutkimuksen yleisiä suuntaviivoja. Käytännön työn on suorittanut Eläketurvakeskuksen tutkimusosasto, jonka koko henkilökunta on tutkimuksen eräissä vaiheissa ollut mukana tässä työssä. Maaliskuusta 1970 lähtien on eläkeikä tutkimusta hoitanut osastolle tuolloin perustettu kenttätutkimustoimisto, ja tutkimuksen parissa työskentelee tällä hetkellä 8 henkilöä.

Käytännöllisistä syistä tutkimusta ei voida ulottaa kaikille ammattialoille. Pohjoismaiseen ammattiluokitukseen, teollisuustilastoon ja työmarkkinajärjestöjen asiantuntemukseen perustuen valittiin tutkimuksen kohteet siten, että saataisiin mahdollisimman monipuolinen kuva työeläkelakien piiriin kuuluvista ammattiteistä. Ensimmäiseksi tutkimuskohteeksi, jota on pidettävä kokonaistutkimuksen kannalta koetutkimuksena, valittiin graafinen teollisuus. Toisessa vaiheessa tutkittiin metallien perusteollisuutta, kaivosteollisuutta ja myyntityötä, jota viimeksi mainittua tässä raportissa käsitellään. Tutkimussarjan viimeisen, laajimman osan aineistonkeruu on aloitettu viime keväänä.

Nyt käsillä oleva raportti on järjestyksessä kolmas yhtä alaa käsittelevä osaraportti (aikaisemmin ovat ilmestyneet graafista teollisuutta ja metallien perusteollisuutta koskevat tutkimusraportit). Näiden osaraporttien

tarkoituksena on antaa lähinnä käytännön tarkoituksia palvelevaa, kuvailevaa ja melko yksityiskohtaista tietoa kunkin alan työn piirteistä, eläkeikäkäytännöstä sekä alalla työskentelevien henkilöiden työolosuhteista, terveydentilasta ja eläkeikää koskevista mielipiteistä. Sen sijaan koko tutkimuksen pääkysymystä - nykyisen eläkeikäkäytännön tarkoituksenmukaisuutta - voidaan selvittää varsinaisesti vasta vertailevien tietojen avulla. Lopulliset vertailut voidaan suorittaa sen jälkeen, kun tulokset useilta muiltakin aloilta ovat valmistuneet.

Nyt käsillä oleva raportti on syntynyt kirjoittajien yhteistyönä. Riitta Auvinen aloitti kirjoitustyön ja hänen siirryttyään muihin tehtäviin Pertti Tuomi jatkoi ja täydensi työtä.

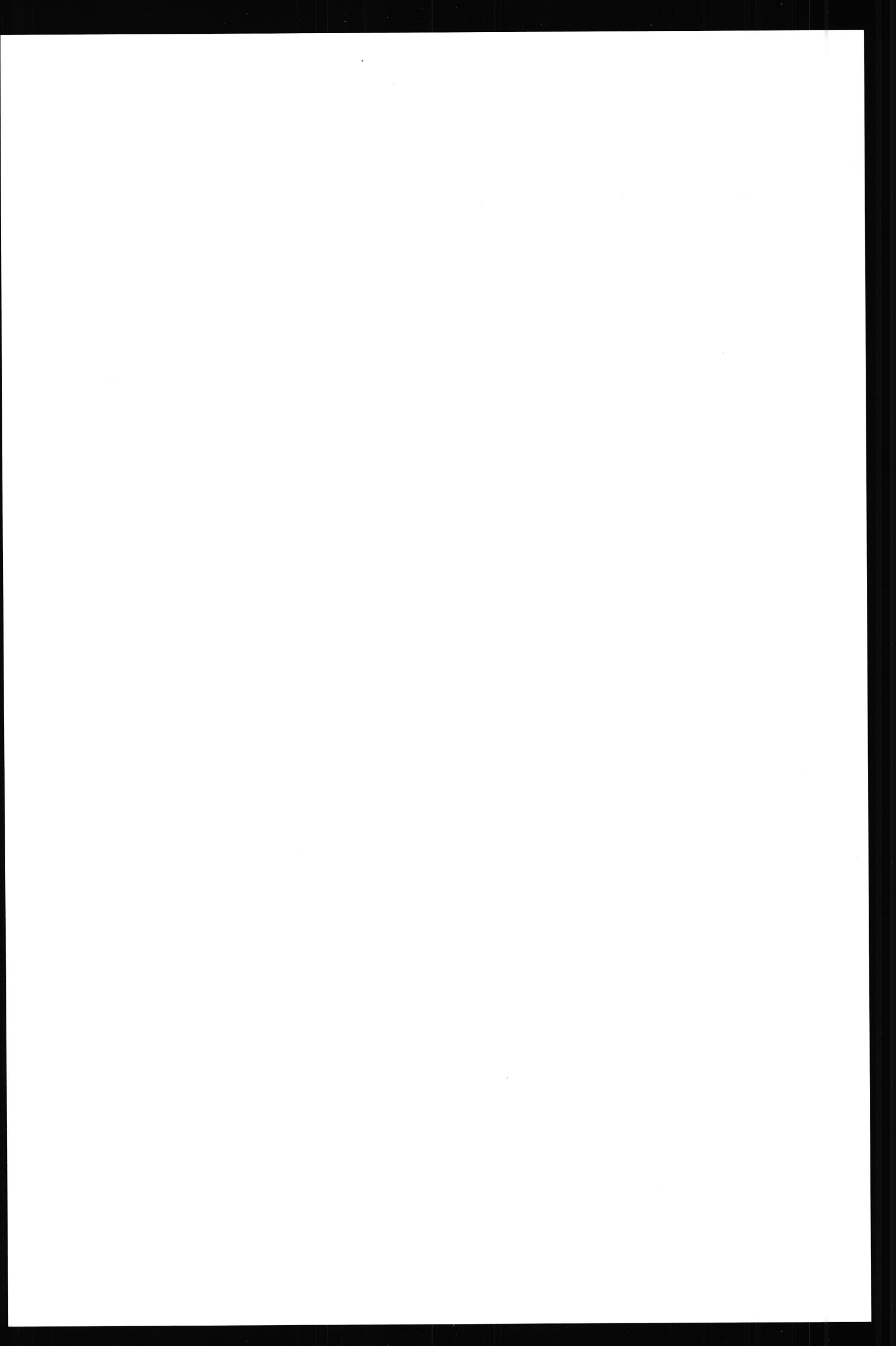
Tutkimuksen valmistuminen olisi tuskin ollut mahdollista ilman eri tahoilta saatua apua. Näin ollen kaikille vastaajille, haastattelijoille, työmarkkinaosapuolille, tutkimuksessa mukana olleille yrityksille ja yksityisille henkilöille kuuluvat parhaat kiitokset myötämielisyydestä ja avusta tutkimuksen eri vaiheissa.

2. TUTKIMUSAINEISTO

2.1. Näyte ja haastattelut

Myyntityön tutkimuksen kohteena oli vähittäiskaupan myyntityötä suorittava palkattu henkilökunta. Tutkimusajankohtana arvioitiin vähittäiskaupan palkatun myymälähenkilökunnan määräksi noin 90 000. Näyte pyrittiin saamaan mahdollisimman edustavaksi. Tutkimuksen kohteiksi haluttiin erilaisissa työolosuhteissa ja eri tyyppisissä tehtävissä toimivia henkilöitä, ja tästä syystä myyntityö jaettiin viiteen ryhmään, joita jatkossa kutsutaan alalohkoiksi: myymälät, tavaratalot, huoltoasemat, Alko ja apteekit. Varsinaisten myymälöiden ryhmään pyrittiin saamaan edustava näyte tavaravalikoimaltaan eri tyyppisiä myymälöitä, samoin tavarataloista eri osastoja.

Koska haluttiin taata tilaisuus kontrolloida myymälän sijainnin mahdollinen vaikutus vastauksiin, jaettiin toimialoittain määritellyt haastattelukiintiöt vielä siten, että haastattelut saatiin edustamaan koko maata. Tämä toisen

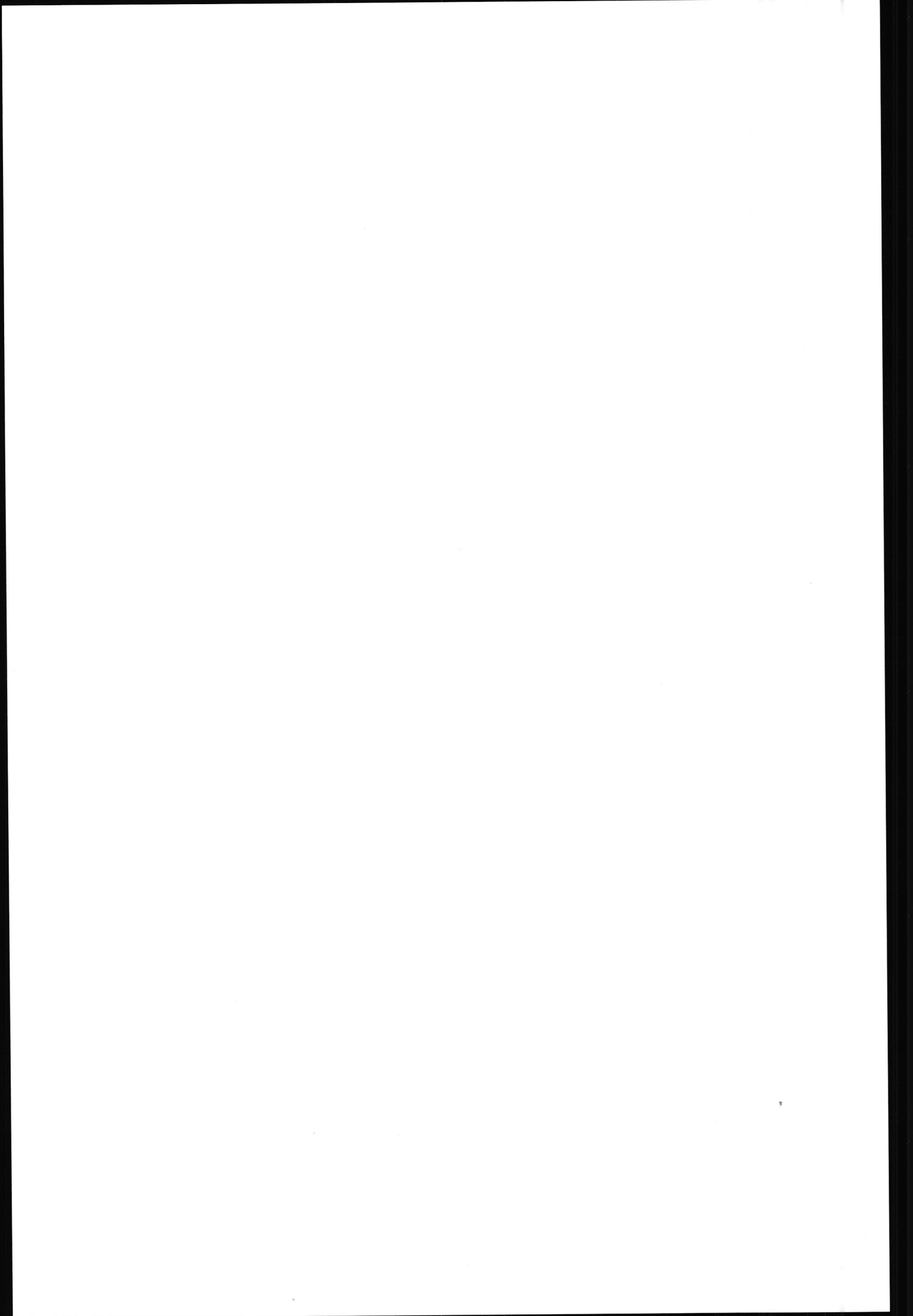
asteen kiintiöpoiminta suoritettiin seuraavan 11 piiriä käsittävän aluejaon puitteissa: Helsinki, Tampere, Turku, Etelä-Suomen kaupungit ja kauppalat, Etelä-Suomen maalaiskunnat, Itä-Suomen kaupungit ja kauppalat, Itä-Suomen maalaiskunnat, Pohjanmaan ja Keski-Suomen kaupungit ja kauppalat, Pohjanmaan ja Keski-Suomen maalaiskunnat sekä vihdoin Pohjois-Suomen kaupungit ja kauppalat ja Pohjois-Suomen maalaiskunnat. Tutkimuspaikkakuntien maantieteellinen sijainti ilmenee liitteestä 5.

Tutkimusaineiston pääosa kerättiin haastattelemalla 40 vuotta täyttäneitä myyjiä sekä heidän välittömiä esimiehiään, joita myymälöissä kutsutaan yleensä myymälänhoitajiksi ja tavarataloissa osastonhoitajiksi. Esimiehiä pyydettiin lisäksi esittämään mielipiteensä heidän alaistensa eläkeikäongelmista. Näitä esimiesarvioita pyydettiin myös sellaisilta alle 40-vuotiailta esimiehiltä, joilla oli ainakin muutaman vuoden kokemus tehtävässään. Apteekkien ja huoltoasemien kohdalla jouduttiin luopumaan esimieshaastatteluista, koska näissä alalohkoissa ei tavoitettu tarpeellista määrää palkattuja (työsuhteessa olevia) esimiehiä. Myös eläkkeellä olevia myyjiä pyrittiin haastattelemaan kaikissa alalohkoissa. Eläkkeellä olevia huoltoasemamyyjiä tavoitettiin kuitenkin niin vähän, että heidän haastatteluistaan jouduttiin luopumaan. Haastattelujen jakautuminen eri alalohkojen kesken ilmenee taulukosta 1.

Taulukko 1. Myyjien, eläkeläisten, esimiesten ja esimiesarvioiden lukumäärä eri alalohkoissa.

Alalohko	Myyjät	Eläkeläiset	Esimiehet	Esimiesarviot
Myymälät	307	79	66	158
Tavaratalot	105	29	28	49
Huoltoasemat	27	-	-	17
Alko	34	15	23	23
Apteekit	39	25	-	23
Yhteensä	512	148	117	270

Huoltoasemia, Alkoa ja apteekkeja koskevia tutkimustuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon näytteen pienuus, joka asettaa omat rajoituksensa näitä alalohkoja koskevien tulosten yleistettävyydelle. Mainittakoon, että

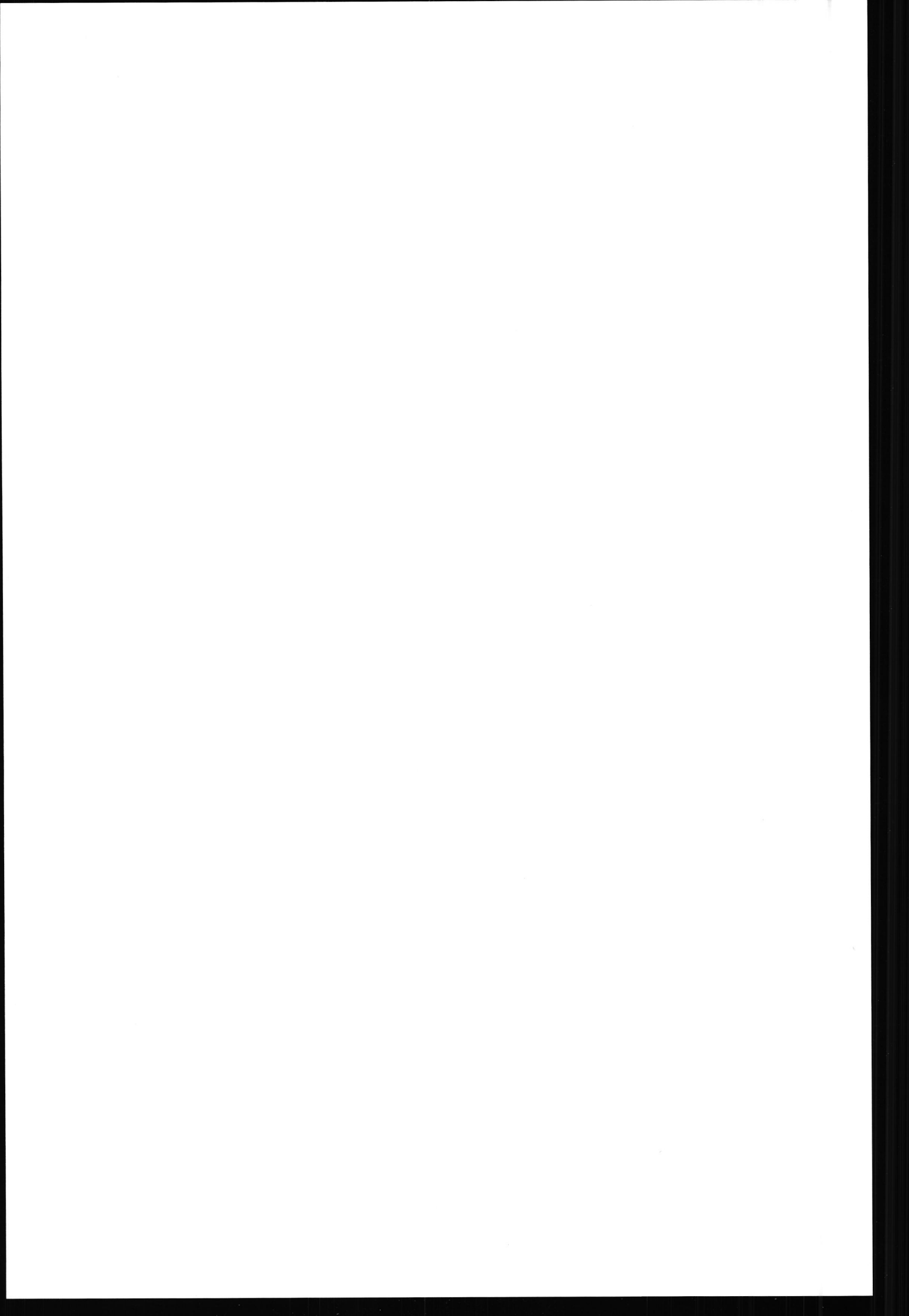
apteeekeissa haastateltiin ainoastaan farmaseutteja eikä lainkaan proviisoreja, apteekkiapulaisia tai muita myyntityötä tekeviä henkilöitä. Haastateltujen määrä oli esimiesten ja eläkeläisten osalta useimmissa alalohkoissa myös hyvin pieni, mutta esimiesten ja eläkeläisten ryhmiä käsitellään jatkossa yleensä yhtenä kokonaisuutena.

Haastattelut suoritettiin touko- ja syyskuun välisenä aikana vuonna 1968. Haastattelijoina toimi Eläketurvakeskuksen toimihenkilöiden lisäksi opiskelijoita ja jo aikaisemmin haastattelutyötä tehneitä Alkon myyjiä, jotka eivät kuitenkaan suorittaneet Alkoa koskevia haastatteluja. Haastatteliijoille pyrittiin Eläketurvakeskuksen toimesta antamaan perusteellinen koulutus tehtäväänsä. Näytteeseen valituissa yrityksissä haastattelijat suorittivat haastateltavien lopullisen valinnan pyrkien mahdollisimman suureen edustavuuteen. Myyjien ja esimiesten itseään koskevien tietojen keräämiseen käytettiin lomaketta A (liite 2), esimiesarvioiden keräämiseen lomaketta B₂ (liite 3) ja eläkeläishaastatteluihin lomaketta C (liite 4). Myyjien ja esimiesten haastattelut suoritettiin harvoja poikkeuksia lukuunottamatta työpaikoilla. Eläkeläisiä haastateltiin yleensä heidän kotonaan. Haastattelut pyrittiin suorittamaan kahden kesken ja siten, että ulkopuolisia häiriötekijöitä olisi mahdollisimman vähän. Kaikkien vastaajaryhmien suhtautuminen haastatteluun oli hyvin myönteistä.

2.2. Taustatiedot

2.2.1. Ikä

Jotta haastattelun piiriin joutuneista henkilöistä saataisiin syntymään jonkinlainen mielikuva ennen varsinaisten tutkimustulosten tarkastelua, on syytä kartoittaa aineistoa mm. iän, sukupuolen, perhesuhteiden ja työhistorian valossa. Tutkimuksen peruslähtökohdasta johtuen kaikki haastateltavat olivat ennen v. 1928 syntyneitä, siis yli 40-vuotiaita. Odotusten mukaisesti kaikkien myyntityön piirissä toimivien joukosta osoittautuivat esimiehet iäkkäimmiksi, sillä yli puolet heistä kuului yli 50-vuotiaiden ryhmään. Haastatteluihin mukaan tullut farmaseuttikunta puolestaan osoittautui ikärakenteeltaan nuorimmaksi. Useampi kuin joka toinen heistä kuului alle 50-vuotiaisiin. Huolto-

asemamyyjien joukossa oli suhteellisesti eniten vanhoja, yli 60-vuotiaita työntekijöitä. Tarkemmat tiedot haastateltavien ikäjakautumasta näkyvät alla olevasta taulukosta 2.

Taulukko 2. Haastateltujen ikä alalohkoittain. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Vastaajan ikävuosi	Myyvälämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyyjät	Alkon myyjät	Farmaseutit	Esimiehet
- 42	21	17	19	15	28	18
43 - 47	29	29	19	21	23	20
48 - 52	22	24	11	24	15	12
53 - 57	14	15	11	27	13	23
58 - 62	10	7	19	15	13	22
63 -	5	9	22	-	8	4
Yhteensä	100 (306)	100 (105)	100 (27)	100 (34)	100 (39)	100 (116)

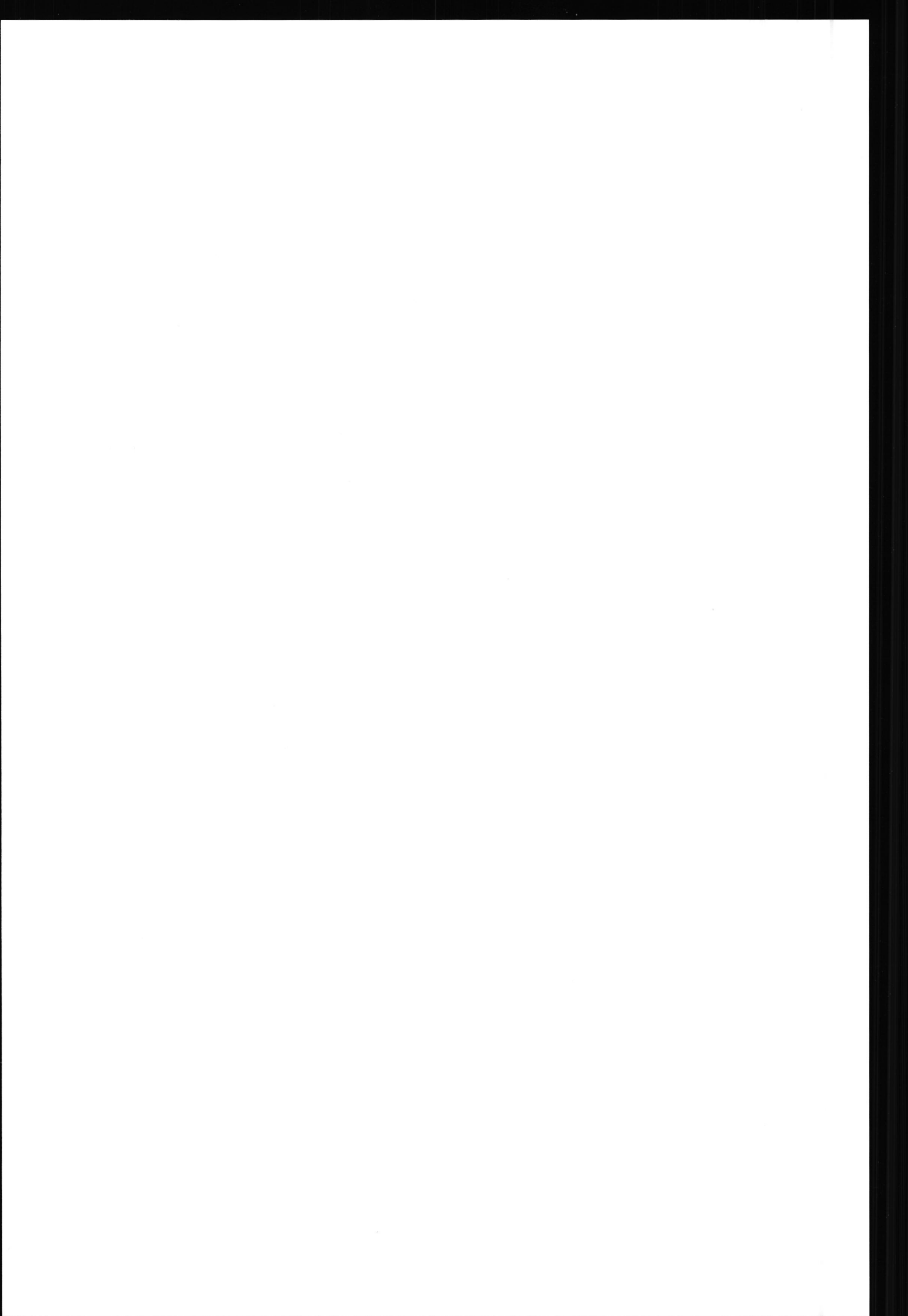
2.2.2. Sukupuoli

Myyntityö on meillä perinteisesti naisvaltainen ala. Lisäksi on todettava, että sukupuolijakoa toteutetaan myyntityössä varsin pitkälle myyntiartikkelin mukaan. Niinpä esim. rautakaupan myyjä on yleensä mies. Tämän tutkimuksen piiriin kuuluvista alalohkoista osoittautui miesvaltaisimmaksi ryhmäksi huoltoasemamyyjät, joista enemmän kuin yhdeksän kymmenestä oli miehiä. Seuraavaksi miesvaltaisim ryhmä oli myyntityön esimiehet, joista 58 % oli miehiä. Alkon myyjät koostuivat täysin tasaveroisesti miehistä ja naisista.

Naisvaltaisimmaksi alalohkoksi osoittautui farmaseuttien ammattikunta, josta peräti 97 % oli naisia. Sekä myymälämyyjistä että tavaratalomyyjistä neljä viidennestä oli naisia. Sama havainto piti paikkansa myös kun laskettiin jakautuma kaikista myyjistä yhteensä.

2.2.3. Huollettavien lasten lukumäärä

Huollettavien lasten lukumäärä oli selvästi riippuvainen vastaajan iästä. Tämä ilmenee seuraavasta taulukosta, jossa kaikki vastaajat on jaettu

kahteen ikäluokkaan.

Taulukko 3. Huollettavien lasten lukumäärä yli ja alle 50-vuotiaiden ryhmissä koko myyntityössä. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Huollettavien lasten lukumäärä	Vastaajan ikä	
	40-49 v.	50 v. tai yli
0	31	63
1	27	25
2 tai useampia	42	12
Yhteensä	100 (346)	100 (255)

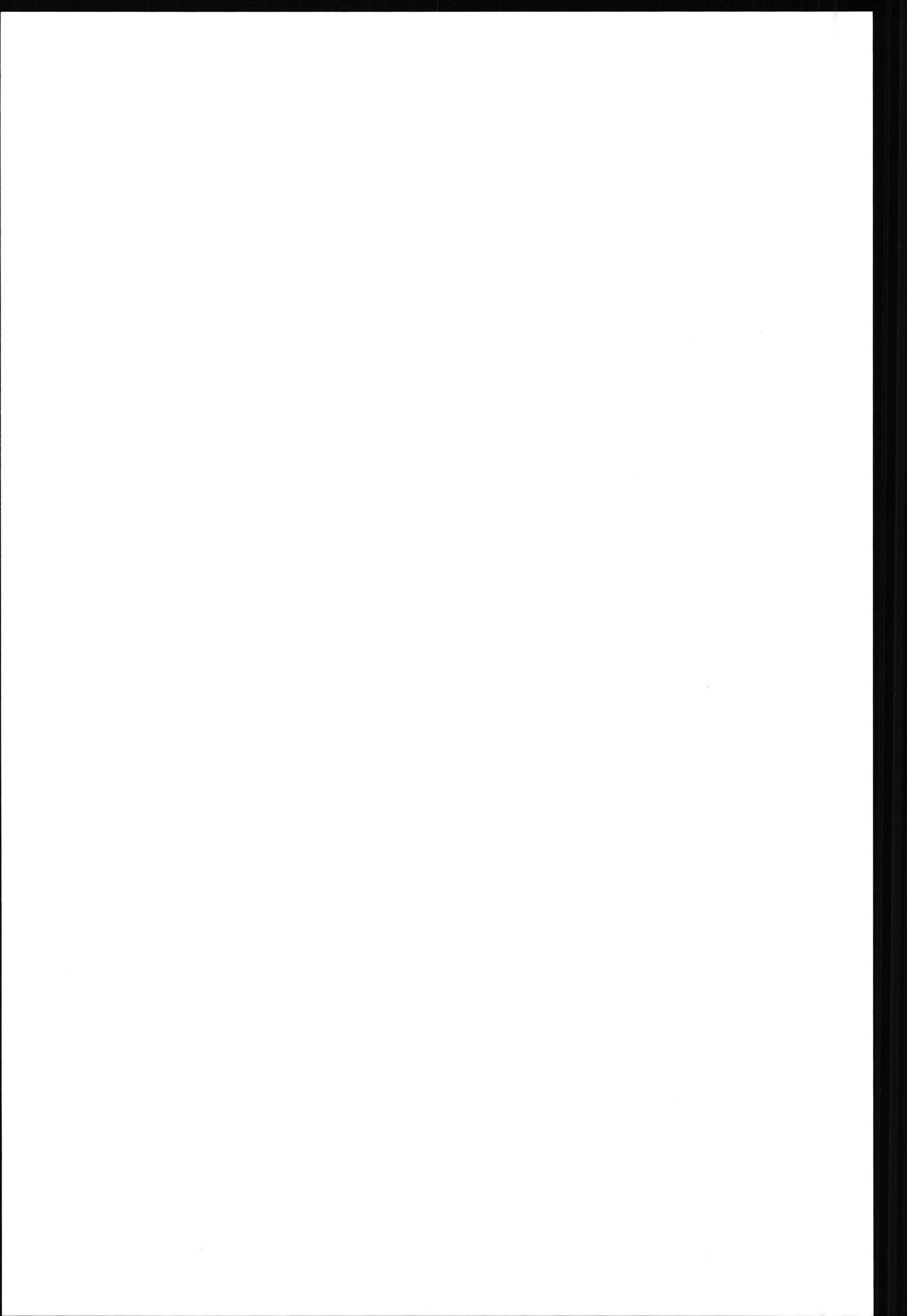
Huollettavien lasten lukumäärä myyntityön eri alalohkoissa ilmenee tarkemmin seuraavasta taulukosta.

Taulukko 4. Huollettavien lasten lukumäärä alalohkoittain. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Huollettavien lasten lukumäärä	Myymälämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyyjät	Alkon myyjät	Farmaseutit	Esimiehet
0	48	40	41	46	42	42
1	22	34	37	12	21	30
2	15	19	11	24	26	18
3	12	6	4	9	5	4
4 tai useampia	3	1	7	9	5	5
Yhteensä	100 (296)	100 (103)	100 (27)	100 (33)	100 (38)	100 (112)

2.2.4. Työhistoria

Ansiotyövuosia kertyi haastatelluille kaikissa myyntityön alalohkoissa varsin runsaasti, sillä useampi kuin neljä haastateltua viidestä oli tehnyt ansiotyötä yli 20 vuotta. Runsaimmaksi ansiotyövuosien lukumäärä kertyi huoltoasemamyyjillä, Alkon myyjillä ja esimiehillä, joiden kohdalla yli 20 vuotta an-

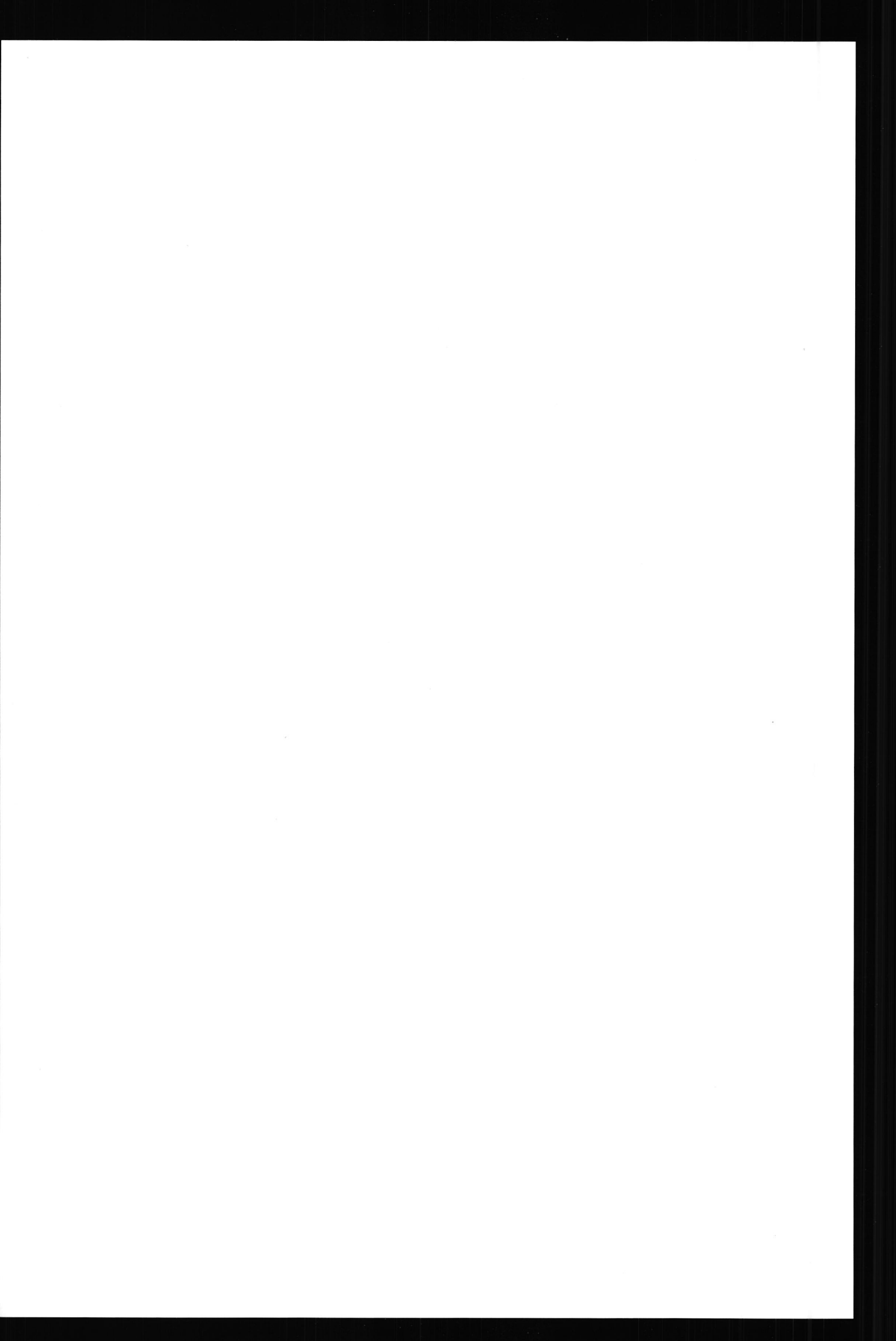

siotyössä olleita oli huomattavasti yli 90 %. Lukua on pidettävä osaksi tuloksesta aineiston ikärakenteesta, mutta myös sukupuolirakenteesta, sillä em. kolmesta myyntityön alalohkosta ei mikään edusta naisenemmistöistä ammattialaa.

Naisvaltaisessa myymälämyyjien ja tavaratalomyyjien ryhmässä yli 20 vuotta ansiotyötä tehneiden määrä jäi keskimäärin 80 prosenttiin, ja farmaseuteista enää vain kolme neljästä oli saavuttanut näin pitkän ansiotyöuran. Vaikkakin farmaseutit ikärakenteeltaan osoittautuivat nuoriksi, ammattialan täydellinen naisvaltaisuus lienee perheellisten naisten ammattiuran väliaikaisen katkeamisen vuoksi myös selitettävänä tekijänä farmaseuttikunnan samoin kuin tavaratalo- ja myymälämyyjien muita vähäisempään ansiotyövuosien määrään.

Varsin runsaan ansiotyövuosien määrän perusteella olisi odottanut, että haastatelluille olisi ehtinyt kertyä pitkä ammattiura myös myyntityössä. Haastatteluajankohdan ammatissa olivat haastatellut kuitenkin toimineet huomattavasti lyhyemmän ajan kuin ansiotyössä yleensä. Yli 20 vuotta ammatissaan oli myyntityöntekijöistä toiminut vain 43 %. Vain 34 % esimiehistä oli toiminut nykyisessä ammatissaan yli 20 vuotta, mutta ilmeisesti suuri osa heistä on toiminut myyjinä ennen esimieheksi tuloaan. Lyhin ammatissa toimimisaika oli huoltoasemamyjillä, joista yli puolet oli toiminut ammatissaan alle 10 vuotta, vaikka he olivat iältään haastateltujen joukossa vanhimpia. Tämä on ymmärrettävää, kun ottaa huomioon viime aikoina tapahtuneen huoltoasemaverkon voimakkaan kasvun. Sen sijaan farmaseuttien omassa ammatissaan toimimisaika oli kaikkein pisin, vaikka farmaseutit kuuluivat haastateltujen suhteellisesti nuorimpaan ryhmään. Yli 70 % heistä oli toiminut ammatissaan vähintään 20 vuotta. Tuloksen selittää varmasti farmaseuttiammatin edellyttämä korkeatasoinen koulutus, jonka jälkeen ammatinvaihto ei ole mielekäs.

Työntekijöiden vaihtuvuus myyntityön yrityksissä osoittautui varsin huomattavaksi, sillä yli puolet kaikista myyntityön työntekijöistä oli työskennellyt haastatteluajankohdan yrityksessä alle 10 vuotta. Huoltoasemamyyjien kohdalla yrityksessä toimimisaika muodostui lyhimmäksi. 59 % heistä oli toiminut yrityksessä 5 vuotta tai vähemmän, ja neljä viidestä korkeintaan 10 vuot-

ta. Myös myymälämyyjistä ja tavaratalomyyjistä selvästi yli puolet kuului korkeintaan 10 vuotta yrityksessä olleisiin. Sen sijaan Alkon myyjien piirissä pysyvyys saman työnantajan työssä osoittautui poikkeuksellisen korkeaksi, sillä yhdeksän kymmenestä Alkon myyjästä oli pysytellyt Alkon palveluksessa yli 10 vuotta. Myös esimiesasemaan näyttää liittyvän pitkä yrityksessäoloaika, koska 73 % esimiehistä oli työskennellyt yli 10 vuotta haastatteluajankohdan yrityksessä. Farmaseuteillakin vastaava luku nousi korkeaksi, 71 prosenttiin.

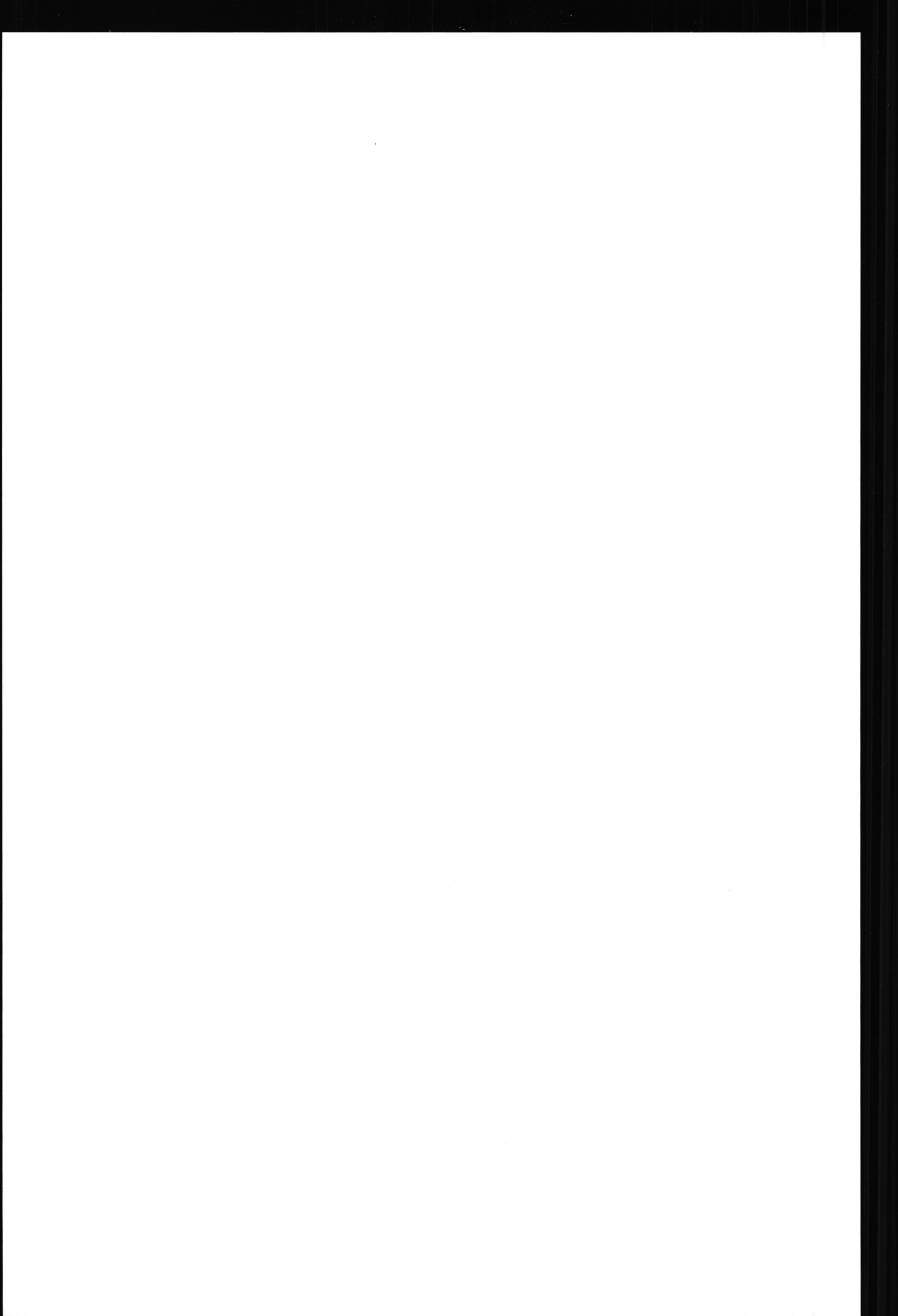
3. MYYNTITYÖN KUVAUS

Vähittäismyymälän myyjän samoin kuin myymäläapulaisen tehtävänä on myymälänhoitajan tai kauppiaan välittömän valvonnan alaisena hoitaa myymälän asiakaspalvelua sekä pitää myymälä siistinä ja järjestyksessä. Edelleen myyjän tehtäviin kuuluu myymälänhoitajan auttaminen tavaroiden vastaanotossa, kassantarkastuksessa, erilaisten kortistojen hoidossa ja inventoinnissa sekä usein myymälävaraston järjestelyssä. Olennaisimmat puolet asiakaspalvelussa ovat tavaran esittely, maksun periminen ja ostoksen paketoiminen tai pakkaaminen.

Farmaseuttien työhön kuuluu edellä lueteltujen tehtävien lisäksi reseptien kirjoittaminen, sairausvakuutuskuittien käsittely sekä lääkkeiden valmistus. Huoltoasemamyyjien työ puolestaan tapahtuu usein ulkona ja työhön kuuluu asiakkaan, autoilijan, palvelu varsinaisen myyntityön ohessa myös muilla tavoin.

Myyntityön esimiesten, myymälänhoitajien tai osastonhoitajien tehtävänä on johtaa myyntityötä ja valvoa myymälän järjestystä sekä huolehtia tehokkaasta toiminnasta. Myymälänhoitaja huolehtii siitä, että myymälässä on aina tarpeellinen varasto myytäviä tarvikkeita. Hän tarkkailee varastoa, arvioi tavaroiden menekien ja suunnittelee sen perusteella tilaukset. Samoin hän ottaa vastaan saapuneet lähetykset, tarkistaa niiden laadun ja määrän sekä kuittaa lähetykset.

Myymälänhoitaja johtaa päivittäistä myyntityötä, tarkkailee myyjien

asiakaspalvelua ja esiintymistä. Hän neuvoo ja ohjaa myyjiä sekä opastaa myymäläharjoittelijoita. Myymälänhoitaja valvoo myymälän yleistä kuntoa ja siisteyttä, myyntityössä käytettyjen tarvikkeiden kulutusta sekä suunnittelee parannuksia havaitsemiinsa epäkohtiin. Hän tarkastaa kassan, laskee myyjien päivän myynnin ja seuraa myyntilukujen avulla myynnin kehitystä ja kannattavuutta. Myymälänhoitaja myös tarkastaa saapuneet laskut, huolehtii niistä sekä pitää myymälässä olevat kortistot järjestyksessä. Myymälänhoitaja voi osallistua lisäksi asiakaspalveluun ja myymälän järjestämiseen suorittaen itse vaativimmat työt. Tavallisesti hän johtaa myös määräajoin toimeenpantavia inventointeja sekä ottaa vastaan pääkonttorista saapuvat määräykset ja ohjeet.

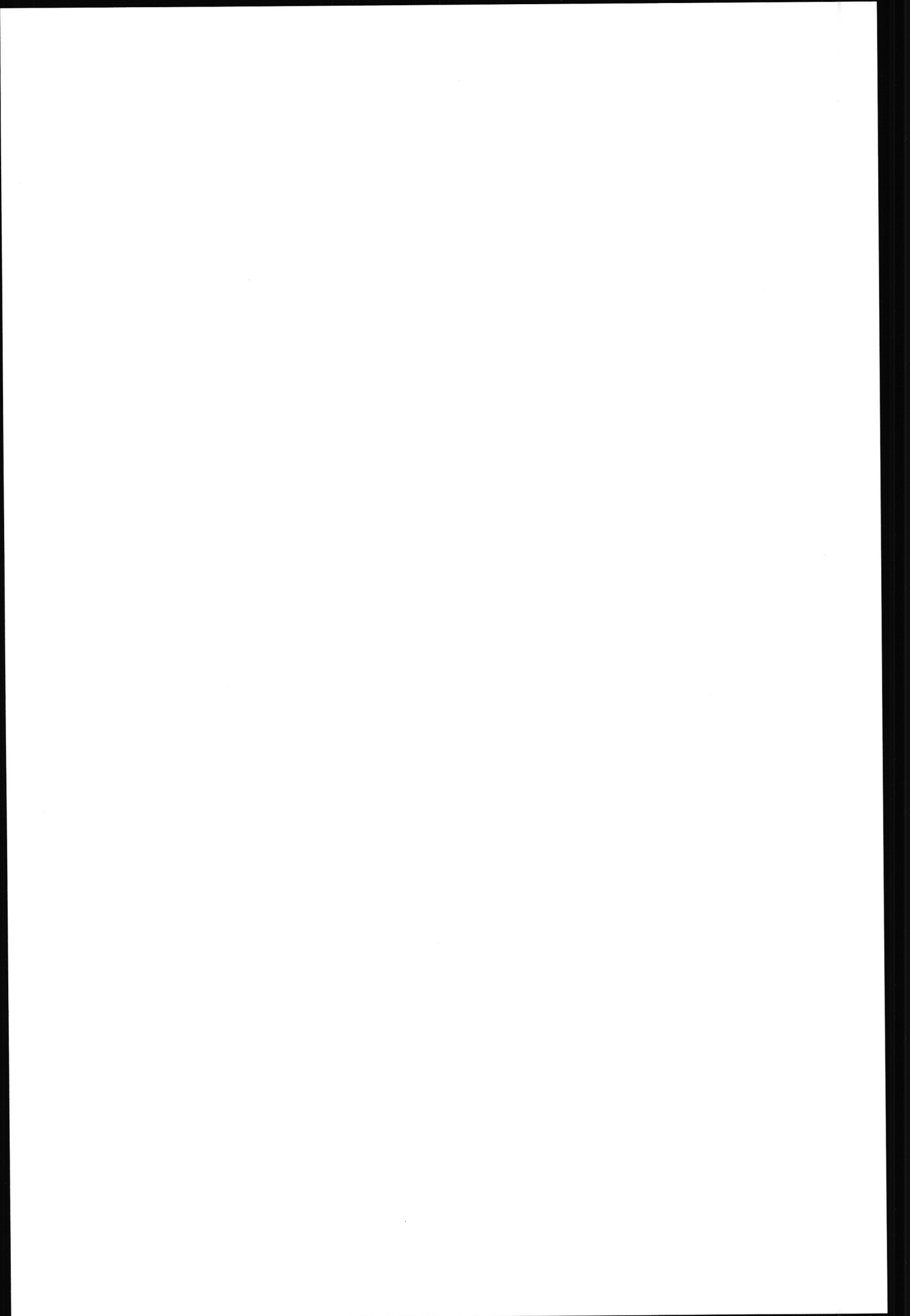
4. ULKOISET TYÖOLOSUHTEET

Haastateltujen ulkoisia työolosuhteita kartoitettiin A-lomakkeen kysymyksellä 49. Haastateluilta kysyttiin jokaisen työolosuhteen kohdalla erikseen, joutuuko hän työskentelemään kyseisen olosuhteen vallitessa lähes koko ajan, melko usein, vain harvoin vai ei koskaan. Seuraavassa taulukossa on näkyvissä viiden yleisimmän työolosuhteen esiintyminen alalohkoittain.

Taulukko 5. Työolosuhdetekijät eri alalohkoissa. Lähes koko ajan tai ainakin melko usein eri olosuhteissa työskentelemään joutuvat. Luvut prosentteina vastaajien lukumäärästä kussakin alalohkossa.

Joutuu työskentelemään	Myymälämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyymyjät	Alkon myyjät	Farmaseutit	Esimiehet
Kovassa vedossa	30	45	44	41	18	29
Kovassa hälinässä	18	47	15	53	23	36
Hyvin ahtaissa tiloissa	8	9	-	15	3	16
Pölyisessä ilmassa	6	27	15	6	3	6
Jatkuvasti korkeassa lämpötilassa	1	15	4	18	-	4
Vastaajien lukumäärä	307	105	27	34	39	117

Kun tarkastellaan myyntityötä kokonaisuudessaan, havaitaan että useimmin mainittu haitallinen työolosuhde oli kova veto. Kolmasosa haasta-

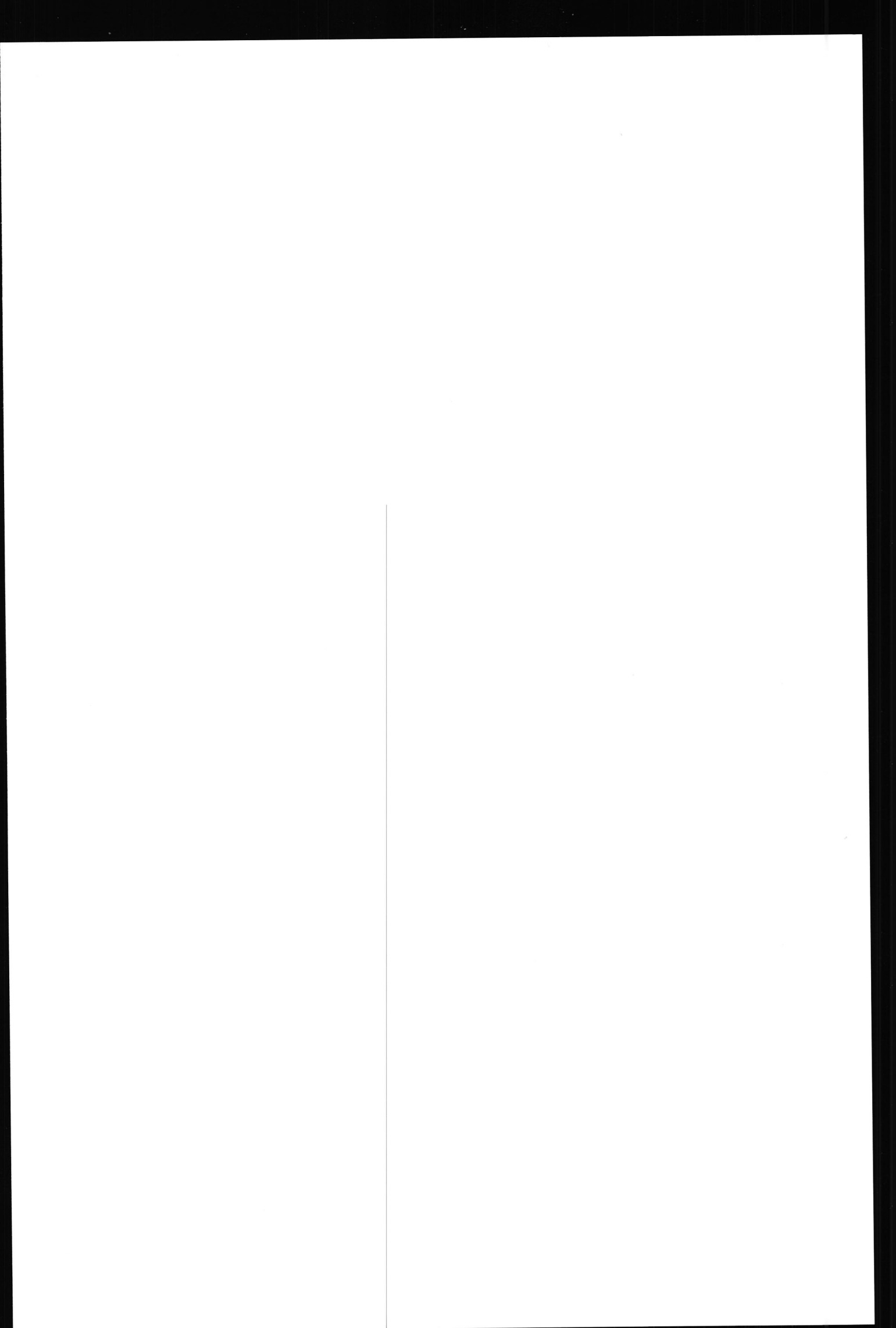

telluista ilmoitti joutuvansa kärsimään siitä lähes koko ajan tai ainakin melko usein. Kovassa hälinässä joutui oman ilmoituksensa mukaan noin viidesosa vastaajista työskentelemään ainakin melko usein. Muut haitalliset työolosuhteet olivat myyntityössä edellä mainittuja huomattavasti harvinaisempia. Ahtaissa tiloissa ja pölyisessä ilmassa joutui työskentelemään keskimäärin 8 % ja korkeassa lämpötilassa 3 % vastaajista lähes koko ajan tai ainakin melko usein.

Huoltoasemamyymyjien työolosuhteet poikkesivat huomattavasti muiden alalohkojen työolosuhteista. Tämä on itsestään selvää, sillä suuri osa huoltoasemamyymyjien työstä on ulkotyötä, kun taas muiden alalohkojen piirissä suoritettava työ tapahtuu poikkeuksetta sisätiloissa. Huoltoasemamyymäjät ilmoittivat huomattavasti muita useammin joutuvansa työskentelemään alttiina säänvaihteille ja suuresti vaihtelevassa tai alhaisessa lämpötilassa, mitkä kaikki viittaavat ulkotyöhön. Muita huoltoasematyölle tyypillisiä työolosuhteita olivat työskentely myrkyllisiä kaasuja sisältävässä ilmassa ja työskentely ihoa ärsyttävien aineiden parissa.

Myymlämyymyjien työolosuhteista ei mikään muodostunut poikkeavaksi koko myyntityön arvioista. Tavaratalomyymyjien keskuudessa korostuivat koko myyntityölle ominaiset epämiellyttävät työolosuhteet, kova veto ja hälinä. Tavaratalomyymäjät ilmoittivat lisäksi suhteellisen usein joutuvansa työskentelemään pölyisessä ilmassa ja korkeassa lämpötilassa. Alkon myyjiä vaivasivat kovan hälinän ja vedon lisäksi erityisesti korkea lämpötila ja ahtaat tilat. Farmaseuttien työssä näytti olevan epämiellyttäviä työolosuhteita hieman vähemmän kuin muissa ryhmissä. Ihoa ärsyttävien aineiden parissa työskentelyn mainitsi kuitenkin melko usea farmaseutti työhönsä liittyväksi olosuhteeksi. Esimiehiä näyttivät vaivaavan samat epämiellyttävät työolosuhteet kuin myyjiäkin. Erityisen yleistä näytti esimiehillä olevan työskentely hyvin ahtaissa tiloissa.

Myyntityön esimiesten arviot heidän alaistensa työolosuhteista muistuttivat suurella määrällä myyjien omia arvioita. Kaikkien alalohkojen esimiehet kiinnittivät kuitenkin suurempaa huomiota heidän alaistensa työssä esiintyviin haitallisiin työolosuhteisiin kuin myymäjät itse. Esimerkiksi 39 % esimiehistä ilmoitti alaistensa joutuvan työskentelemään kovassa vedossa lähes koko ajan tai ainakin melko usein, kun myymjistä oli sitä mieltä vain 31 %. Kovaa

hälinää piti esimiehistä 40 % ja myyjistä vain 22 % myyjän työhön ainakin melko usein liittyvänä työolosuhteena. Myös harvemmin esiintyviin haitallisiin työolosuhteisiin esimiehet kiinnittivät yleensä suurempaa huomiota kuin alaiset.

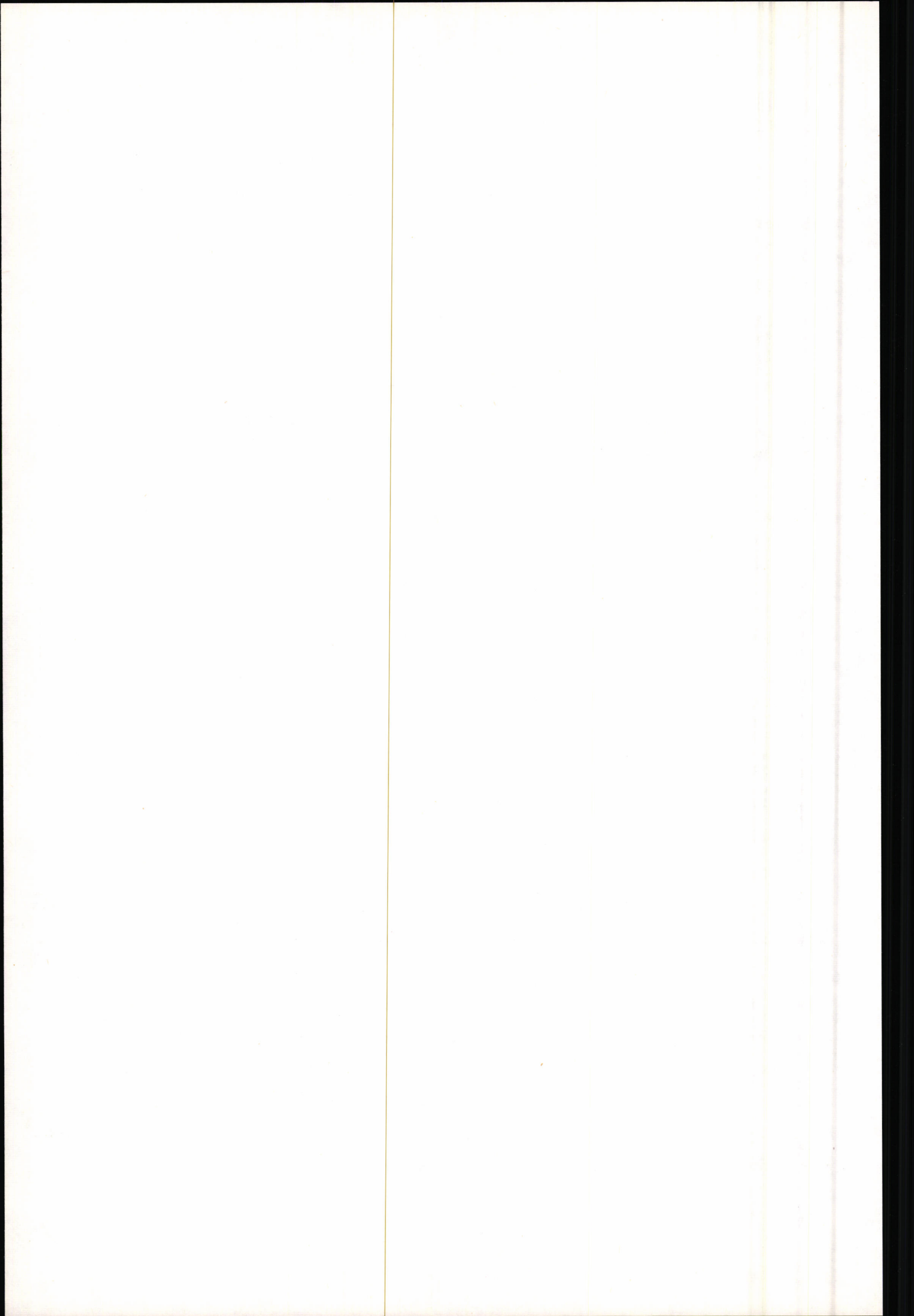
5. TYÖN VAATIMAT OMINAISUUDET

Haastatelluilta tiedusteltiin A-lomakkeen kysymyksellä 13 työn vaatimia henkilökohtaisia ominaisuuksia. Seuraavassa taulukossa on esitetty vastaajien mielestä yleisimmät myyntityössä vaadittavat ominaisuudet.

Taulukko 6. Työn vaatimat ominaisuudet. Luvut prosentteina vastaajien lukumäärästä kussakin alalohkossa.

Työ vaatii	Myyvälämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyymyjät	Alkon myyjät	Farma-seutit	Esimiehet
Erityisen hyvää muistia	83	78	67	85	72	86
Tarkkaa huomiokykyä	78	81	78	94	95	84
Nopeaa reagointikykyä	53	59	52	59	54	66
Erityistä ketteryyttä	37	38	59	44	33	37
Ruumiillisen rasituksen pitkäaikaista kestävyys	30	44	22	35	41	28
Erityisen tarkkaa näkökykyä	31	25	26	65	36	26
Vastaajien lukumäärä	307	105	27	34	39	117

Alalohkosta riippumatta pidettiin hyvää muistia ja tarkkaa huomiokykyä yleisimpinä työn vaatimina ominaisuuksina. Kaikista vastaajista piti hyvää muistia keskimäärin 82 % ja tarkkaa huomiokykyä 80 % työnsä vaatimana ominaisuutena. Useamman kuin joka toisen mielestä myös nopea reagointikyky kuului työn vaatimiin ominaisuuksiin. Alkon myyjien mielestä heidän työnsä vaati keskimäärin noin viisi ominaisuutta, kun muiden alalohkojen vastaajien mielestä heidän oma työnsä vaati keskimäärin neljä ominaisuutta. Alkon myyjät mainitsivat muita useammin työnsä vaativan heiltä etenkin tarkkaa näkökykyä, herkkää kuuloa ja erityistä sorminäppäryyttä. Huoltoasemamyymyjät ilmoittivat muita useammin työn vaativan heiltä erityistä ketteryyttä.

6. TERVEYDENTILA

Terveydentilan arviointi perustuu kokonaan haastateltujen omaan subjektiiviseen käsitykseen. Tämä ongelman lähestymistapa nimenomaan sosiaalitutkimuksessa on kuitenkin puolustettavissa. Subjektiivinen kokeminen saattaa vaikuttaa huomattavastikin henkilön tekemiin ratkaisuihin kuten esimerkiksi eläkkeelle siirtymispäätökseen. Jos henkilö tuntee itsensä kovin sairaaksi, hän saattaa olla hyvinkin halukas jäämään eläkkeelle, vaikka sairaus ei lääketieteellisesti olisikaan vakava. Joissakin tapauksissa puolestaan objektiivisesti hyvinkin sairas voi vähätellä vaivaansa ja yrittää pysytellä työelämässä mahdollisimman kauan vaivastaan välittämättä.

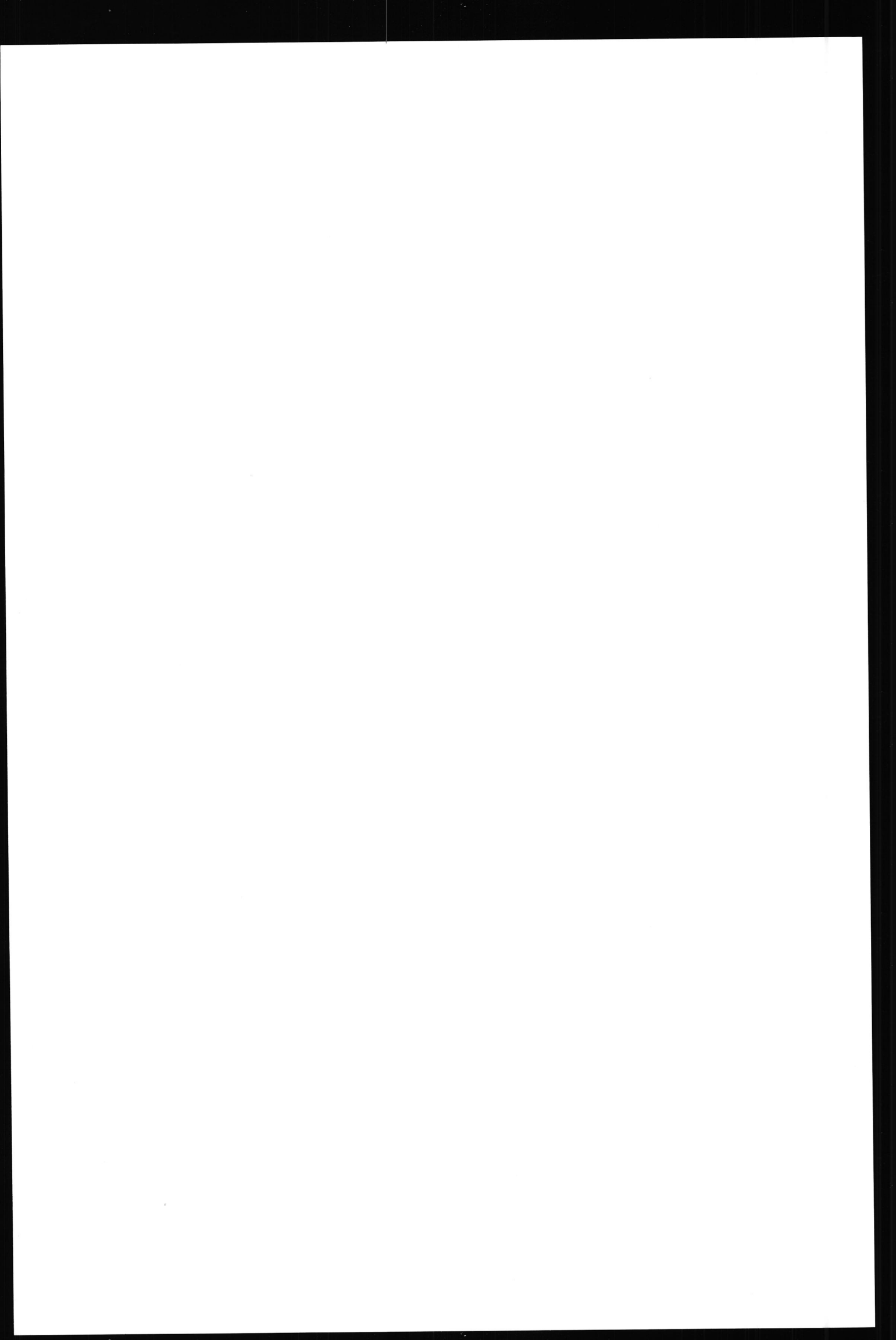
Seuraavassa taulukossa on esitetty vastaukset A-lomakkeen kysymykseen 38, jossa tiedusteltiin vastaajien käsitystä omasta terveydentilastaan.

Taulukko 7. Vastaajien arvio terveydentilastaan. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Terveydentila	Myyvälämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyyjät	Alkonmyyjät	Farmaseutit	Esimiehet
Oikein hyvä	15	21	22	18	23	24
Jokseenkin hyvä	39	33	30	26	44	28
Kohtalainen, ei osaa sanoa	41	41	44	41	31	39
Aika huono	5	5	4	9	2	6
Varsin huono	0	-	-	6	-	3
Yhteensä	100 (307)	100 (99)	100 (27)	100 (34)	100 (39)	100 (117)

Hieman yli puolet vastaajista piti terveydentilaansa joko oikein hyvänä tai jokseenkin hyvänä. Kohtalaisena sitä piti keskimäärin 40 % ja huonona noin 6 %. Iäkkäämpien terveydentila oli selvästi huonompi kuin nuorempien. Eri alalohkojen väliset erot olivat melko pienet. Vaikka esimiehet olivat muita vanhempia, ei heidän terveydentilansa ollut kuitenkaan huonompi kuin muiden.

A-lomakkeen kysymyksessä 40 vastaajilta tiedusteltiin, mitä vaivoja heillä on toistuvasti viime aikoina esiintynyt. Seuraavassa taulukossa on esi-

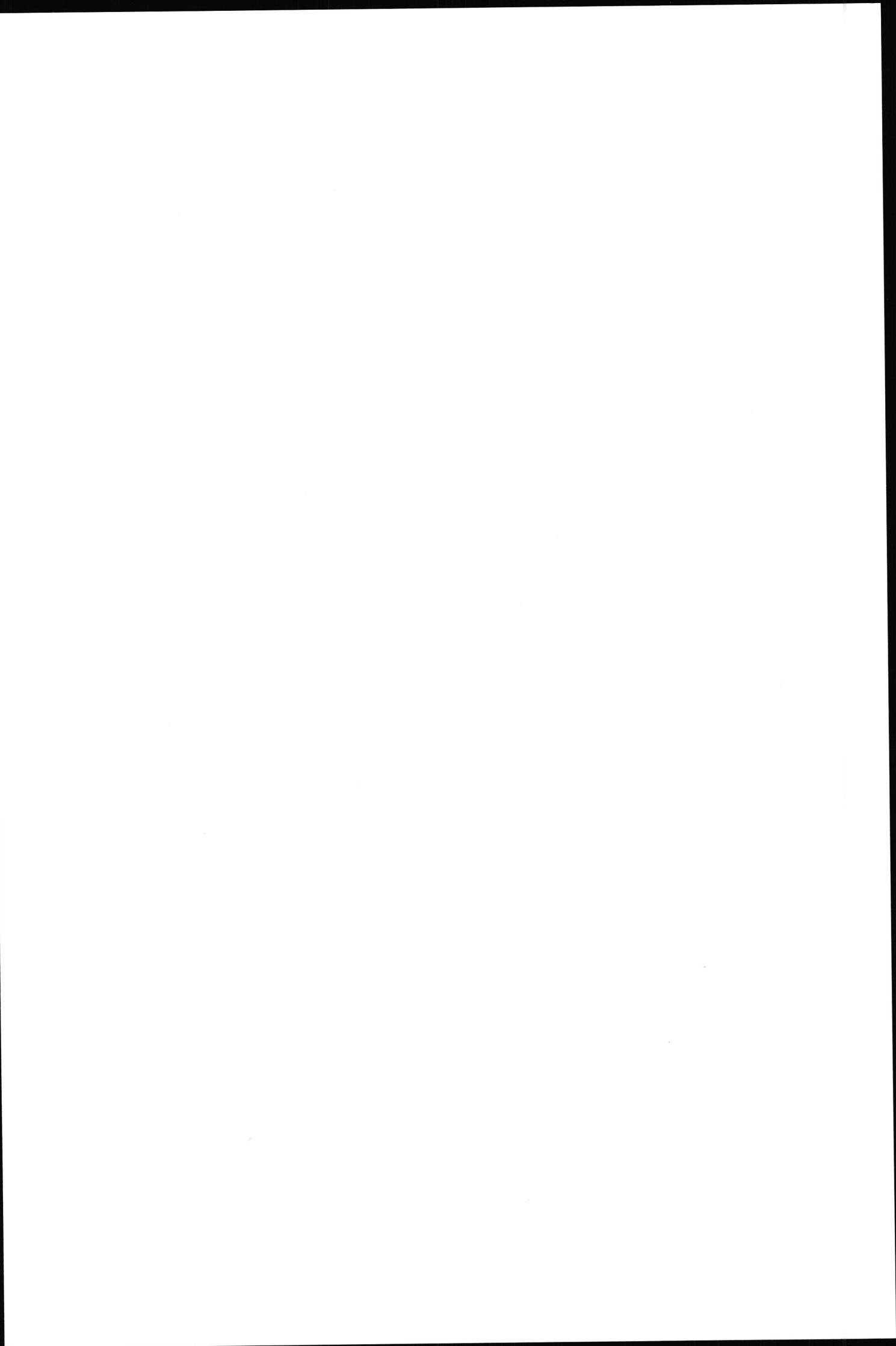
tetty ne vaivat, joista keskimäärin yli 10 % vastaajista ilmoitti toistuvasti kärsineensä.

Taulukko 8. Viime aikoina toistuvasti esiintyneet vaivat. Luvut prosentteina vastaajien lukumäärästä kussakin alalohkossa.

Vaivan laatu	Myymälämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyyjät	Alkon myyjät	Farmaseutit	Esimiehet
Ristiselkä- ja iskiasvaivoja	29	19	22	53	18	29
Niska-, hartia- tai olkapääsärkyä	27	19	18	15	28	24
Päänsärkyä	23	20	22	15	16	22
Suonenvettoa	20	18	19	26	10	12
Nivelkipua ja jäykkyyttä käsissä	18	11	30	24	13	14
Unettomuutta	15	8	15	9	5	16
Hermostuneisuutta	11	5	19	9	13	22
Lonkka- ja polvinivelvaivoja	14	8	15	9	10	13
Pohjekipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä	14	12	19	3	5	9
Masentuneisuutta	10	10	15	6	8	12
Vastaajien lukumäärä	307	105	27	34	39	117

Yleisimmät vaivat myyntityössä olivat ristiselkä- ja iskiasvaivat, niska-, hartia- tai olkapääsärky, päänsärky, suonenveto sekä nivelkipu ja jäykkyys käsissä. Alalohkojen välillä näytti olevan joitakin eroja, mutta monet niistä saattavat olla satunnaistekijöiden aiheuttamia. Alkon myyjät poikkesivat muista siinä, että heillä oli oman ilmoituksensa mukaan ristiselkä- ja iskiasvaivoja huomattavasti enemmän kuin muilla ryhmillä. Erilaisia hermostollisia oireita näytti esiintyvän esimiehillä ja huoltoasemamyijillä hieman enemmän kuin muilla. Mainittakoon, että myyntityön vastaajien kärsimät vaivat olivat suureksi osaksi samoja kuin metallien perusteollisuudessa. Sairastaminen oli myyntityössä kokonaisuudessaan kuitenkin harvinaisempaa kuin metallien perusteollisuudessa. Melkein kaikkia vaivoja oli metallien perusteollisuudessa esiintynyt useammalla vastaajalla kuin myyntityössä (Forss, 1970, 22).

Seuraavassa taulukossa on esitetty vastaajien mainitsemien vaivojen lukumäärä eri alalohkoissa.

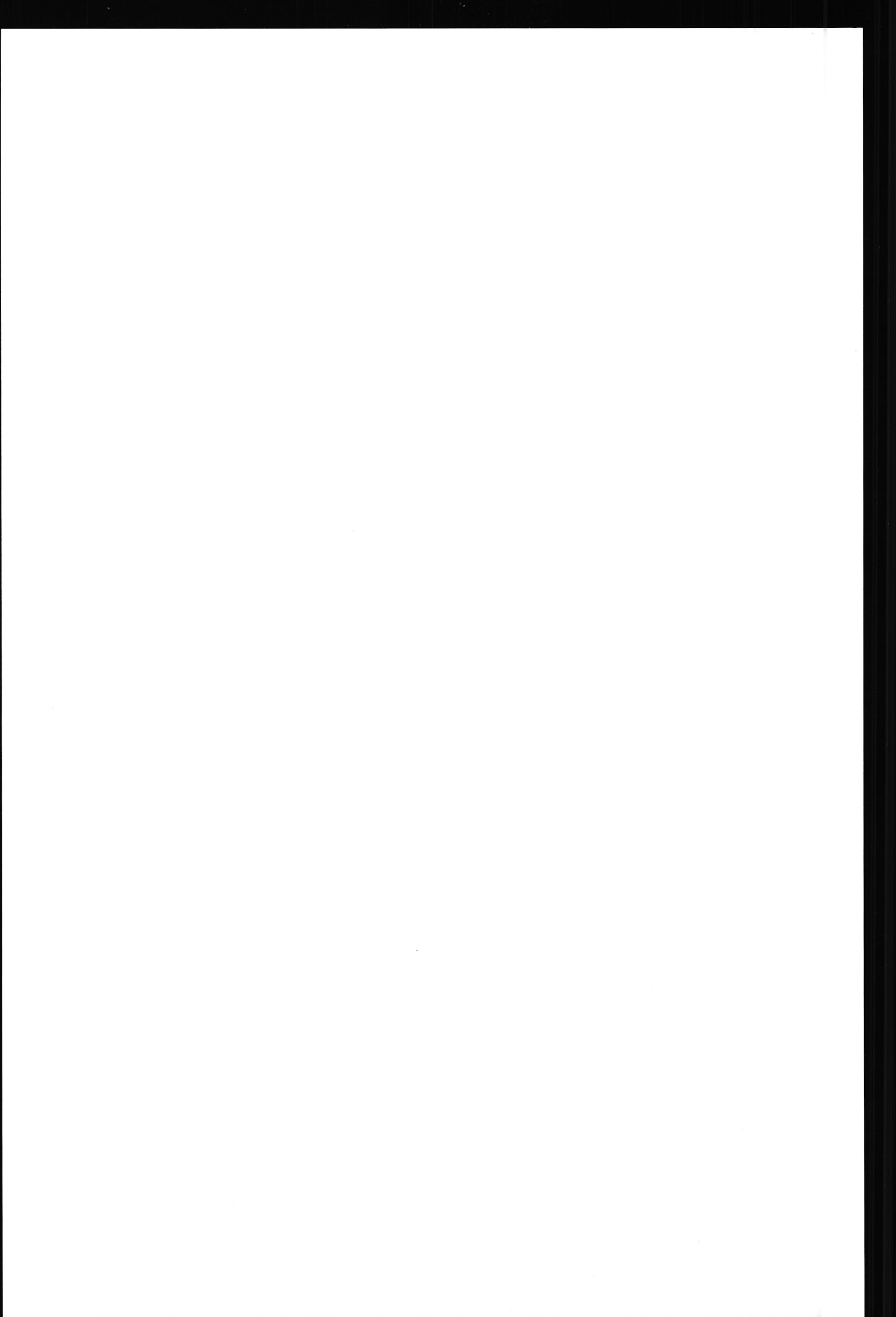
Taulukko 9. Toistuvasti esiintyneiden vaivojen lukumäärä. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Vaivoja	Myymlä- myyjät	Tavaratalo- myyjät	Huoltoase- mamyjät	Alkon myyjät	Farma- seutit	Esimiehet
Yli 4 kpl	15	6	18	18	10	21
1 - 4 kpl	58	61	56	65	49	51
Ei lainkaan	27	33	26	17	41	28
Yhteensä	100 (307)	100 (99)	100 (27)	100 (34)	100 (39)	100 (117)

Alalohkojen väliset erot eivät tämänkään kysymyksen kohdalla olleet kovin suuret. Tavaratalomyyjillä ja farmaseuteilla näytti kuitenkin olevan vähemmän toistuvasti esiintyneitä vaivoja kuin muilla. Vaivojen lukumäärä myyntityössä oli miltei täsmälleen sama kuin graafisessa teollisuudessa. Sen sijaan metallien perusteellisuuden työntekijöillä oli keskimäärin useampia toistuvasti esiintyneitä vaivoja kuin myyntityössä (Forss, 1970, 23-24).

Terveystilaan liittyy myös A-lomakkeen kysymys 39, jossa tiedusteltiin, kuinka suurena vastaaja piti työstään johtuvaa sairastumisvaaraa. Hyvin suurena tai melko suurena sitä piti keskimäärin 16 % vastaajista. Työstään johtuvaa sairastumisvaaraa pitivät tavaratalomyyjät suurimpana (22 %) ja farmaseutit pienimpänä (13 %). Myös tämän kysymyksen kohdalla myyntityö poikkeaa metallien perusteellisuudesta, jossa selvästi yli puolet vastaajista piti työstään johtuvaa sairastumisvaaraa joko hyvin suurena tai melko suurena (Forss, 1970, 61).

Myyjien sairastumisvaaraa kartoitettiin myös myyjien esimiehille tehdyllä kysymyksellä "Onko alaistenne keskuudessa esiintynyt ilmeisesti työstä johtuvia sairastumistapauksia?". Hieman yli puolet esimiehistä oli sitä mieltä, ettei heidän alaisillaan ollut esiintynyt työstä johtuvia sairastumistapauksia. Kaikkein suurimpana alaistensa sairastumisvaaraa pitivät Alkon esimiehet ja pienimpänä myymälämyyjien esimiehet. Niiltä esimiehiltä, jotka olivat havainneet alaistensa keskuudessa työstä johtuvia sairastumistapauksia, tiedusteltiin myös, kuinka yleisiä tapaukset olivat olleet. Yleisimpiä ne olivat olleet Alkon esimiesten mielestä ja harvinaisimpia apteekkien esimiesten

mielestä. Esimiehiltä tiedusteltiin myös, millaisia työstä johtuvia sairastumistapauksia heidän alaisillaan oli esiintynyt. Kaikkien alalohkojen esimiehet pitivät reumaattisia vaivoja selvästi yleisimpinä työn aiheuttamista sairauksista. Muista luokitelluista työn aiheuttamista sairauksista toiselle sijalle nousivat esimiesten mielestä tapaturmat, mutta ne olivat jo melko harvinaisia kaikissa alalohkoissa. Esimiesten käsitykset työn aiheuttamista sairauksista heidän alaisilleen vastasivat suuressa määrin alaisten omia käsityksiä.

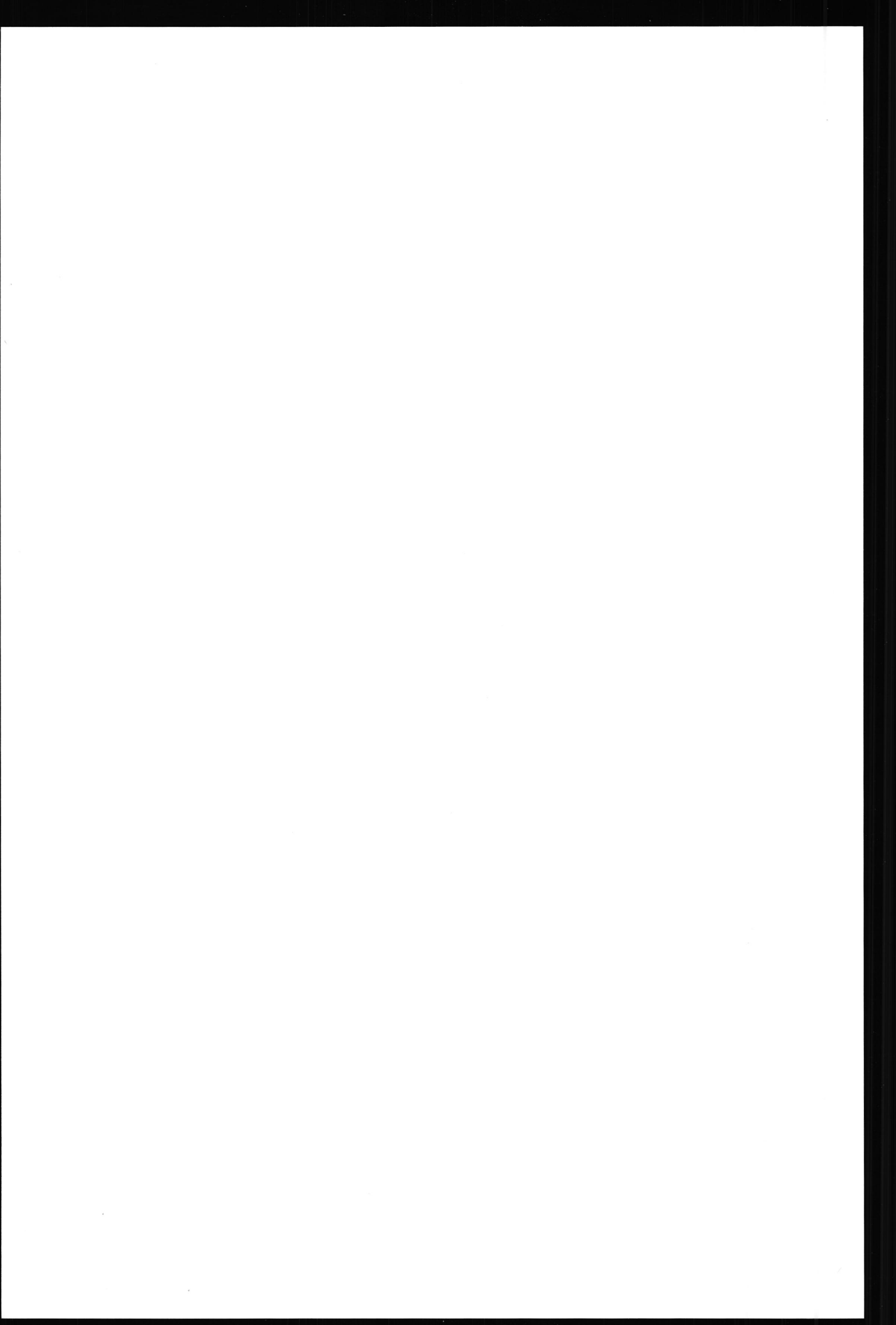
7. RASITTUNEISUUS

Henkilöiden kokemaa rasittuneisuuden tunnetta kartoitettiin useilla eri suuntaisilla väitteillä. Seuraavassa taulukossa on esitetty ensin rasittuneisuutta suoraan ja sitten käänteisesti mittaavat väitteet.

Taulukko 10. Rasittuneisuutta koskeneisiin väitteisiin myöntävästi vastanneet (väitteen kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevat). Luvut prosentteina vastaajien lukumäärästä kussakin alalohkossa.

Väitteet	Myymä- myyjät	Tavaratalo- myyjät	Huoltoase- mamyjät	Alkon myyjät	Farma- seutit	Esimiehet
Työni vie jo nykyisellään voimat siinä määrin, että olisi vaikea pystyä enempään	56	53	48	53	54	62
Tätä työtä tekeväälle on lepo paras vapaa-ajan harrastus	41	46	48	35	21	39
Yleensä olen normaalin työajan päätyttyä jo jokseenkin lopussa	39	45	26	32	28	37
Työni on siksi voimille käyvää, että jo keskellä viikkoa tunnen itseni varsin väsyneeksi	16	19	22	15	18	20
Työni ei käy liiaksi voimille	58	62	56	65	56	56
Jaksaisin kyllä olla nykyistä rasittavammassakin työssä	26	26	33	29	33	27
Jokaisessa työssä on omat rasitustekijänsä, mutta minun työssäni niitä on tavallista vähemmän	14	16	22	21	5	12
Vastaajien lukumäärä	307	105	27	34	39	117

Alalohkojen väliset erot jokaisen väitteen kohdalla olivat hyvin pienet. Mainittakoon, että taulukossa esitettyjen väitteiden valossa metallien perusteollisuuden vastaajat vaikuttivat selvästi rasittuneemmilta kuin myyntityön

vastaajat (Forss, 1970, 34).

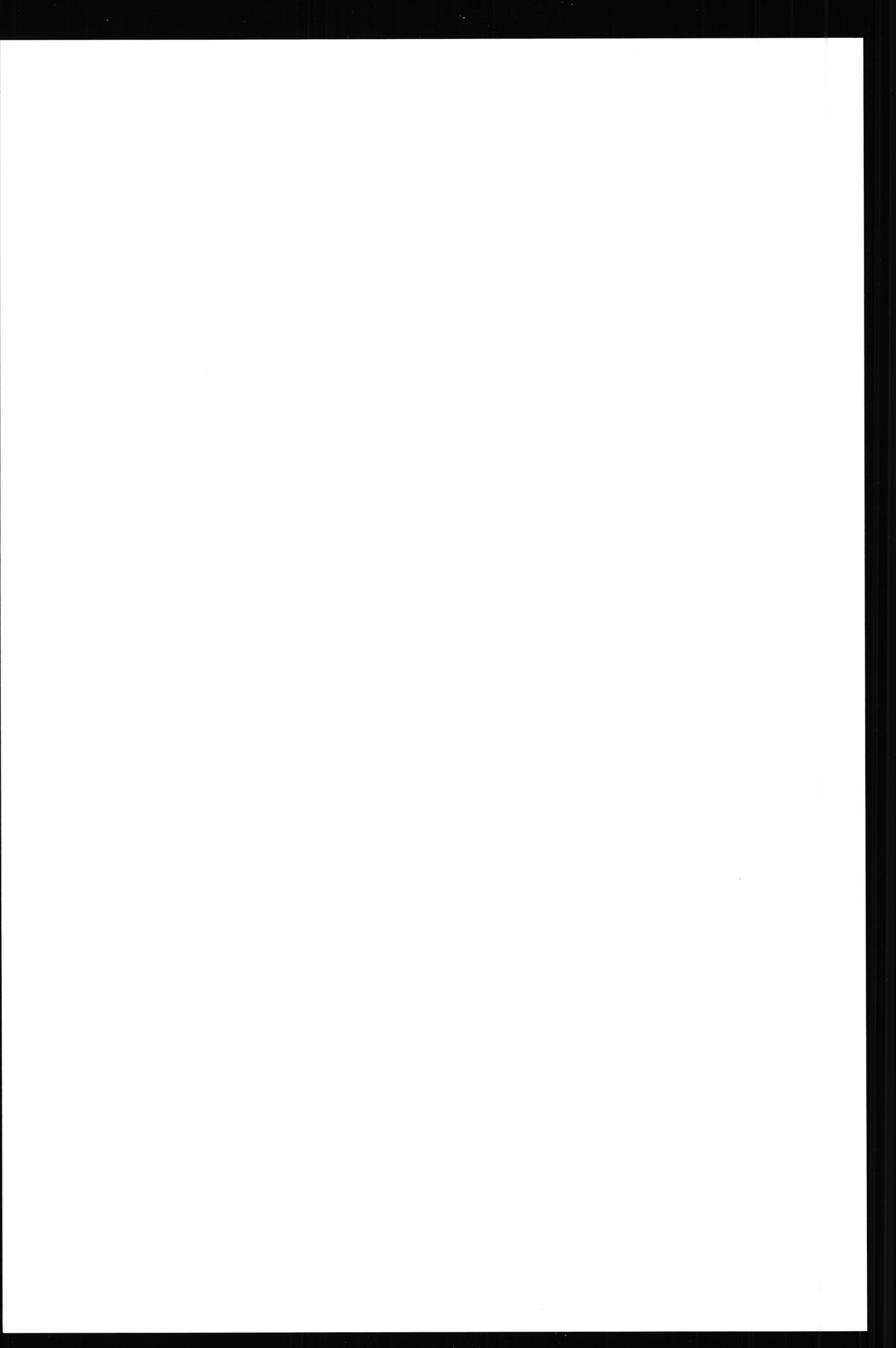
Rasittuneisuuden taustaa kartoitettiin tiedustelemalla vastaajilta, mikä heidän työssään oli rasittavinta tai vaivalloisinta (A-lomake, kysymys 51). Seuraavassa taulukossa on esitetty yleisimmin mainitut rasittavimmat tai vaivalloisimmat seikat.

Taulukko 11. Työhön liittyvät rasittavimmat tai vaivalloisimmat seikat prosentteina vastaajien lukumäärästä kussakin alalohkossa.

Rasittavinta tai vaivalloisinta	Myymlämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyymyjät	Alkon myyjät	Farmaseutit	Esimiehet
Työasento	29	35	22	15	26	9
Jokin nimeltä mainittu rasittava työsuoritus	14	5	4	6	3	4
Henkinen paine	8	10	11	12	23	29
Työaika	9	10	26	6	20	4
Asiakaspalvelu	8	8	15	12	3	9
Työn kausiluontoisuus	1	3	-	18	-	5
Vastaajien lukumäärä	307	105	27	34	39	117

Myyntityö on suurimmaksi osaksi seisomatyötä, ja työasento mainitiinkin useimmin työn rasittavimmaksi seikaksi. Myymälämyyjiä rasitti lisäksi melko usein jokin nimeltä mainittu rasittava työsuoritus. Huoltoasemamyymyjien mielestä kaikkein rasittavinta heidän työssään oli työaika. Alkon myyjiä rasitti kaikkein eniten heidän työnsä kausiluontoisuus. Farmaseuttien mielestä rasittavinta heidän työssään työasennon lisäksi oli henkinen paine ja työaika. Esimiesten vastaukset poikkesivat muista, sillä henkinen paine oli useimpien esimiesten mielestä heidän työhönsä liittyvä rasittavin tai vaivalloisin seikka.

Kun esimiehiä pyydettiin arvioimaan, mikä heidän alaistensa työssä on kaikkein rasittavinta tai vaivalloisinta, ilmeni että hekin pitivät työasentoa kaikkein rasittavimpana tekijänä. Muista tekijöistä esimiehet mainitsivat rasittavuusjärjestyksessä henkisen paineen, työajan, asiakaspalvelun ja jonkin nimeltä mainitun rasittavan työsuorituksen. Apteekkien esimiesten mielipiteet poikkesivat eniten muista, sillä kaikkein rasittavimpana seikkana alaistensa työssä he pitivät työaika.

8. TYÖN AIHEUTTAMA STRESSI

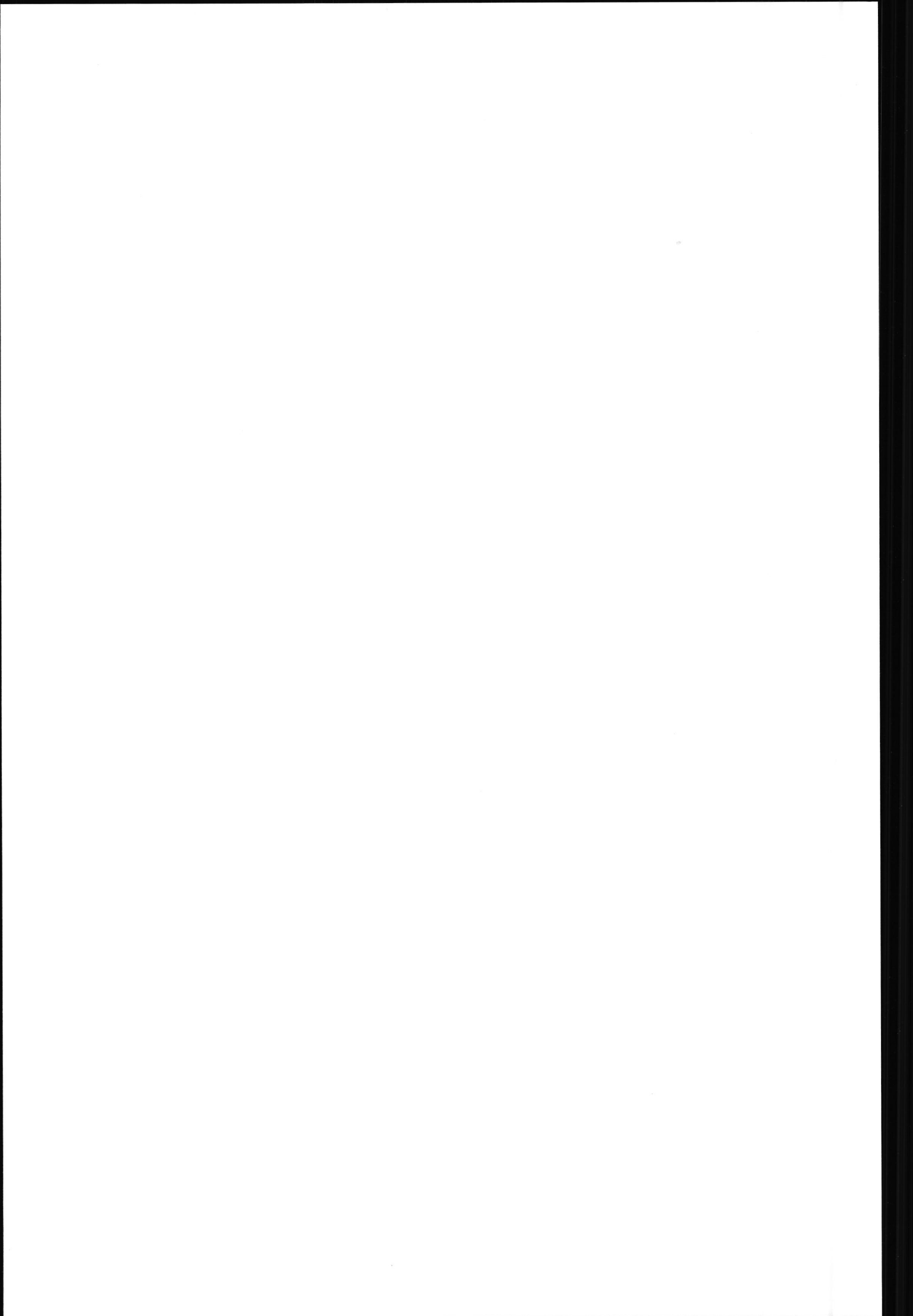
Työn aiheuttamaa stressiä tutkittiin tiedustelemalla vastaajilta, missä määrin A-lomakkeen kysymyksessä 41 mainitut asiat kiusasivat heitä. Seuraavassa taulukossa on esitetty yleisimmät stressiä aiheuttavat työn piirteet.

Taulukko 12. Vastaajia hyvin usein tai melko usein kiusaavat asiat. Luvut prosentteina vastaajien lukumäärästä kussakin alalohkossa.

Kiusaava asia	Myymäla- myyjät	Tavaratalo- myyjät	Huoltoase- mamyjät	Alkon myyjät	Farma- seutit	Esimiehet
Töiden kasaantuminen ja liian kireä aikataulu	30	26	30	27	33	47
Se, että työasiat painavat mieltä vielä kotonakin	24	21	15	15	8	39
Se, että työtahti on epätasainen - joskus ei ole juuri mitään tekemistä, joskus taas on valtava kiire	24	28	41	27	28	29
Se, ettei voi itse vaikuttaa työtahtiin juuri mitenkään, vaan se määräytyy toisten ihmisten, koneen tai muiden ulkopuolisten tekijöiden mukaan	20	30	26	23	26	26
Se, että eteenpäin pääsyyn tai palkkaan ei vaikuta, tekeekö työnsä hyvin vai huonosti	14	20	19	9	10	11
Tunne siitä, että työssä vaaditaan enemmän kuin itse pitää kohtuullisena ja sopivana	8	5	15	3	5	15
Vastaajien lukumäärä	307	105	27	34	39	117

Yleisin stressiä aiheuttava tekijä oli töiden kasaantuminen ja liian kireä aikataulu, joka oli hyvin usein tai melko usein kiusannut kolmasosaa myyjistä ja lähes puolta esimiehistä. Myös seuraavaksi yleisin stressiä aiheuttava tekijä, se että työasiat painavat mieltä vielä kotonakin, kiusasi esimiehiä selvästi enemmän kuin myyjiä. Farmaseuteille ominainen stressiä aiheuttava tekijä oli se, että heidän toiminnastaan voi riippua muiden turvallisuus. Kyseinen työn piirre oli kiusannut hyvin usein tai melko usein joka neljättä farmaseuttia, mutta vain muutamaa prosenttia muiden alalohkojen vastaajista. Kanssakäyminen asiakkaiden kanssa näytti kiusaavan erittäin harvoja vastaajia.

Metallien perusteollisuuden työntekijöiden työn aiheuttama stressi

vaikutti likipitään yhtä suurelta kuin myyjien. Sen sijaan metallien perusteollisuuden työnjohtajat näyttivät kärsivän jonkin verran suuremmasta stressistä kuin myyntityön esimiehet (Forss, 1970, 31).

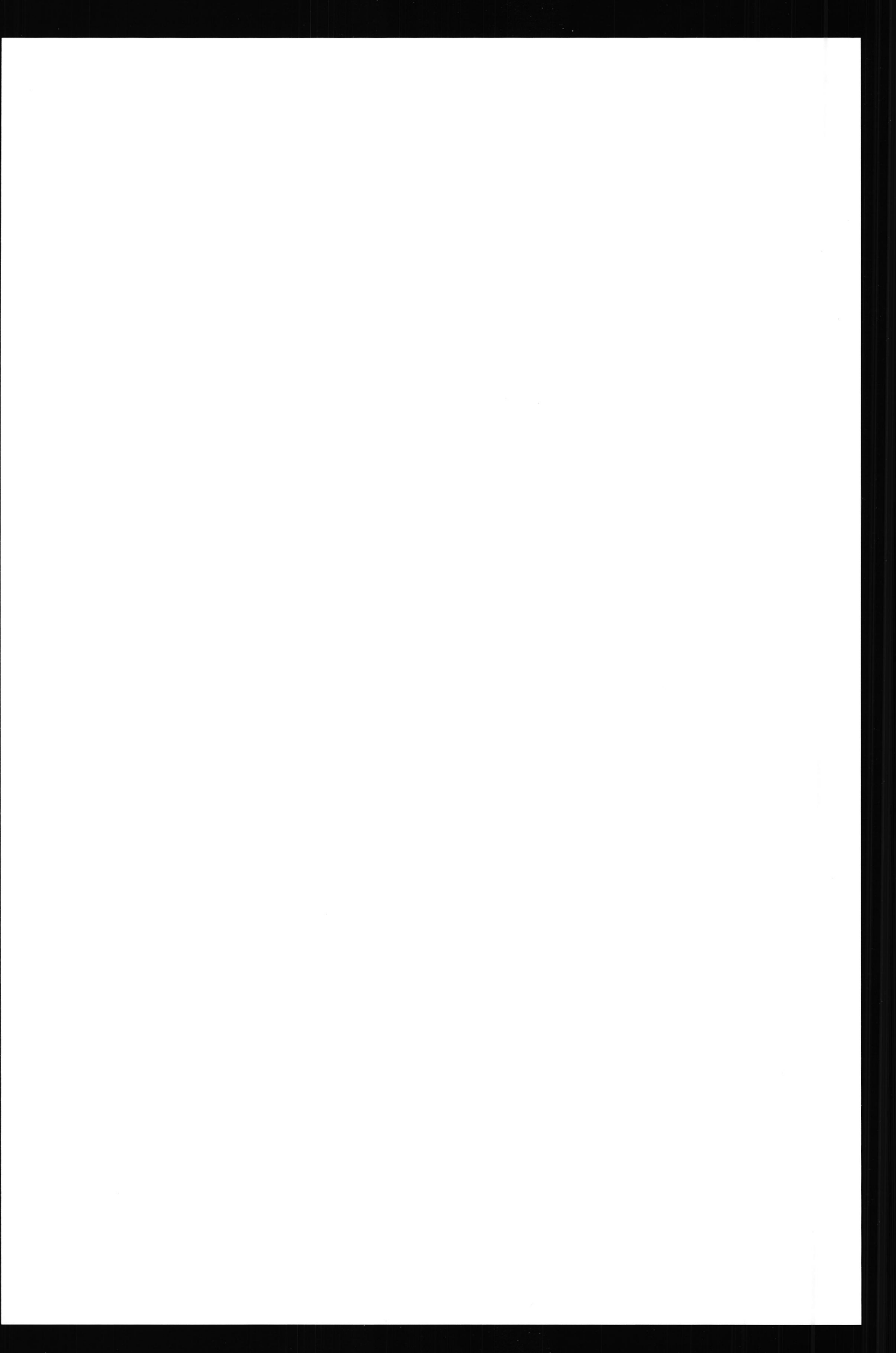
9. ELÄKEIKÄÄ KOSKEVAT KYSYMYKSET

9.1. Vanhuuseläkejärjestelyt

Niiltä yrityksiltä, joissa haastatteluja suoritettiin, tiedusteltiin millainen eläkeikäkäytäntö niissä vallitsi. Myymälöissä, tavarataloissa ja huoltoasemilla on eläkeikä yleensä 65 vuotta sekä miehillä että naisilla. Säännöstä on kuitenkin joitakin poikkeuksia. Alkon työntekijöillä, joiden eläketurva on järjestetty Alkon Eläkesäätiön kautta, on vanhuuseläkeikä miehillä 63 vuotta ja naisilla 58 vuotta. Farmaseuttien täyteen eläkkeeseen oikeuttava eläkeikä on kaikilla sukupuoleen katsomatta 65 vuotta. Naispuolisilla työntekijöillä on kuitenkin mahdollisuus saada ns. apueläkettä 60 vuotta täytettyään. Tämä eläkkeensaantimahdollisuus on heillä myös siinä tapauksessa, että he ovat lopettaneet työnteon jo aikaisemmin. Apueläke muuttuu täysimääräiseksi vasta työntekijän täytettyä 65 vuotta, jolloin hän saa TEL:n mukaisen eläkkeen sekä lisäeläkkeen Suomen farmasiakunnan eläkekassan kautta.

Myymälöiden kohdalla on eläkejärjestelyissä monenlaisia poikkeuksia 65 ikävuoden yleisestä linjasta. Useimmiten naisten eläkeikä on muutamaa vuotta alhaisempi kuin miesten. Joissakin tapauksissa tätä sovelletaan kuitenkin vain vanhimpiin naistyöntekijöihin. Niissä tapauksissa yrityksen eläkeikäkäytäntö on nuorempien kohdalla jo muuttunut kummallekin sukupuolelle yhtäläiseksi kuten se on myös TEL:ssä. Eräissä yrityksissä on käytössä kaksi erillistä eläkeikäjärjestelyä, jolloin toisen piiriin kuuluvien työntekijöiden eläkeikä on muutamaa vuotta alempi kuin toisen. Eläkemaksut ja eläke-edut ovat näissä rinnakkaisissa tapauksissa erilaiset. Muutamissa yrityksissä pitkä palvelusaika oikeuttaa henkilön jäämään eläkkeelle aikaisemmin kuin mihin hänellä muuten olisi ikänsä puolesta mahdollisuus.

Yritysten soveltamasta vanhuuseläkeikästä syntyy kuva myös haastattel-

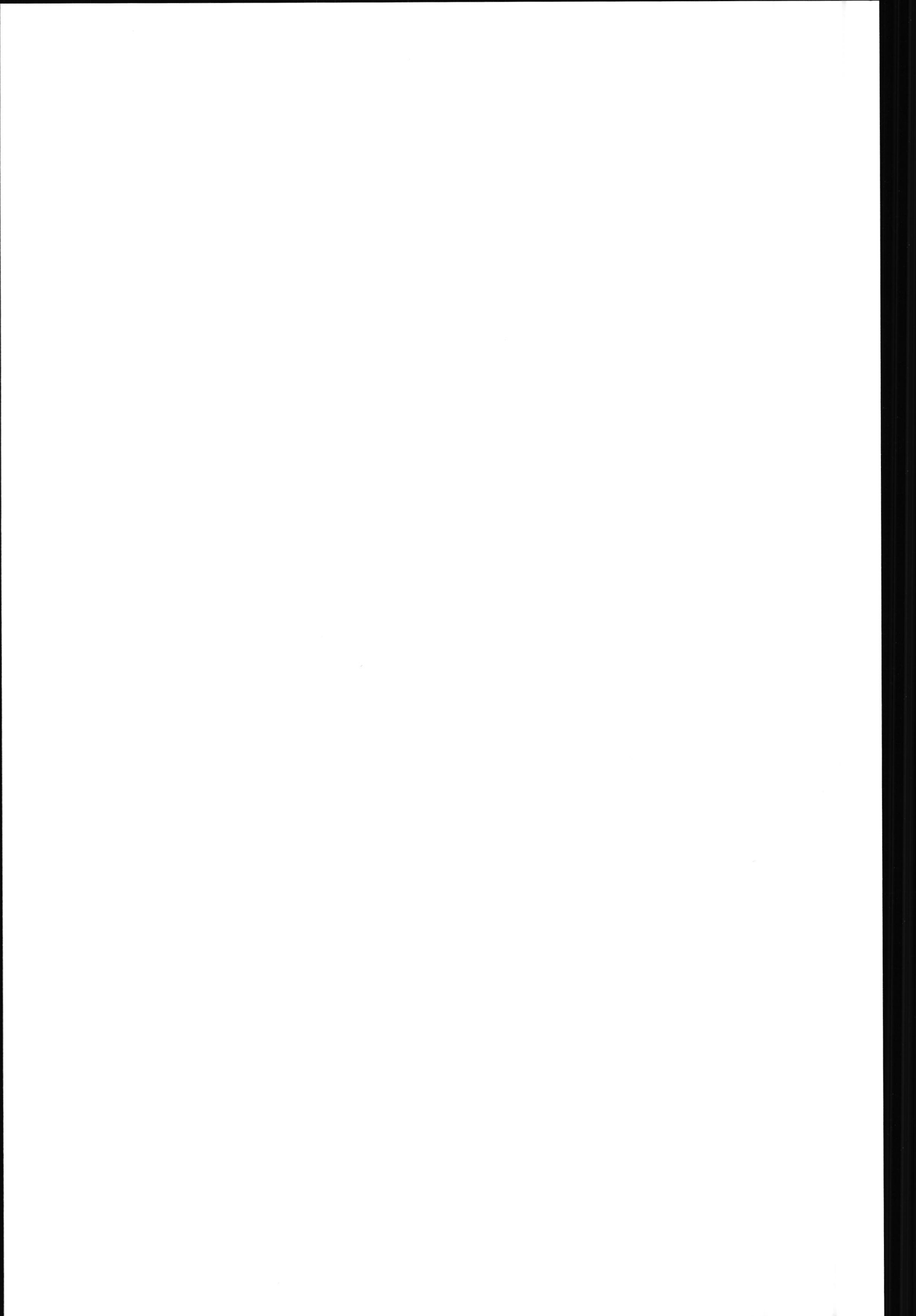
tujen vastauksesta kysymykseen "Mikä on Teidän vanhuuseläkeikänne tämän yrityksen sääntöjen puitteissa, eli siis se ikä, jolloin Teillä on mahdollisuus saada eläkettä?". Alla olevasta taulukosta on nähtävissä luokitellut vastaukset kysymykseen.

Taulukko 13. Yritysten soveltama vanhuuseläkeikä haastateltujen mukaan. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Eläkeikä	Myymlä- myyjät	Tavaratalo- myyjät	Huoltoase- mamyjät	Alkon myyjät	Farma- seutit	Esimiehet
Alle 60 v.	1	5	8	41	3	2
60 v.	9	15	4	-	33	12
61 - 64 v.	10	7	-	47	8	28
65 v.	41	52	44	-	48	44
Yli 65 v.	1	1	-	-	-	2
Ei osaa sanoa	38	20	44	12	8	12
Yhteensä	100 (307)	100 (101)	100 (27)	100 (34)	100 (39)	100 (116)

Huomattava osa vastaajista ei osannut sanoa, mikä heidän eläkeikänsä oli siinä yrityksessä, jonka palveluksessa he työskentelivät. Eniten tietämättömiä oli huoltoasema- ja myymälämyyjien keskuudessa. Valtaosalla haastatelluista näytti eläkeikänsä olevan 65 vuotta. Huomattavimmat poikkeukset, kuten odottaa saattoikin, olivat Alkon ja osittain apteekkien kohdalla. Esimiesten osalta mainittakoon, että kaikkien haastateltujen Alkon esimiesten eläkeikä oli 63 vuotta. Myymälöiden ja tavaratalojen esimiehistä noin neljällä viidesosalla oli eläkeikänsä 65 vuotta ja lopuista useimmilla 60 vuotta.

Erästä eläkejärjestelyjen erityispiirrettä, joustavuutta vanhuuseläkkeelle siirtymisessä, kartoitettiin muutamalla esimiehille tehdyllä kysymyksellä. Ensimmäinen joustavuutta koskeva kysymys kuului "Millainen menettely tässä yrityksessä on nykyisin käytännössä? Onko kaikkien alaistenne lähdettävä vanhuuseläkkeelle poikkeuksetta saman ikäisinä, vai voiko eläkkeelle siirtymisessä tapahtua yksilön mukaista joustoa suuntaan tai toiseen?". Vastaukset kysymykseen ilmenevät oheisesta taulukosta.

Taulukko 14. Myyjien eläkekäytäntö esimiesten arvioimana. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joiden perusteella prosentit on laskettu.)

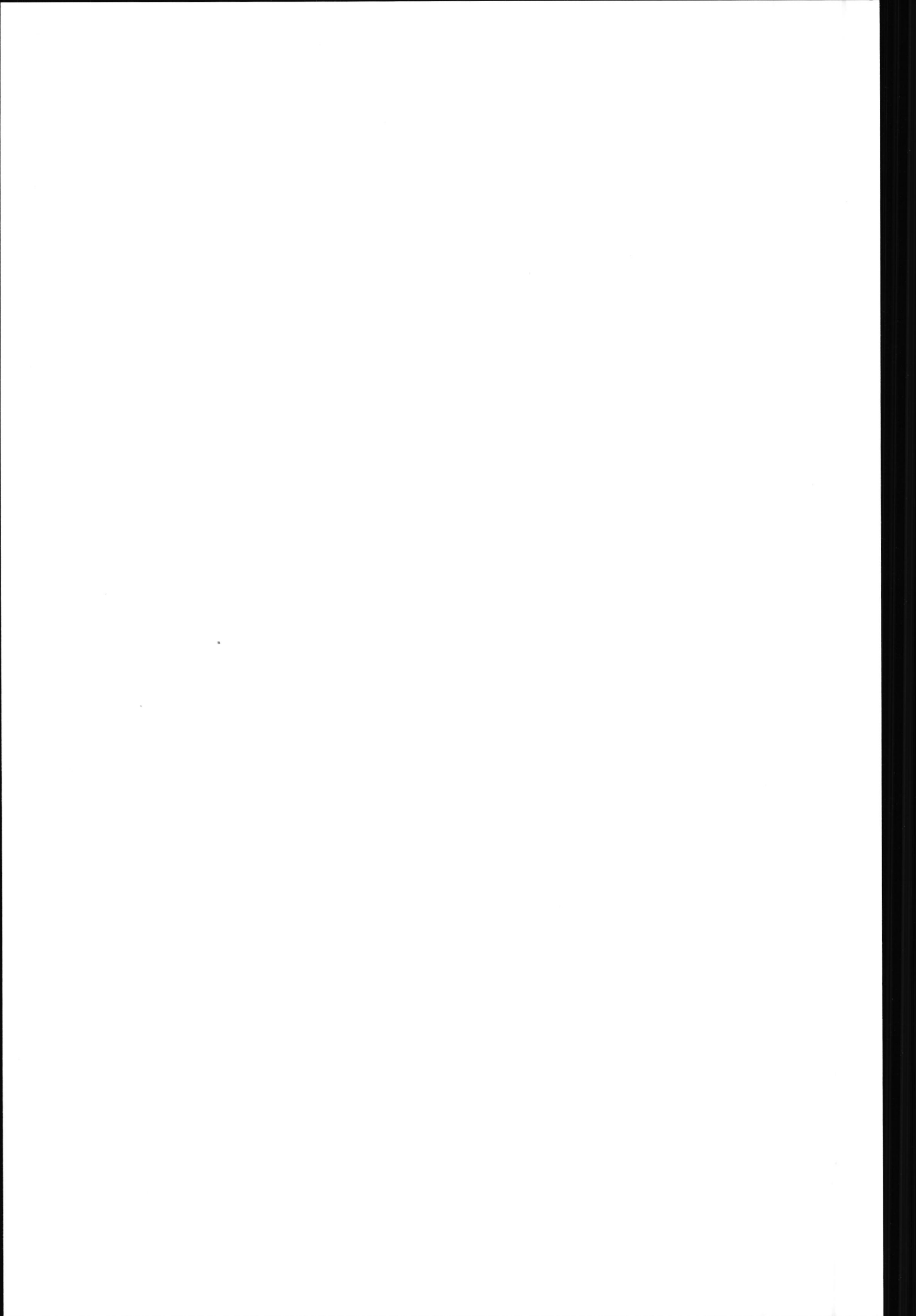
Eläkekäytäntö	Myymälät	Tavaratalot	Huoltoasemat	Alko	Apteekit
Eläkeikä on kiinteä, sama kaikille	36	47	35	9	26
Eläkeikä on yksilöllisesti joustava	49	41	41	91	74
Ei osaa sanoa	15	12	24	-	-
Yhteensä	100 (158)	100 (49)	100 (17)	100 (23)	100 (23)

Yksilöllisesti joustava eläkeikä näytti olevan koko myyntityössä yleisempi kuin täysin kiinteä. Ainoastaan tavarataloissa näytti kiinteä eläkeikä olevan hieman yleisemmin käytössä kuin joustava.

Jos alaisten eläkeikä oli joustava, tehtiin esimiehille lisäksi kysymys "Koskeeko tämä joustaminen kaikkia vai vain poikkeustapauksia?". Osoitautui, että joustaminen koski kaikkia alaisia kolmessa neljäsosassa tapauksista ja vain poikkeustapauksia yhdessä neljäsosassa. Niiltä esimiehiltä, jotka ilmoittivat joustoa esiintyneen, tiedusteltiin edelleen, minkä suuntaista se voi olla. Alkon esimiehistä 86 % ilmoitti joustoa voivan tapahtua yksinomaan normaalista eläkeiästä ylöspäin. Sen sijaan kaikkien muiden alalohkojen esimiehistä yli puolet ilmoitti joustomahdollisuuden olevan molempiin suuntiin. Yksinomaan ylöspäin tapahtuva jousto näytti olevan suurin piirtein yhtä yleisempää kuin alaspäinkin kaikissa muissa alalohkoissa paitsi Alkossa. Esimiehiltä tiedusteltiin myös, kuinka yleisesti työntekijät käyttivät hyväksi joustamismahdollisuuksia. Viidesosa esimiehistä ilmoitti työntekijöiden käyttävän joustamismahdollisuuksia yleisesti, kolmasosa sanoi heidän käyttävän niitä harvoin ja loput eivät osanneet sanoa mielipidettään joustamisen hyväksikäytön yleisyydestä.

9.2. Eläkekäytäntöä koskevien mielipiteiden taustaa

Tutkimuksessa kartoitettiin myös vastaajan omaisten, työtovereiden ja ammattiyhdistyksen suhtautumista eläkekäytäntöön sekä vastaajan tietoutta työeläkelakien mukaisesta yleisestä eläkeiästä. Eläketietous ja sen

hankkiminen edellyttävät kiinnostusta eläkeikään liittyviin kysymyksiin sekä niiden pohtimista. Kolmannes myyjistä ja viidennes esimiehistä ei ollut oman ilmoituksensa mukaan koskaan pohtinut eläkeikää. Iältään vanhimpien ryhmien piirissä oli eniten pohdittu eläkeikään liittyviä kysymyksiä. Huoltoasemamyyjät ja esimiehet olivat ajatelleet näitä kysymyksiä kaikkein eniten ja myymälämyyjät vähiten.

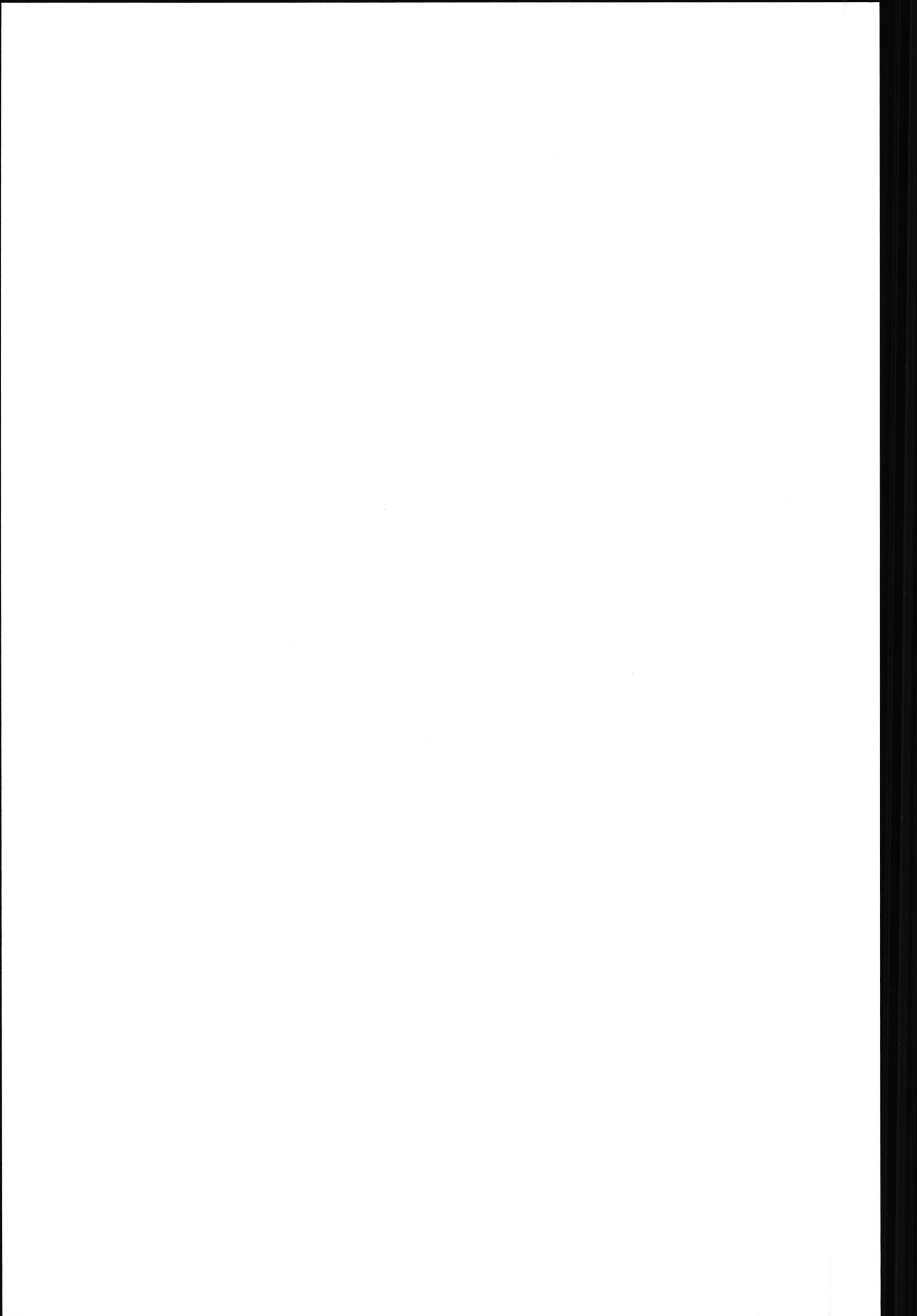
Vastaajista yli 90 % uskoi työtovereidensa haluavan eläkeikää nykyistä alemmaksi, eikä juuri kukaan uskonut työtovereidensa haluavan sitä korotettavan. Samoin lähes kaikki vastaajat uskoivat, että heidän lähiomaisensa haluaisivat heidän siirtyvän eläkkeelle joko kohtalaisen tai mahdollisimman aikaisin.

Haastatelluilta kysyttiin myös, oliko hänen ammattiyhdistyksensä käsitellyt eläkeikäkysymystä, ja oliko haastateltu sen kanssa yhtä mieltä vai eri mieltä. Suurin osa vastaajista ilmoitti, ettei alalla ole ammattiyhdistystä, tai ettei hän tiennyt ammattiyhdistyksen käsitelleen asiaa. Esimiehistä 61 % ja myyjistä 89 % kuului tähän ryhmään. Myymälä-, tavaratalo- ja huoltoasemamyyjistä erittäin harvat tiesivät ammattiyhdistyksensä käsitelleen näitä asioita. Alkon myyjät, farmaseutit ja myös esimiehet poikkesivat muista ryhmistä tämän kysymyksen kohdalla. Alkon myyjistä 68 % tiesi ammattiyhdistyksensä käsitelleen eläkeikäkysymystä ja ilmoitti olevansa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä asiasta. Farmaseuttien kohdalla vastaava prosenttiluku oli 55 % ja esimiesten kohdalla 39 %.

Vastaukset selvimpään eläkeikää koskevaa tiedon tasoa mittaavaan kysymykseen, "Satutteko muistamaan, mikä on työeläkelaeissa määritelty yleinen eläkeikä?" ilmenevät seuraavasta taulukosta.

Taulukko 15. Haastateltujen käsitys työeläkelakien mukaisesta yleisestä eläkeiästä. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Eläkeikä	Myymälämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyyjät	Alkon myyjät	Farmaseutit	Esimiehet
60 tai alle	6	10	4	3	13	6
61 - 64 v.	12	12	11	29	15	16
65 v.	63	69	81	24	64	67
Yli 65 v.	-	-	-	6	-	2
Ei osaa sanoa	19	9	4	38	8	9
Yhteensä	100 (307)	100 (105)	100 (27)	100 (34)	100 (39)	100 (117)

Alkon myyjät osoittautuivat muita selvästi huonommiksi tiedon tasoltaan tässä kysymyksessä. Tämä on itsestään selvää, koska Alkon myyjien oma eläkeikä poikkeaa täysin työeläkelakien mukaisesta yleisestä eläkeiästä. Muiden alalohkojen väliset erot tiedon tason suhteen olivat melko pienet.

9.3. Suhtautuminen eläkkeelle siirtymiseen liittyviin kysymyksiin

Siihen, miten henkilö kokee eläkkeelle siirtymisen, vaikuttaa muun ohella lähiympäristön suhtautuminen tapahtumaan. Ympäristön vaikutuksen kartoittamiseksi haastateltuja pyydettiin lausumaan käsityksensä siitä, uskoivatko he eläkkeelle siirtyessään arvonsa vähenevän toisten ihmisten silmissä. Kävi ilmi, että alle 10 % vastaajista uskoi arvonsa toisten silmissä vähenevän eläkkeelle siirtymisen yhteydessä.

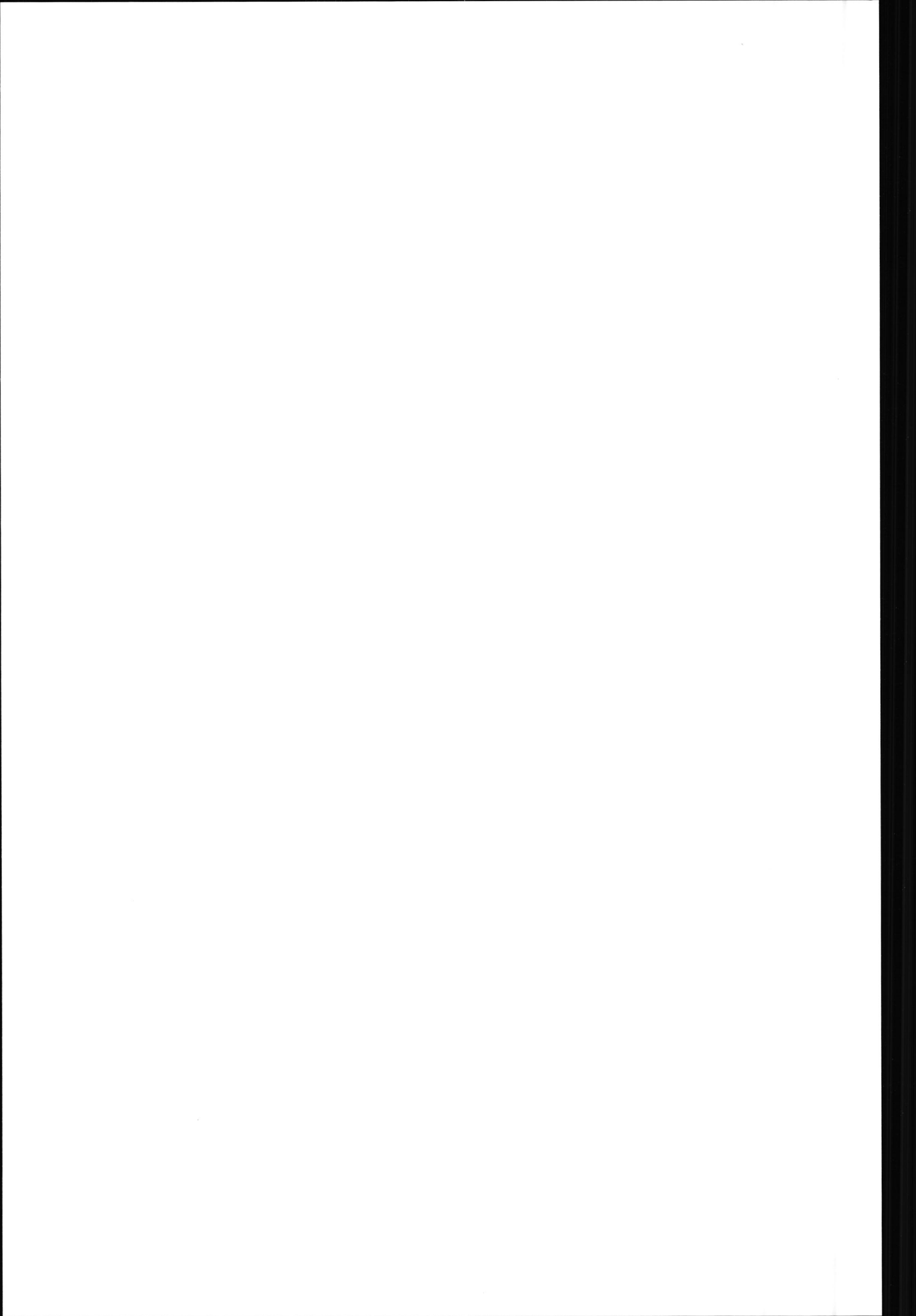
Seuraavassa taulukossa on nähtävissä vastaajien mielipide väitteestä "Ajatus vanhuuseläkkeelle siirtymisestä tuo mieleeni pääasiassa ikäviä asioita".

Taulukko 16. Mielipide väitteestä "Ajatus vanhuuseläkkeelle siirtymisestä tuo mieleeni pääasiassa ikäviä asioita". Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joiden perusteella prosentit on laskettu.)

Mielipide	Myymäla- myyjät	Tavaratalo- myyjät	Huoltoase- mamyyjät	Alkon myyjät	Farma- seutit	Esimiehet
Täysin samaa mieltä	7	8	19	3	3	4
Jokseenkin samaa mieltä	9	14	4	6	5	5
Hieman eri mieltä	34	30	38	38	38	34
Täysin eri mieltä	45	48	31	53	51	53
Ei osaa sanoa	5	-	8	-	3	4
Yhteensä	100 (306)	100 (105)	100 (26)	100 (34)	100 (39)	100 (117)

Myymäla-, tavaratalo- ja huoltoasemamyyjille näyttää ajatus vanhuuseläkkeelle siirtymisestä tuovan mieleen jonkin verran enemmän ikäviä asioita kuin Alkon myyjille, farmaseuteille ja esimiehille.

Samaa asiaa toisesta näkökulmasta mitattiin väitteellä "On miellyttävää ajatella eläkkeelle siirtymistä". Vastaajien mielipiteet on esitetty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 17. Mieli-pide väitteestä "On miellyttävää ajatella eläkkeelle siirtymistä". Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joiden perusteella prosentit on laskettu.)

Mieli-pide	Myymälä-myyjät	Tavaratalo-myyjät	Huoltoase-mamyyjät	Alkon myyjät	Farma-seutit	Esimiehet
Täysin samaa mieltä	36	35	40	50	26	38
Jokseenkin samaa mieltä	27	25	22	23	38	28
Hieman eri mieltä	22	22	22	21	21	19
Täysin eri mieltä	8	9	8	3	5	7
Ei osaa sanoa	7	9	8	3	10	8
Yhteensä	100 (307)	100 (105)	100 (27)	100 (34)	100 (39)	100 (117)

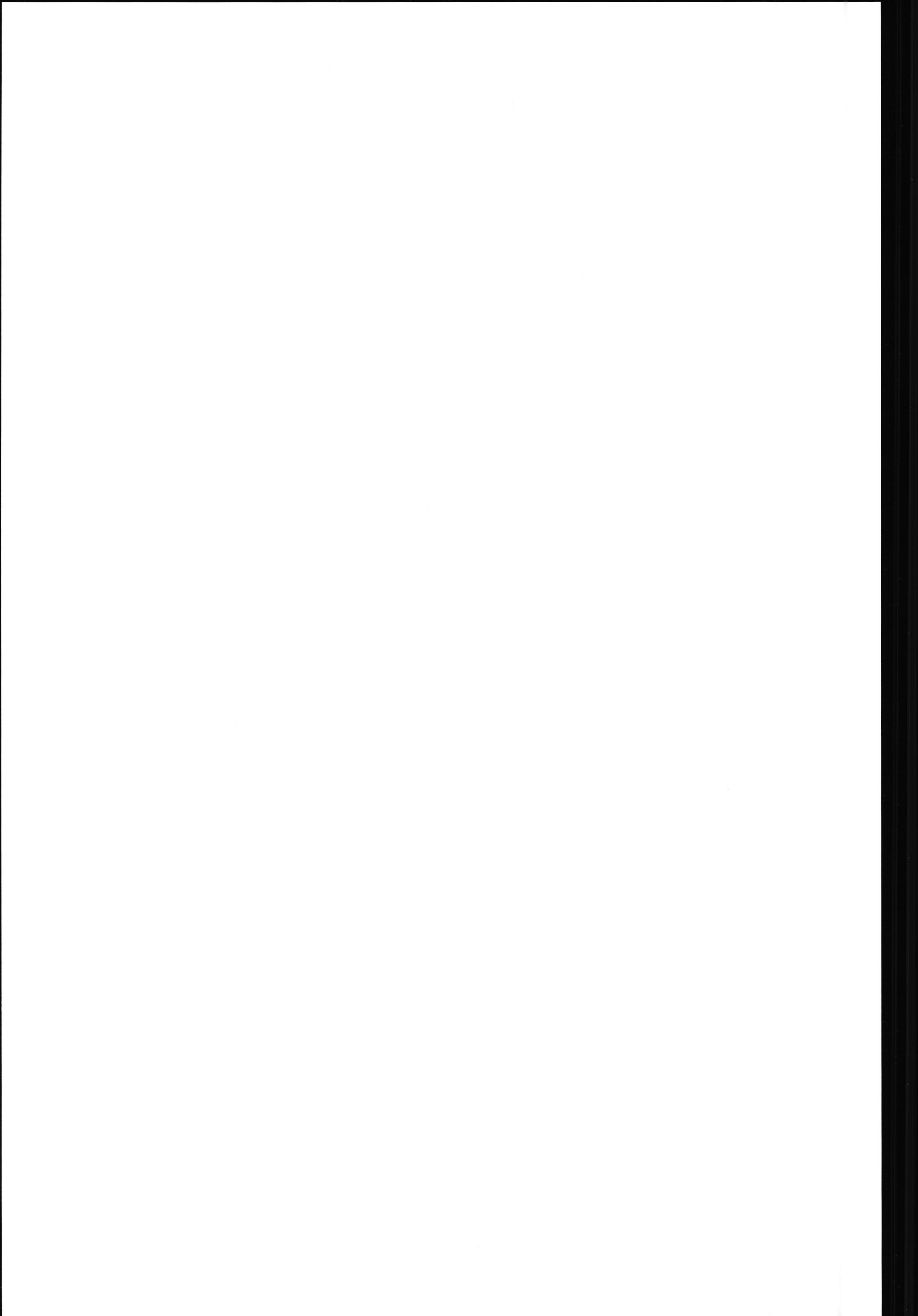
Vastausjakautuma on melko tasainen. Alkon myyjien mielestä näyttää eläkkeelle siirtymisen ajattelemisen olevan hieman miellyttävämpää kuin muiden.

Henkilön suhtautumiseen eläkkeelle siirtymiseen saattaa joissakin tapauksissa vaikuttaa se, miten yrityksessä suhtaudutaan vanhoihin työntekijöihin. Tästä asiasta haastatelluille esitetty kysymys kuului "Miten arvioisitte tässä yrityksessä yleensä suhtauduttavan vanhoihin Teidän työssänne? Suhtaudutaanko heihin yleensä myönteisemmin vai kielteisemmin kuin nuorempiin, vaiko samalla tavoin?". Vastaukset ilmenevät seuraavasta taulukosta.

Taulukko 18. Mieli-pide siitä, miten siinä yrityksessä, jossa haastateltava työskentelee, suhtaudutaan vanhoihin. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joiden perusteella prosentit on laskettu.)

Yrityksen suhtautuminen vanhoihin	Myymälä-myyjät	Tavaratalo-myyjät	Huoltoase-mamyyjät	Alkon myyjät	Farma-seutit	Esimiehet
Myönteisemmin kuin nuorempiin	25	16	37	15	13	13
Samalla tavoin	54	57	41	56	59	52
Kielteisemmin kuin nuorempiin	21	27	22	29	28	35
Yhteensä	100 (301)	100 (105)	100 (27)	100 (34)	100 (39)	100 (117)

Myyjistä keskimäärin runsas viidennes oli sitä mieltä, että yrityksessä suhtaudutaan vanhoihin työntekijöihin myönteisemmin kuin nuoriin. Sama

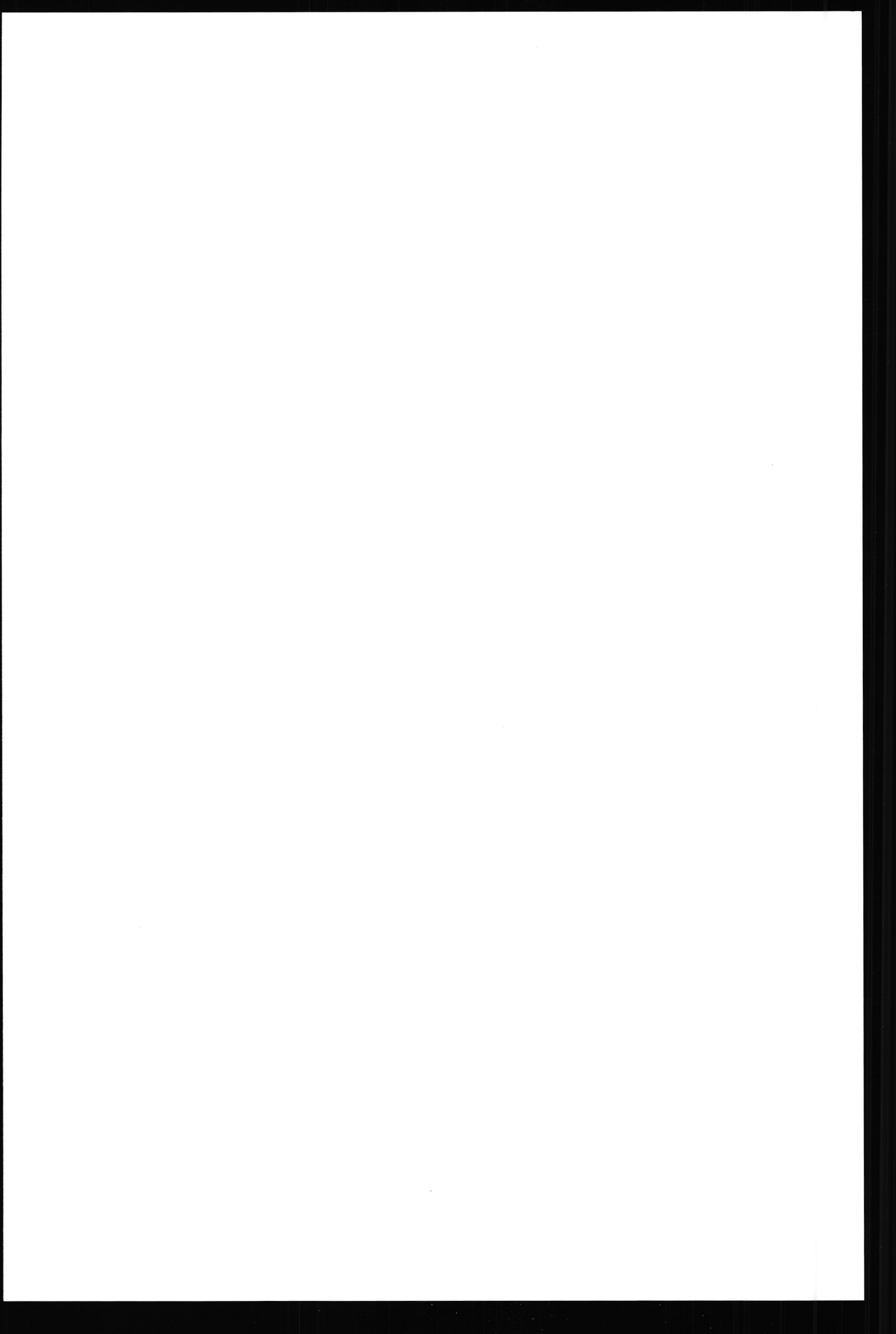
määrä puolestaan oli päinvastaista mieltä ja esitti kantanaan, että suhtautuminen vanhoihin työntekijöihin on kielteisempää. Loput vastaajista olivat sitä mieltä, ettei suhtautumisessa ollut eroa ikään nähden. Mielenpiteet eri alalohkoissa poikkesivat jonkin verran toisistaan. Esimiehistä vain 13 % oli sitä mieltä, että yrityksen suhtautuminen vanhoihin työntekijöihin oli myönteisempää kuin suhtautuminen nuoriin. Yli kolmasosalla esimiehistä oli käsitys, että vanhoihin suhtaudutaan yrityksessä kielteisemmin kuin nuoriin.

Haastatelluilta kysyttiin myös, miten heidän lähin esimiehensä suhtautui vanhoihin alaisiinsa. Lähimmän esimiehen suhtautuminen koettiin keskimäärin hieman myönteisempänä kuin koko yrityksen suhtautuminen. Mielenpide yrityksen ja lähimmän esimiehen suhtautumisesta vanhoihin työntekijöihin olivat voimakkaasti riippuvaisia toisistaan. Niinpä niissä alalohkoissa, joissa koettiin yrityksen suhtautuvan myönteisimmin vanhoihin, tunnettiin myös lähimmän esimiehen suhtautumisen vanhoihin olevan myönteisintä.

Eräänä ratkaisuna vanhojen, rasittuneiden työntekijöiden ongelmien vähentämiseksi on esitetty mahdollisuus siirtyä varsinaisesta ammatista kevyempään työhön, ns. väliammattiin, ennen eläkkeelle siirtymistä. Väliammattijärjestelmää ei myyntityössä tiettävästi ole kokeiltu, ja sen laaja toteuttaminen saattaisikin olla melko hankalaa. Kuitenkin tutkimuksessa haluttiin myös myyntityön kohdalla kartoittaa haastateltujen halua siirtyä väliammattiin.

Kun haastatelluilta kysyttiin, olisiko väliammatti heidän kohdallaan tarpeellinen, antoi 46 % myyjistä ja 34 % esimiehistä myöntävän vastauksen. Farmaseutit poikkesivat muiden ryhmien myyjistä, sillä vain 31 % heistä piti väliammattia kohdallaan tarpeellisena. Vaikka useimmat vastaajat osasivat lausua mielenpiteensä väliammattin tarpeellisuudesta, tuotti monille vaikeuksia määrittellä, missä iässä heidän ammatistaan olisi parasta siirtyä väliammattiin. Tähän kysymykseen osasi haastatelluista vastata vain vajaa puolet. Myymälä- ja tavaratalomyyjien keskuudessa sai viidenkymmenen vuoden ikä eniten kannatusta väliammattiin siirtymisikänä. Sen sijaan huoltoasemamyyjät, Alkon myyjät, farmaseutit ja esimiehet kannattivat muutamaa vuotta korkeampaa väliammattiin siirtymisikää.

Suhtautumiseen eläkkeelle siirtymiseen liittyy myös se, miten henkilö arvelee aikansa kuluvan eläkkeelle siirtymisen jälkeen. A-lomakkeen

kysymyksellä 54 tiedusteltiin, uskoiko haastateltava itsellään riittävän puuhaa ja tekemistä eläkkeellä ollessaan vai arveliko hän aikansa tulevan pitkäksi. Vapaa-ajan ongelmia ei uskottu eläkkeelläoloaikana esiintyvän, sillä kaikissa alalohkoissa noin 90 % vastaajista ilmoitti puuhaa ja tekemistä riittävän kyl-
liksi.

9.4. Mielenpitoita eläkeikäkäytännöstä ja nykyisestä eläkeistä

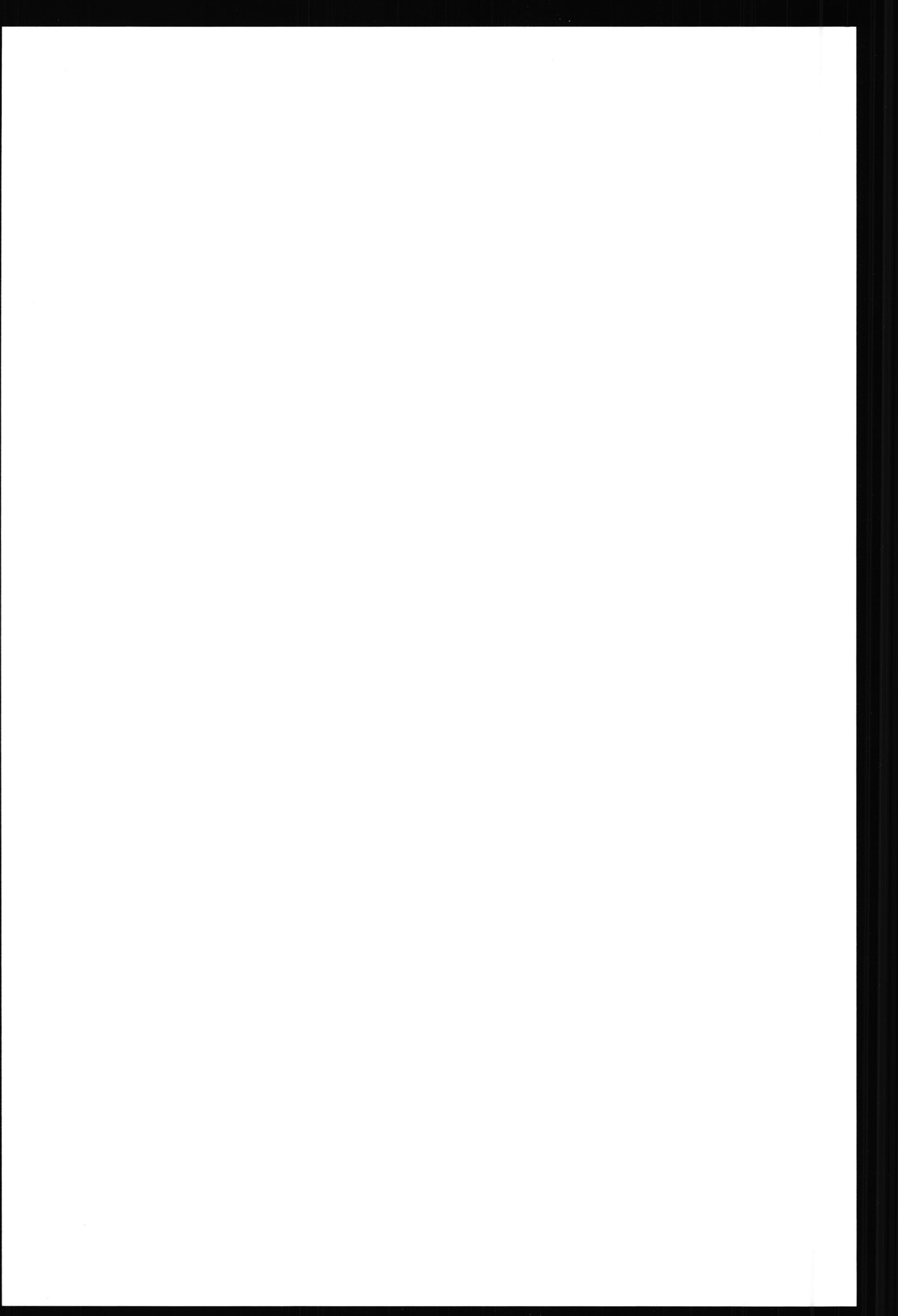
Erääksi ratkaisuksi nykyistä joustavamman eläkeikäkäytännön toteut-
tamiseksi on esitetty ei-kiinteää eläkeikää nykyisen kiinteän eläkeiän sijaan. Ei-kiinteän eläkeiän vallitessa olisi mahdollisuus tiettyjen, nykyistä laajem-
pien rajojen puitteissa päättää, milloin henkilö siirtyy eläkkeelle. Myös eläk-
keelle jäävälle olisi varattu tilaisuus vaikuttaa tähän päätöksentekoon. Haasta-
teltujen mielipide siitä, kumpi on parempi, kiinteä vaiko joustava eläkeikä,
ilmenee seuraavasta taulukosta. Mielenpidettä tiedusteltiin A-lomakkeen kysy-
myksellä 25.

Taulukko 19. Mielenpito kiinteästä / ei-kiinteästä eläkeistä. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Mielenpito	Myymlä- myyjät	Tavaratalo- myyjät	Huoltoase- mamyyjät	Alkon myyjät	Farma- seutit	Esimiehet
Kiinteä parempi	41	52	41	47	42	45
Ei-kiinteä parempi	57	45	55	50	58	53
Ei merkitystä, ei osaa sanoa	2	3	4	3	-	2
Yhteensä	100 (307)	100 (104)	100 (27)	100 (34)	100 (38)	100 (116)

Vastaajien niukka enemmistö antoi kannatuksensa ei-kiinteälle, siis nykyistä joustavammalle eläkeikäkäytännölle.

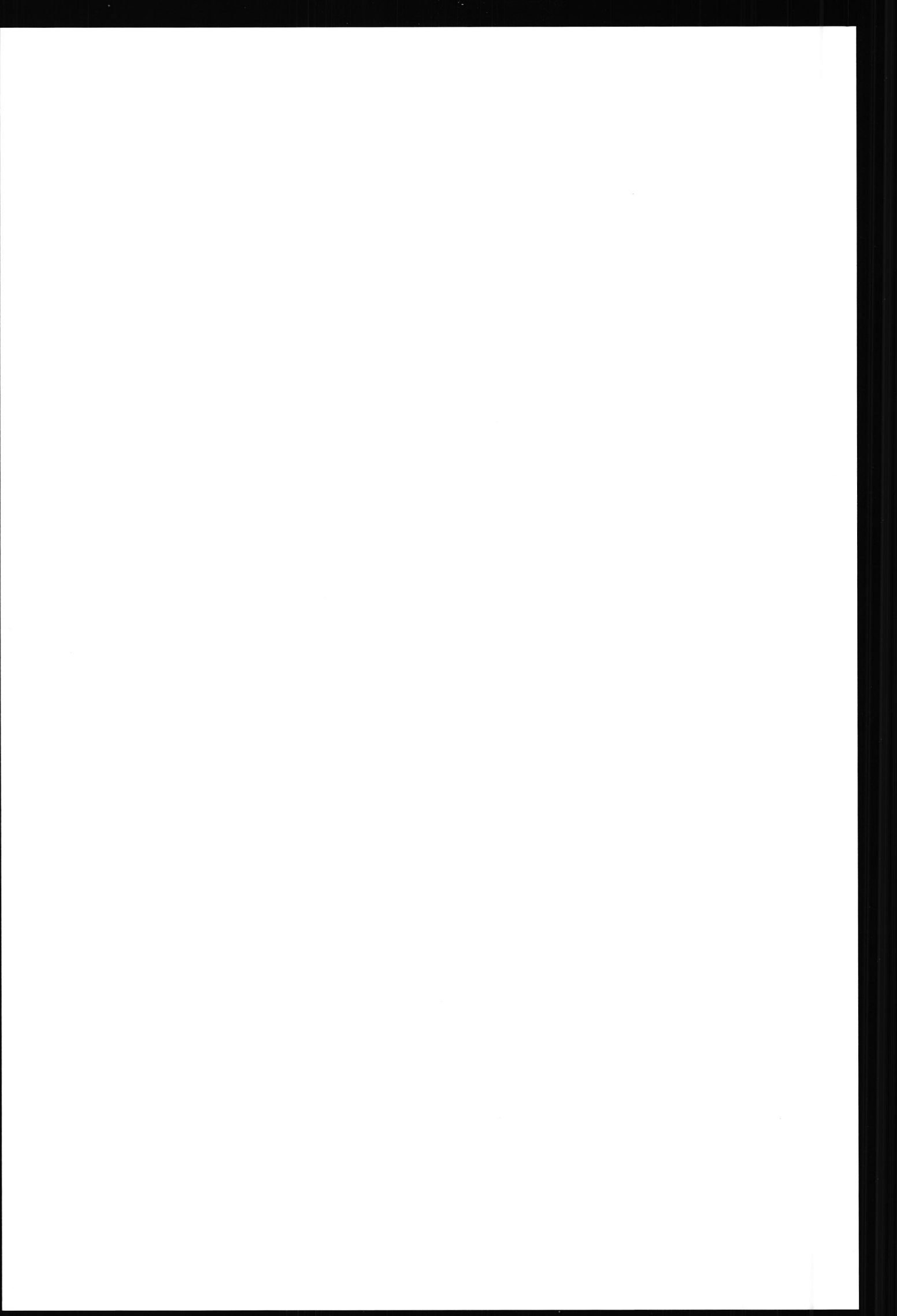
Myyntityön esimiehille esitettiin kysymys "Kumpi vaihtoehto Teidän mielestänne olisi parempi ratkaisu alaistenne eläkkeelle siirtymisessä: se, että kaikilla on sama, kiinteä eläkeikä vaiko se, että eläkkeelle siirtymises-
sä joustetaan yksilöllisesti?". Hieman yli 60 % esimiehistä piti yksilöllisesti joustavaa eläkeikäjärjestelmää parempana kuin kiinteää. Eniten joustavan

järjestelmän kannattajia oli myymälöiden esimiehissä (67 %) ja vähiten tavaratalojen esimiehissä (55 %). Kiinteän eläkeiän kannattajat esittivät perusteluinaan useimmiten, että kiinteä eläkeikä on tasapuolinen kaikille eikä näin ollen voi aiheuttaa eripuraisuuksia työntekijöiden keskuudessa. Kiinteää eläkeikää kannatettiin myös siksi, että se on selväpiirteisempi ja yksinkertaisempi kuin joustava. Joustavan eläkeikäjärjestelmän kannattajat perustelivat mielipidettään lähinnä sillä, että vanheneminen ja työkyvyn heikkeneminen on yksilöllistä. He olivat havainneet vanhojen työntekijöiden kunnan, terveydentilan ja työkyvyn vaihtelevan suuresti. Eräänä perusteena esimiehet mainitsivat lisäksi, että joustava eläkeikäjärjestelmä takaa parhaiten yksilön valinnanvapauden.

A-lomakkeen kysymyksellä 21 tiedusteltiin haastateltavien mielipidettä 65 ikävuodesta eläkeikänä heidän työssään. Vain 13 % vastaajista oli sitä mieltä, että 65 vuotta eläkeikänä heidän työssään on sopiva tai liian alhainen. Useampi kuin neljä viidestä piti tätä työeläkelakien määrittelemää yleistä eläkeikää liian korkeana. Yli puolet vastaajista piti sitä jopa ehdottomasti liian korkeana. Alkon myyjistä peräti 79 % piti 65 vuotta eläkeikänä työssään ehdottomasti liian korkeana, mikä selittynee sillä, että Alkon sovellettu eläkeikä on selvästi alhaisempi kuin työeläkelakien mukainen yleinen eläkeikä. Mainittakoon, että miesten ja naisten käsitykset 65 vuoden sopivuudesta eläkeiäksi eivät poikenneet toisistaan.

Suhtautumista eläkeikärajaan tutkittiin myös väitteiden "Eläkeikäni voisi aivan hyvin korottaa" ja "Nykyinen eläkeikäni pakottaa minut olemaan työssä aivan liian vanhaksi" avulla. Vain 5 % myyjistä ja 2 % esimiehistä oli sitä mieltä, että heidän nykyistä eläkeikänsä voitaisiin korottaa. Korkeimmaksi tämä prosenttiluku kohosi Alkon myyjien keskuudessa (6 %), joilla olikin muita alhaisempi eläkeikä. Samaa asiaa hieman toisesta näkökulmasta mittaavasta väitteestä "Nykyinen eläkeikäni pakottaa minut olemaan työssä aivan liian vanhaksi" eri mieltä olevien osuus kohosi jo suuremmaksi. Myyjistä 21 % ja esimiehistä 27 % ei tuntenut olevansa pakotettu olemaan työssä liian vanhaksi. Heidät voitaneen lukea nykyisen eläkeiän kannattajiksi. On huomattava, että nykyisen eläkeiän kannattajia oli eniten niissä alalohkoissa, joissa sovellettiin alhaisempaa eläkeikää kuin 65 vuotta. Alkon myyjistä 41 % oli

sitä mieltä, ettei heitä pakoteta olemaan työssä liian vanhaksi. Myös farma-seutit olivat sitä mieltä hieman useammin kuin muut. Kuten muistetaan, Alkon myyjillä ja farmaseuteilla oli mahdollisuus lopettaa työnteko alle 65-vuotiaina.

9.5. Eläkeiän odotukset

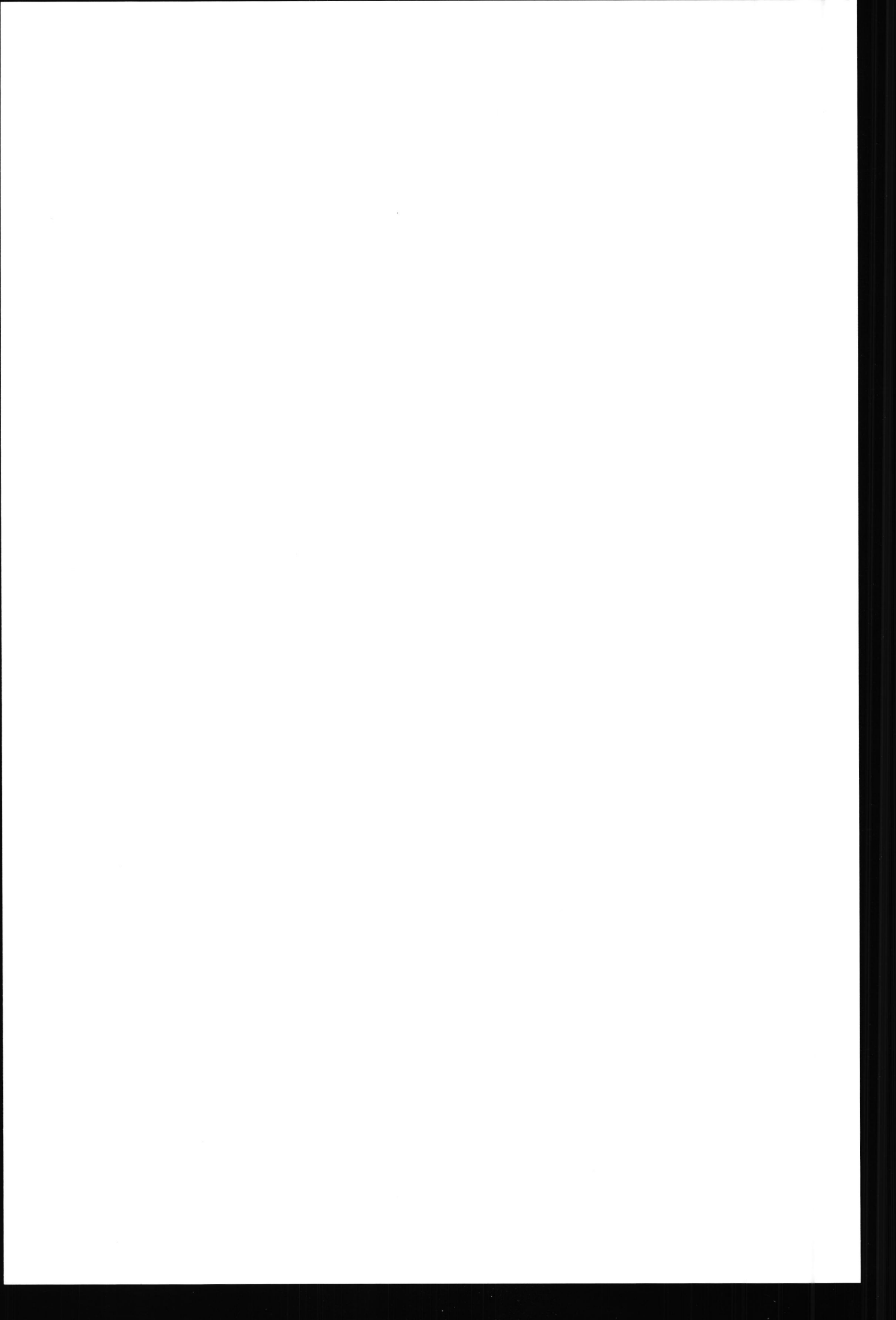
A-lomakkeen kysymyksellä 26 tiedusteltiin haastateltavalta, mikä olisi hänelle henkilökohtaisesti sopivin ikä siirtyä vanhuuseläkkeelle. Kysymyksillä 28 ja 29 tiedusteltiin, mikä olisi korkein mahdollinen ja alin mahdollinen ikä, jota haastateltava voisi ajatella eläkeiäkseen. Seuraavassa taulukossa on esitetty näihin kysymyksiin saadut vastaukset keskiarvoina.

Taulukko 20. Eläkeikäkysymyksiin saatujen vastausten keskiarvot (luvut vuosia).

Vastaajien mielestä	Myyvälämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyyjät	Alkon myyjät	Farmaseutit	Esimiehet
Korkein mahdollinen eläkeikä	60.6	61.4	61.5	61.0	62.9	62.2
Sopivin eläkeikä	57.4	58.3	58.5	58.0	60.2	59.0
Alin mahdollinen eläkeikä	54.3	55.4	54.3	56.2	57.2	56.7
Vastaajien lukumäärä	307	105	27	34	39	117

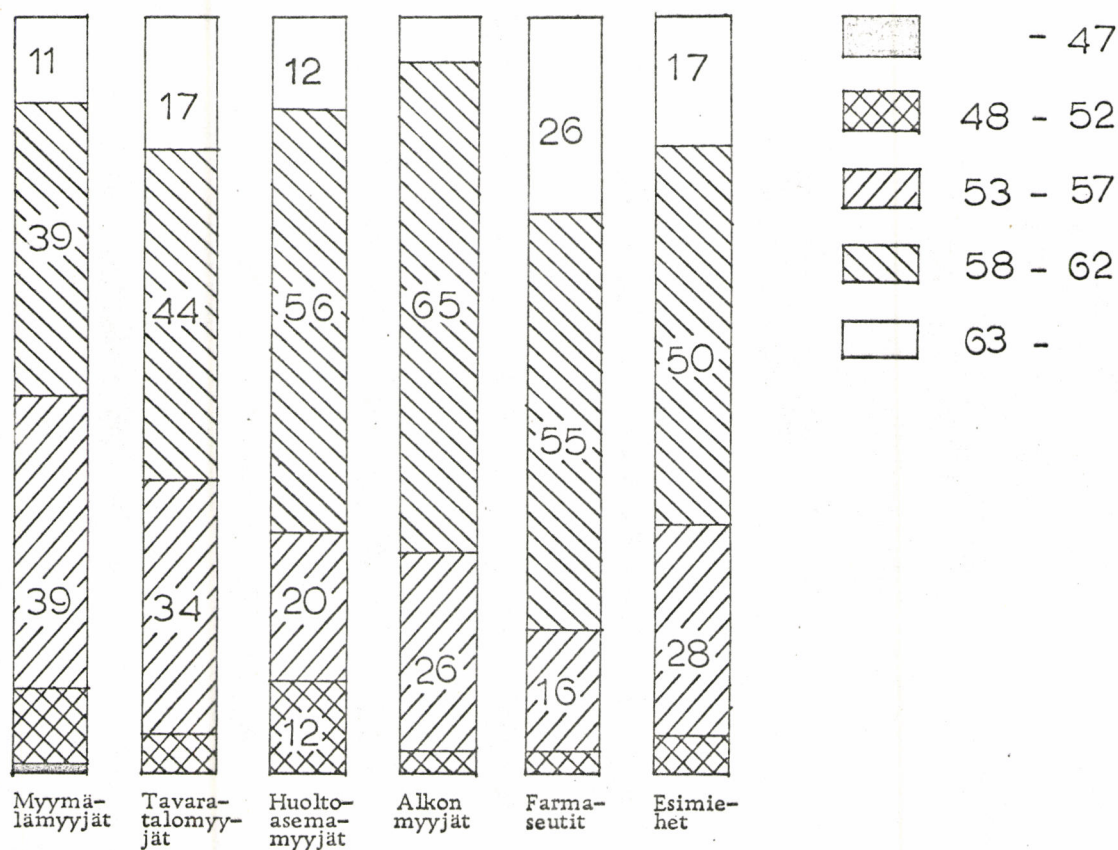
Henkilökohtaisesti sopivimman eläkeiän keskiarvoksi koko myyntityössä muodostui 58.0 vuoden ikä. Myyvälämyyjät toivoivat itselleen kaikkein alhaisinta eläkeikää ja farmaseutit korkeinta. Alalohkojen väliset erot eivät kuitenkaan olleet kovin suuret. Koko myyntityössä korkeimman mahdollisen eläkeiän keskiarvo oli 61.2 vuotta ja alimman mahdollisen eläkeiän keskiarvo 55.1 vuotta. Myyntityön piirissä erosivat eläkeikäodotukset huomattavan paljon sovelletusta eläkeikäkäytännöstä. Kun verrataan eläkeikäkysymyksiin saatuja vastauksia nykyiseen eläkeikäkäytäntöön, havaitaan, että jopa korkeimmaksi mahdolliseksi arvioitu eläkeikä jää alhaisemmaksi kuin nykyisen eläkeikäkäytännön mukainen eläkeikä.

Seuraavasta kuviosta on tarkemmin nähtävissä, kuinka paljon henkilökohtaisesti sopivimman eläkeiän eri luokat saivat kannatusta eri alalohkoissa.

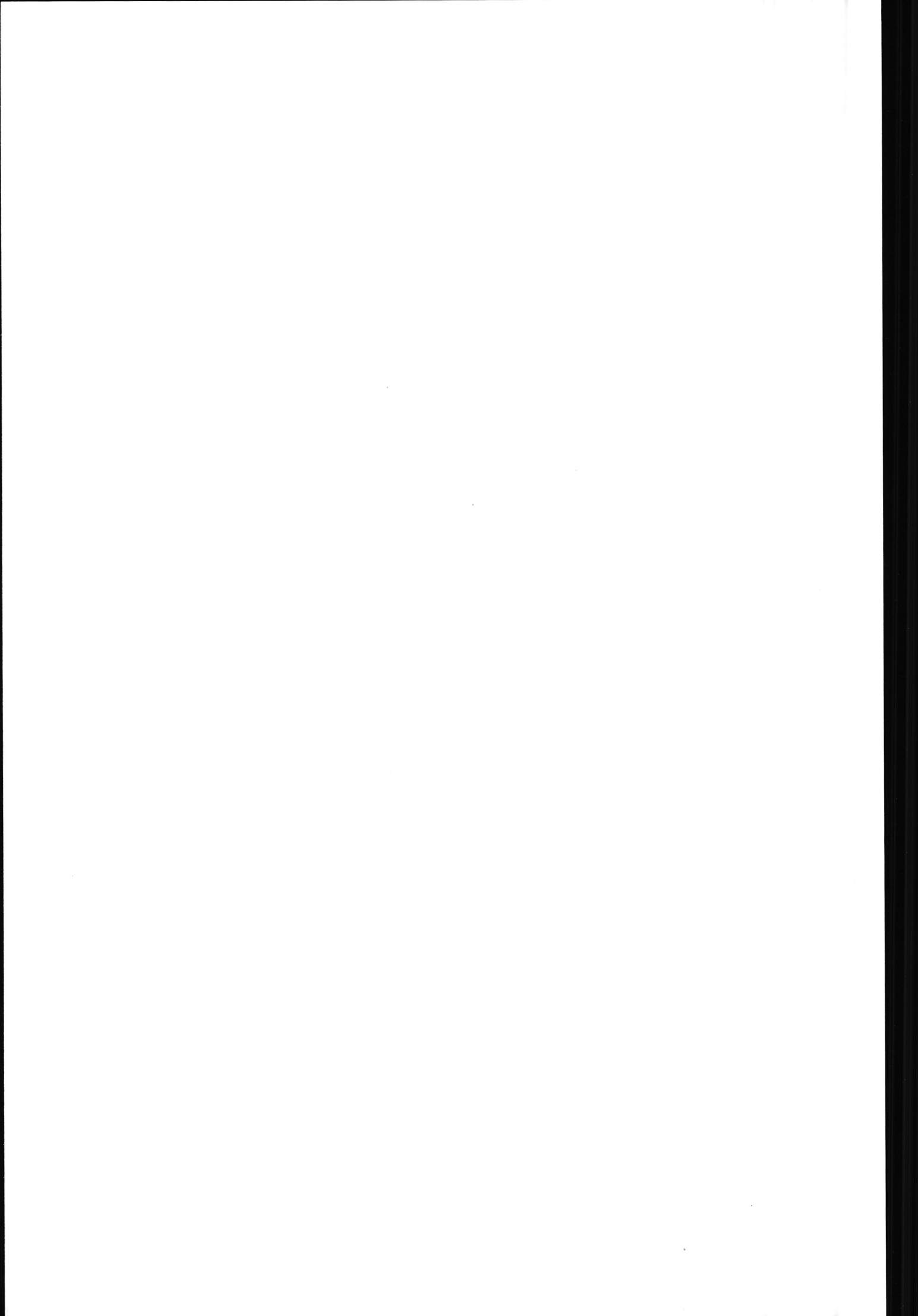
KUVIO 1. HENKILÖKOHTAISESTI SOPIVIN ELÄKEIKÄ ALALOHKOITTAIN

Eri ikäkausia sopivana pitäneet prosentteina kaikista ikäarvion antaneista kussakin alalohkossa

Myymälämyyjien keskuudessa saivat ikäluokat 53-57 ja 58-62 yhtäläisen kannatuksen. Muissa alalohkoissa sai sen sijaan ikäluokka 58-62 selvästi suurimman kannatuksen henkilökohtaisesti sopivimmaksi eläkeikäsi. Mainittakoon, että myös korkeimman mahdollisen eläkeiän toivomuksista suurin osa sattui ikäluokkaan 58-62, jota kannatti noin puolet vastaajista. Alimman mahdollisen eläkeiän toivomuksista suurin osa (40 %) sattui ikäluokkaan 53-57.

A-lomakkeen kysymyksellä 32 tiedusteltiin haastateltavalta, muistiko hän, että eläkkeen suuruus yleensä riippuu palvelusvuosien määrästä, ja ottiko hän sen huomioon valitessaan henkilökohtaisesti sopivaa eläkeikää. 39 % myyjistä ja 14 % esimiehistä ei muistanut eläkkeen suuruuden riippuvan palvelus-

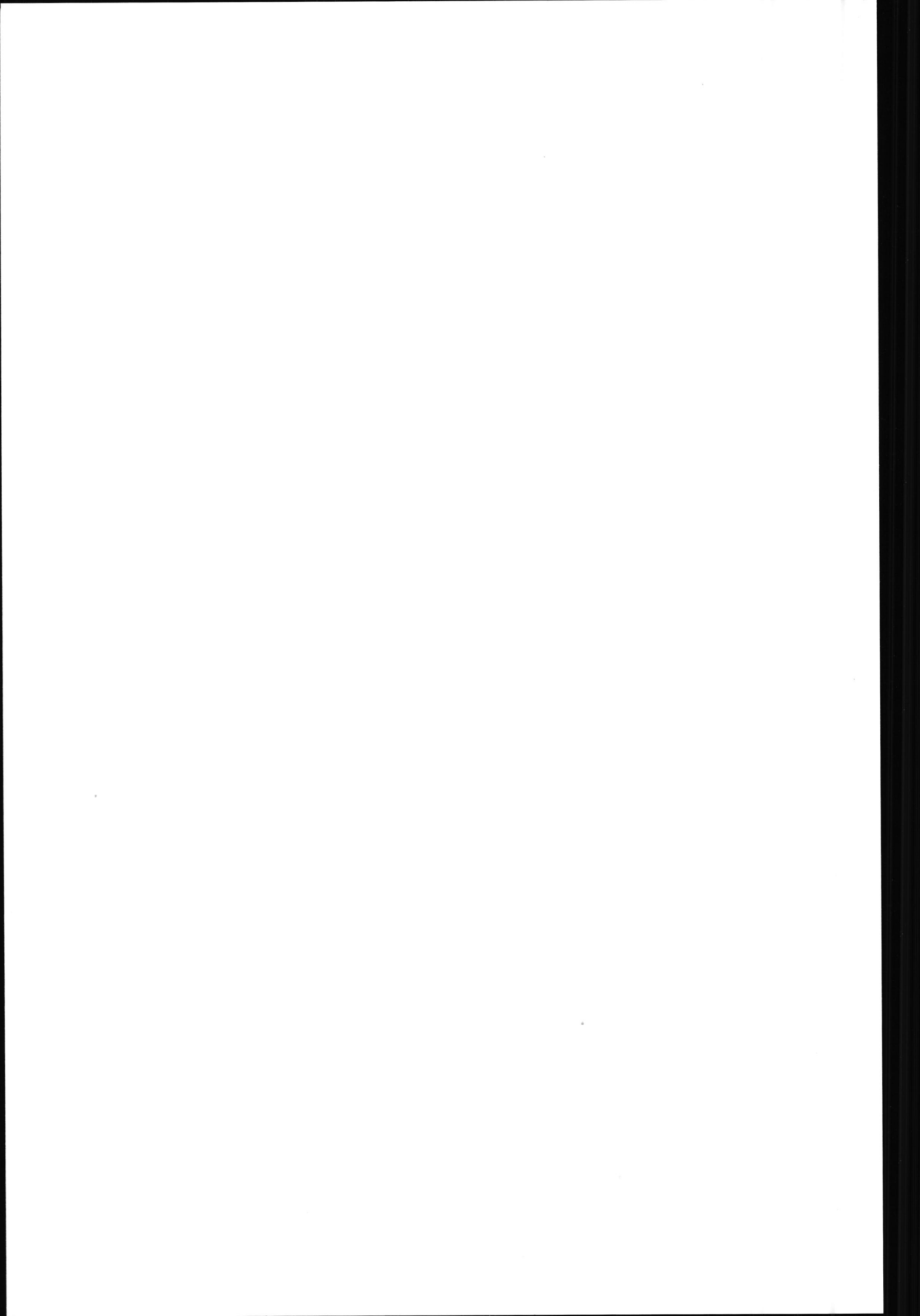
vuosista. 33 % myyjistä ja 59 % esimiehistä muisti sen ja otti huomioon eläkeikätoivomusta antaessaan. 28 % myyjistä ja 27 % esimiehistä muisti eläkkeen suuruuden riippuvan palvelusvuosista, mutta ei ottanut sitä huomioon valitessaan itselleen sopivaa eläkeikää.

On mielenkiintoista verrata myyjien omia eläkeikätoivomuksia heidän esimiestensä käsityksiin työtehon kannalta alaisille sopivasta eläkeiästä. Tätä tiedusteltiin esimiehiltä kysymyksellä "Yrittäisittekö arvioida, minkä ikäisenä alaistenne on ikänsä vuoksi jo vaikea pystyä normaalisti vaadittavaan työsuoritukseen, eli mikä olisi heille tässä mielessä sopiva eläkeikä?". Seuraavassa taulukossa on esitetty vastaukset kysymykseen sekä ikäluokittain että keskiarvoina.

Taulukko 21. Esimiesten arviot työkyvyn kannalta alaisilleen sopivasta eläkeiästä. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joista prosentit on laskettu.)

Esimiesten arvioima alaisilleen työsuorituksen kannalta sopiva eläkeikä (vuosia)	Myymälät	Tavaratalot	Huoltoasemat	Alko	Apteekit
43 - 47	3	2	-	-	-
48 - 52	15	9	47	-	5
53 - 57	38	32	35	31	14
58 - 62	38	39	18	65	48
63 - 67	6	18	-	4	33
Yhteensä	100 (155)	100 (44)	100 (17)	100 (23)	100 (21)
Keskiarvo (vuosia)	56.5	57.9	53.4	57.7	60.6

Koska vastaajien lukumäärä varsinkin huoltoasemilla, Alkossa ja apteekkeissa oli hyvin pieni, on tuloksiin niiden osalta suhtauduttava hyvin varovaisesti. Apteekkeja lukuunottamatta kaikissa alalohkoissa esimiesten mielestä heidän alaisilleen työtehon kannalta sopiva eläkeikä oli alempi kuin myyjien oma toivomus henkilökohtaisesti sopivimmasta eläkeiästä. Myyntityössä näyttävät sekä myyjät että esimiehet pitävän sopivana eläkeikänä useita vuosia nykyistä alempaa ikää. Mainittakoon, että graafisen teollisuuden ja metallien perusteollisuuden vastaajien toivomus henkilökohtaisesti sopivimmasta eläke-

iästä oli vuoden, parin tarkkuudella sama kuin myyntityön vastaajien toivomus (Forss 1969, 84; 1970, 37).

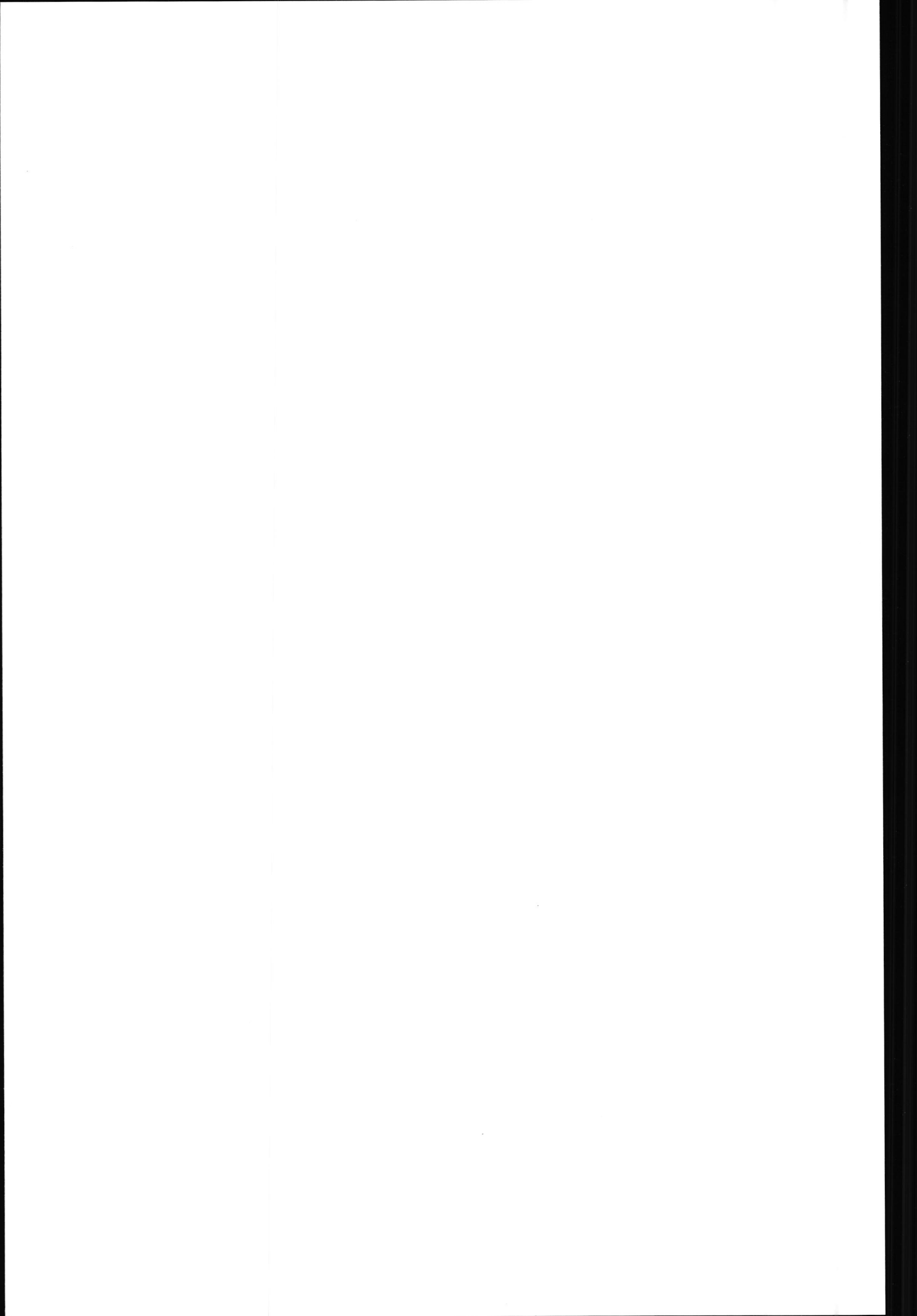
Haastatelluilta tiedusteltiin myös, minkä vuoksi he valitsivat henkilökohtaisesti sopivimmaksi eläkeiäksi mainitseman ikävuoden. Suurin osa haastatelluista viittasi vanhuuteen ja siihen liittyvään työkyvyn vähenemiseen. Heikentyneeseen terveyteen liittyvät perustelut olivat myös yleisiä. Työn raskaus ja halu päästä nauttimaan ajoissa vapaa-ajasta olivat myös usean haastatellun eläkeikätoivomuksen perusteina.

Myös esimiehiltä tiedusteltiin syitä heidän arvioonsa alaisille työtalon kannalta sopivasta eläkeiästä. Heidän perustelunsa olivat suureksi osaksi samoja kuin myyjien perustelut henkilökohtaisesti sopivimman eläkeiän valinnalle. Mainittakoon, että esimiehet ilmoittivat alaistensa henkisten ominaisuuksien heikkenemisen eläkeikäarvionsa perusteeksi useammin kuin fyysisten ominaisuuksien heikkenemisen. Esimiesten mielestä ilmeisesti vanhetessa tapahtuva henkisten kykyjen heikkeneminen alkaa haitata työn tehokasta suorittamista aikaisemmin kuin fyysisten kykyjen heikkeneminen.

Kun tarkasteltiin erikseen miesten ja naisten vastauksia henkilökohtaisesti sopivinta eläkeikää koskevaan kysymykseen, havaittiin, ettei sukupuolten välillä eläkeikäodotuksissa syntynyt merkitsevää eroa. Miesten ja naisten jakautuminen eri eläkeikäluokkien kannattajiksi oli hyvin tasaista.

Sen sijaan haastatellun ikä oli erittäin selvässä yhteydessä hänen eläkeikätoivomukseensa. Mitä nuorempi henkilö oli, sitä alemmalla eläkeikäällä hän yleensä toivoi. Kun haastatellut jaettiin kahteen ikäryhmään, niin yli 50-vuotiaiden mielestä heille henkilökohtaisesti sopivin eläkeikä oli lähes 60 vuotta, kun taas alle 50-vuotiaiden mielestä se oli vain hiukan yli 56 vuotta. Riippuvuus johtunee suureksi osaksi A-lomakkeen kysymyksen 26 muodosta. Kun henkilöltä kysytään, mikä olisi hänelle henkilökohtaisesti sopivin ikä siirtyä vanhuuseläkkeelle, hänen lienee vaikea antaa vastaukseksi omaa ikäänsä alemmalla ikävuotalla. Tästä syystä vanhojen toivoma eläkeikävuosi nousee keskimäärin korkeammaksi kuin nuorempien. Mainittakoon, että todella vain harvat vastaajat antoivat omaa ikäänsä alemman ikävuoden vastaukseksi henkilökohtaisesti sopivinta eläkeikää koskevaan kysymykseen.

Tuntuisi luonnolliselta, että sairaimmat henkilöt toivoisivat pääse-

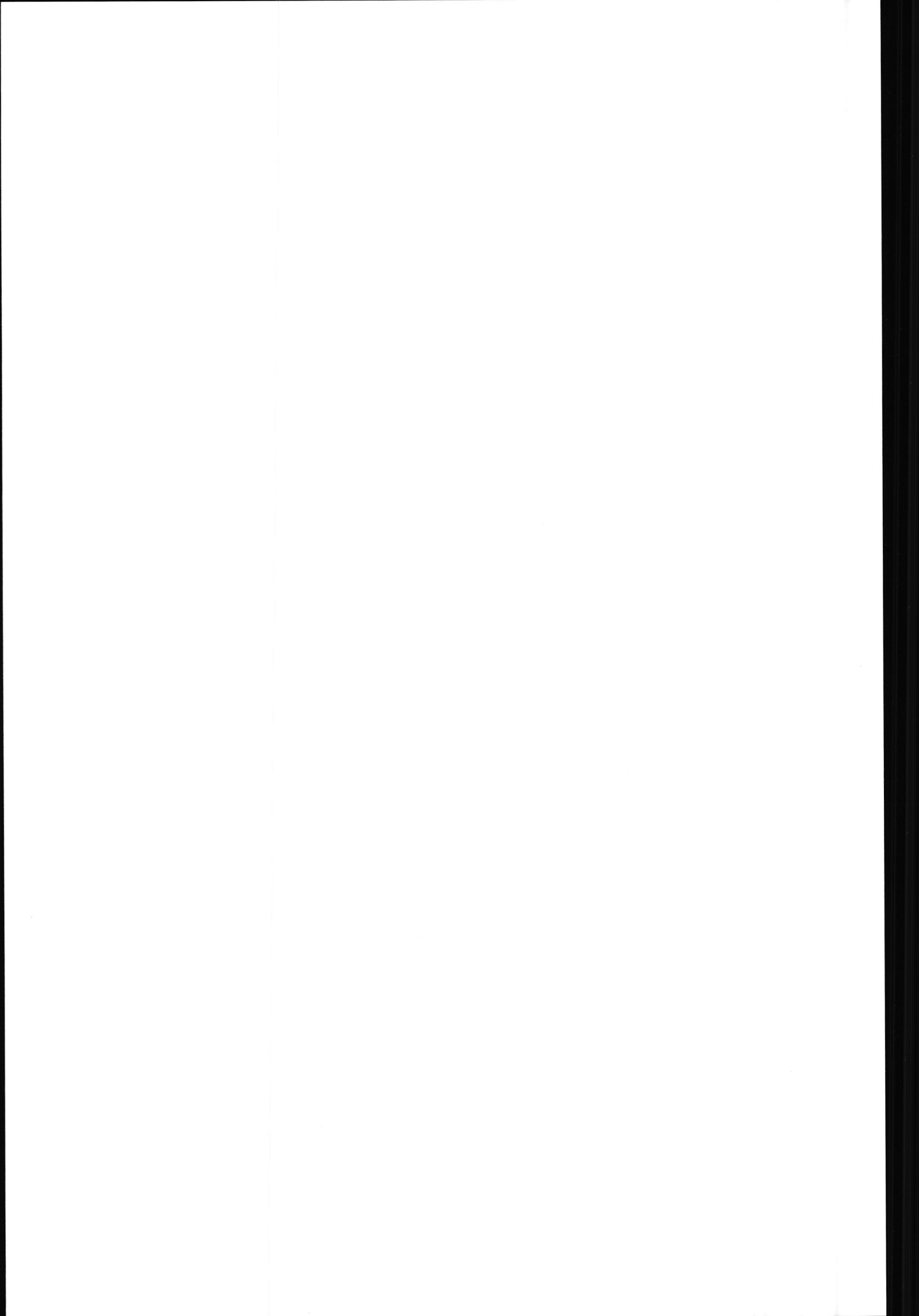
vänsä eläkkeelle aikaisemmin kuin muut. Näin osoittautui myyntityössä olevankin. Kun vastaajien ikä vakioitiin, havaittiin selvä yhteys henkilön eläkeikätoivomuksen ja tärkeimpien terveydentilaa mittaavien kysymysten välillä. Riippuvuus näkyy seuraavasta taulukosta, jossa vastaajat on luokiteltu iän, eläkeikätoivomuksen ja viime aikoina toistuvasti esiintyneiden vaivojen lukumäärän suhteen, joka lienee luotettavin terveydentilan mittari.

Taulukko 22. Vastaajien eläkeikätoivomus koko myyntityössä luokiteltuna iän ja viime aikoina toistuvasti esiintyneiden vaivojen lukumäärän suhteen. Prosenttijakautumia. (Suluissa luvut, joiden perusteella prosentit on laskettu.)

Vastaajan mielestä hänelle henkilökohtaisesti sopivin eläkeikä	Vastaajan ikä			
	40 - 49 vuotta		50 vuotta tai yli	
	Viime aikoina toistuvasti esiintyneiden vaivojen lukumäärä		Viime aikoina toistuvasti esiintyneiden vaivojen lukumäärä	
	Vähemmän kuin 2	2 tai enemmän	Vähemmän kuin 2	2 tai enemmän
Alle 60 vuotta	56	71	18	40
60 vuotta tai yli	44	29	82	60
Yhteensä	100 (180)	100 (162)	100 (102)	100 (161)

Taulukosta ilmenee, että kummassakin ikäryhmässä sairaimmat henkilöt toivovat itselleen alempaa eläkeikää kuin muut. Mainittakoon, että myös vastaajan tuntema rasittuneisuus näytti olevan yhteydessä eläkeikätoivomukseen. Samanikäisistä vastaajista rasittuneimmiksi itsensä tuntevat toivoivat itselleen jonkin verran alempaa eläkeikää kuin muut.

Koko aineistossa olivat lähiomaisten ja työtovereiden mielipiteet eläkeiästä selvässä yhteydessä henkilön eläkeikätoivomukseen. On ilmeistä, että omaisten ja työtovereiden mielipiteet vaikuttavat ainakin jossakin määrin henkilön mielipiteisiin. Toisaalta saattaa olla myös niin, että henkilö, joka on muodostanut mielipiteen eläkeikäkysymyksestä, saattaa ajatella muidenkin ihmisten olevan samaa mieltä, vaikka ei olisi asiasta heidän kanssaan keskustellutkaan.

10. MUUTAMIA LISÄTIETOJA

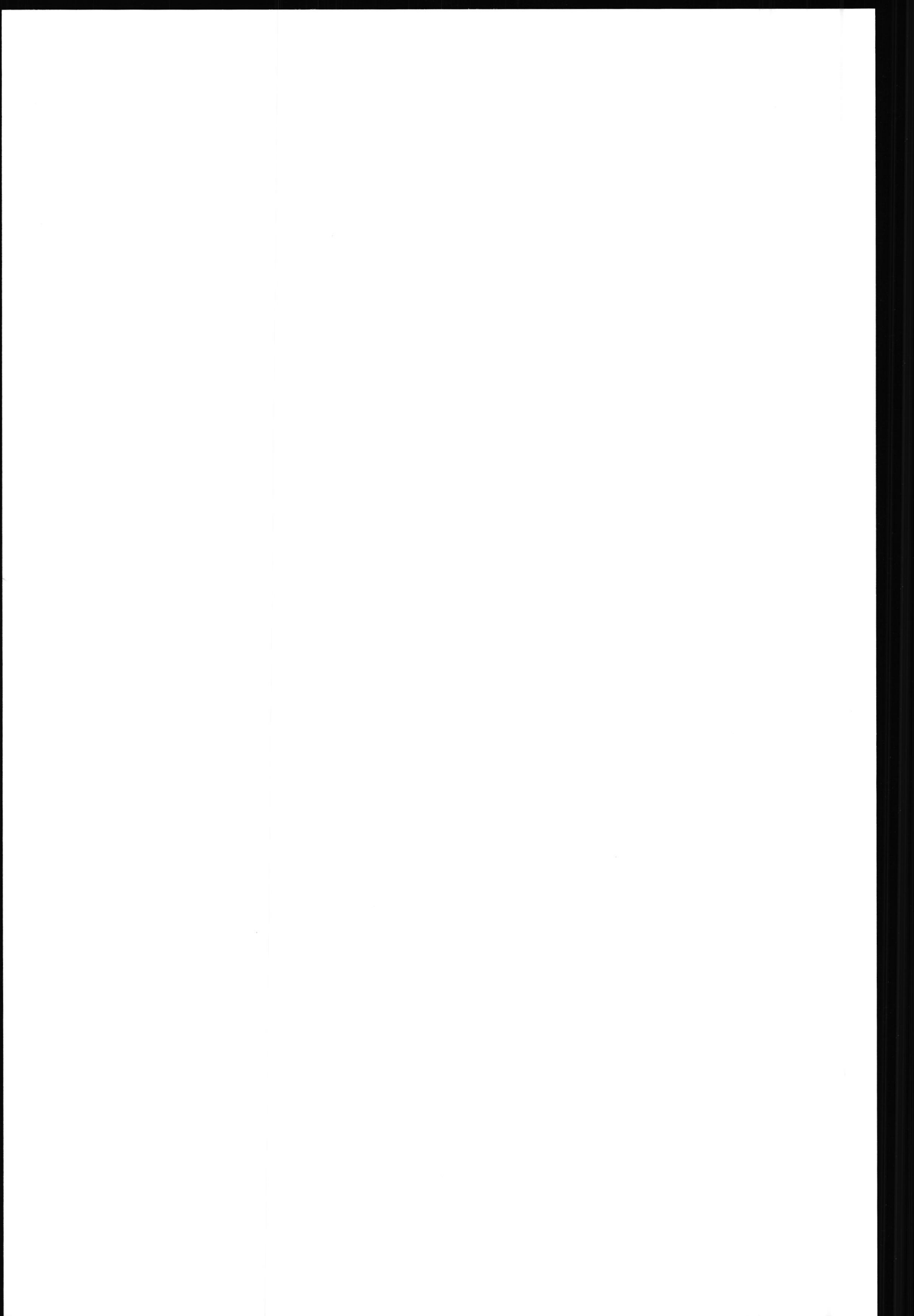
Tässä luvussa tarkastellaan sellaisia haastatteluvastauksia, jotka eivät olleet selvässä yhteydessä muihin tutkimuksessa mukana olleisiin muuttujiin, mutta joilla voi olettaa olevan yleistä mielenkiintoa.

Työaikajärjestelyä kartoitettiin A-lomakkeen kysymyksellä 42. Huoltoasemamyyjiä ja farmaseutteja lukuunottamatta kaikki muut myyntityön piirissä toimivat tekivät normaalia päivätyötä. Vain kolmannes huoltoasemamyyjistä ja 59 % farmaseuteista oli normaalia päivätyötä tekeviä. Jatkuvaa kaksivuorotyötä teki 37 % huoltoasemamyyjistä ja 21 % farmaseuteista. Apteekissa jatkuva kolmivuorotyö oli tuntematon, mutta huoltoasemamyyjistä tähän työaikaryhmään kuului joka kymmenes. Farmaseuteista joka viidennen työaika oli järjestetty siten, ettei sitä voitu luokitella minkään säännöllisen rytmin puitteisiin.

Haastateltujen palkkausjärjestelyä tiedusteltiin A-lomakkeen kysymyksellä 43. Myymälämyyjien joukossa oli muutama provisiopalkkainen, mutta kaikki muut työskentelivät aikapalkalla. A-lomakkeen kysymyksen 44 avulla haluttiin selvittää, millaiseksi haastateltava koki työtahtinsa. Alalohkosta riippumatta noin kaksi kolmasosaa vastaajista piti työtahtia sopivana. Hyvin harvat vastaajat pitivät työtahtiaan erittäin kovana.

Ylitöitä koskevaan kysymykseen kolme neljästä vastaajasta ilmoitti, etteivät he yleensä joudu tekemään ylitöitä. Esimiehistä vain kaksi kolmesta oli säästynyt ylitöiltä. Keskimäärin yli kymmenen tuntia ylitöitä kuukaudessa joutui tekemään 20 % esimiehistä ja 15 % huoltoasemamyyjistä.

A-lomakkeen kysymyksillä 11 ja 12 kartoitettiin vastaajan tyytyväisyyttä työhönsä ja toimipaikkaansa. Viihtyminen näytti olevan varsin hyvä. Vähemmän kuin kymmenen prosenttia kaikista vastaajista oli tyytymättömiä työhönsä tai toimipaikkaansa. Viihtyvyys näytti jonkin verran lisääntyvän iän mukana. Haastatteluajankohtana tekemäänsä työhön olivat muita tyytymättömämpiä huoltoasemamyyjät, joista 26 % joko oli hieman tyytymättömiä työhönsä tai ei pitänyt siitä lainkaan. Seuraavaksi eniten työhönsä tyytymättömiä oli esimiesten ryhmässä, mutta jo huomattavasti vähemmän (6 %) kuin huoltoasemamyyjissä. Huoltoasemamyyjistä joka neljäs oli toimipaikkaansa-

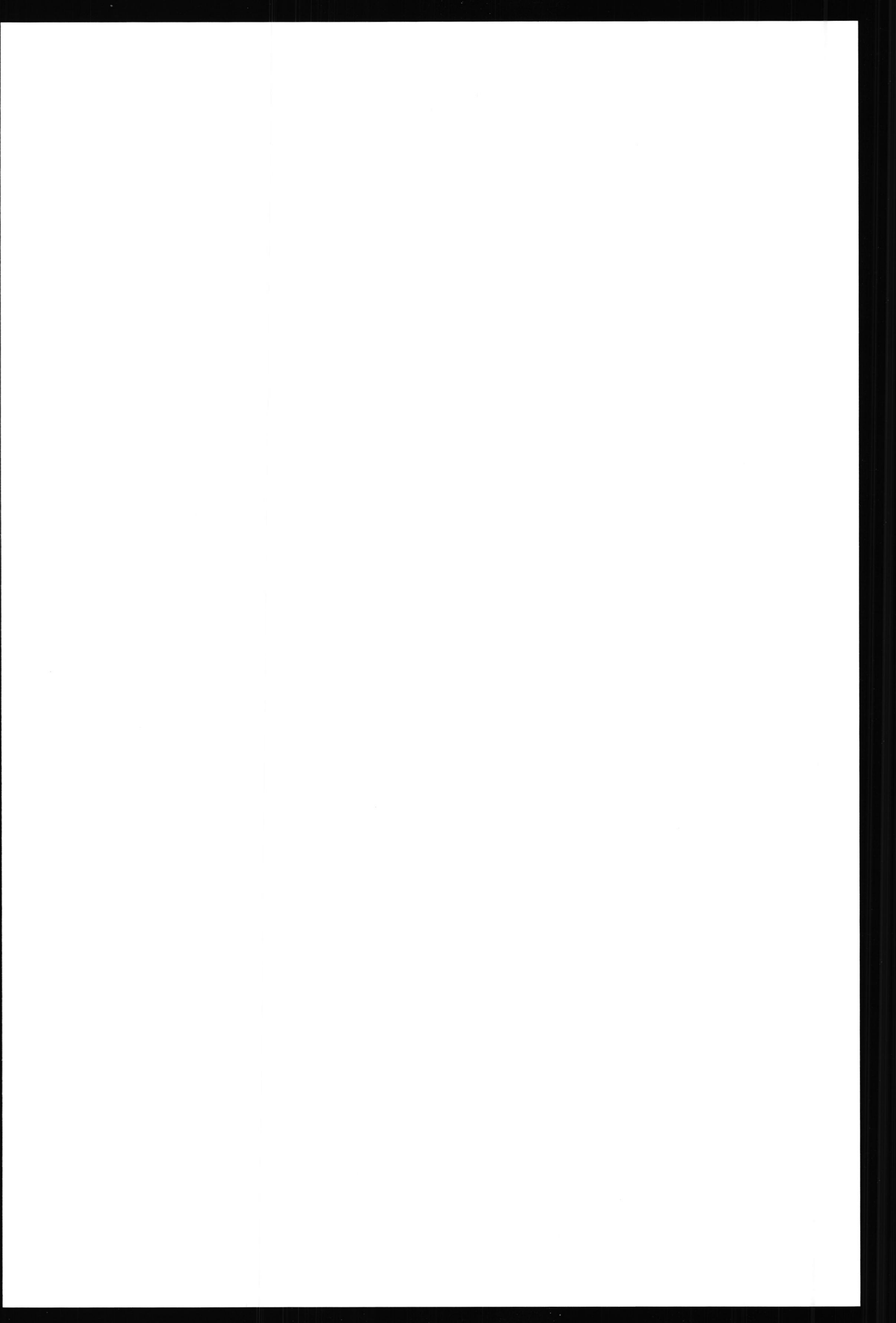
kin joko hieman tyytymätön tai ei pitänyt siitä lainkaan. Keskimäärin vain 6 % myyjistä ilmaisi olevansa tyytymätön toimipaikkaansa. Esimiestenkin joukossa tyytymättömien määrä jäi alle kymmenen prosentin. Alkon myyjät näyttivät viihtyvän muita paremmin toimipaikassaan, sillä 77 % heistä oli toimipaikkaansa hyvin tyytyväisiä, kun muiden alalohkojen vastaajista oli sitä mieltä selvästi alle puolet.

A-lomakkeen kysymyksessä 34 vastaajia pyydettiin arvioimaan taloudellista toimeentuloaan nykyisin, ja kysymyksessä 35 pyydettiin arvio toimeentulosta eläkkeellä oltaessa. Kolme neljäsosaa piti nykyistä toimeentuloaan kohtalaisena. Parhaimpina toimeentuloaan pitivät esimiehet ja huoltoasemamyymyjät. Kaksi kolmasosaa vastaajista arvioi toimeentulonsa eläkkeellä ollessaan kohtalaiseksi. Neljäsosa arvioi sen olevan aika huono. Esimiehet arvioivat toimeentulonsa eläkkeellä ollessaan parhaimmaksi ja huoltoasemamyymyjät huonoimmaksi. A-lomakkeen kysymyksellä 33 tiedusteltiin, kuinka suuren merkityksen haastateltava antaisi eläkkeen määrälle joutuessaan harkitsemaan eläkkeelle siirtymisensä ajankohtaa. Osoittautui, että lähes kaikki vastaajat antaisivat eläkkeen määrälle joko hyvin suuren tai ainakin melko suuren merkityksen.

A-lomakkeen kysymyksellä 24 pyrittiin kartoittamaan eräitä vastaajien työtä ja vapaa-aikaa koskevia arvostuksia. Neljästä vaihtoehdosta, joista kaksi edusti työn arvostusta ja kaksi vapaa-ajan arvostusta, vastaajat joutuivat valitsemaan mielestään kaksi tärkeintä ja asettamaan ne tärkeysjärjestykseen. Seuraavasta taulukosta on näkyvissä, mitkä olivat vastaajien mielestä tärkeimmät tavoitteet.

Taulukko 23. Tärkeimpänä pidetty tavoite. Luvut prosentteina vastaajien lukumäärästä kussakin alalohkossa (erikseen kunkin tavoitteen kohdalla).

Tärkein tavoite	Myymylämyyjät	Tavaratalomyyjät	Huoltoasemamyymyjät	Alkon myyjät	Farmaseutit	Esimiehet
Mahdollisimman hyvä menestyminen työssä	56	47	41	32	51	50
Työnteosta saatu tyydytys	33	38	33	38	39	38
Itsensä kehittäminen hyvien harrastusten parissa	7	9	15	18	8	8
Runsas vapaa-aika	2	3	11	9	-	2
Vastaajien lukumäärä	306	105	27	34	39	117

Mahdollisimman hyvä menestyminen työssä ja työnteosta saatu tyydytys olivat vastaajien keskuudessa selvästi arvostetumpia kuin vapaa-aikaan liittyvät tavoitteet. Mainittakoon, että metallien perusteollisuuden työntekijät arvostivat selvästi enemmän runsasta vapaa-aikaa ja vähemmän työnteosta saatua tyydytystä kuin myyntityön vastaajat (Forss, 1970, 62).

11. ERÄITÄ TILASTOTIETOJA

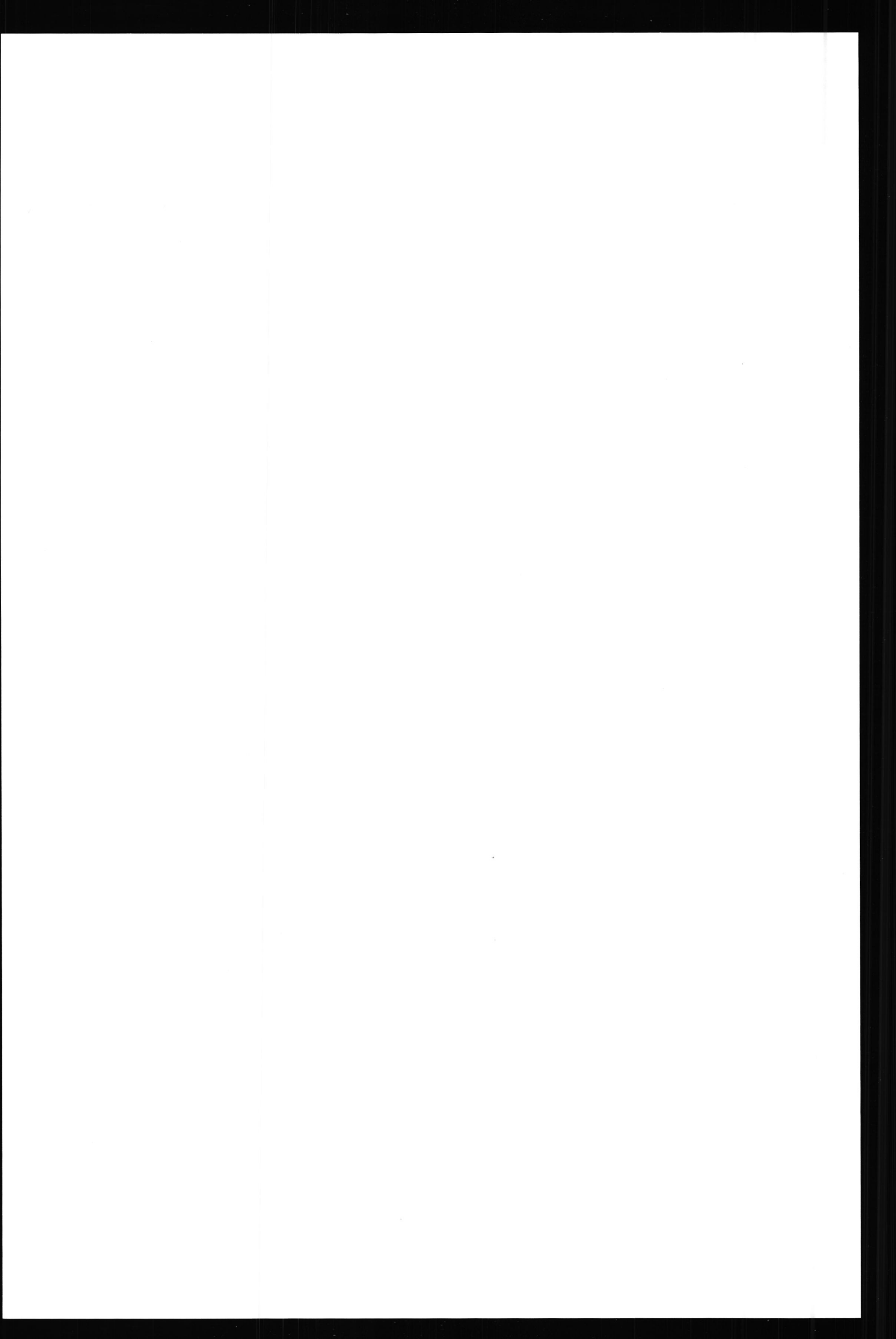
Suurelta joukolta myyntityön yrityksiä tiedusteltiin kirjeellisesti eräitä niiden myyntihenkilökuntaa koskevia eläkeikäkysymykseen liittyviä tilastotietoja. Apteekkeja koskevat tiedot saatiin Lääkintöhallituksen ja Suomen farmasiakunnan eläkekassan tilastoista. Huoltoasemia koskevista tilastotiedoista jouduttiin kokonaan luopumaan, koska niiden kerääminen alan lukuisista pienistä yrityksistä olisi ollut liian työlästä. Saadut tilastotiedot koskevat Alkon koko myyntihenkilökuntaa, kaikkia farmaseutteja, suurinta osaa maan tavaratalojen myyntihenkilökunnasta, mutta vain noin neljäsosaa myymälöiden myyntihenkilökunnasta. Myymälöiden osuuden pienuus johtuu siitä, ettei käytännöllisistä syistä ollut mahdollisuuksia ulottaa tiedusteluja aivan pieniin yrityksiin.

11.1. Ikärakenne

Seuraavassa taulukossa on esitetty myyjien ja esimiesten ikäjakautumat alalohkoittain.

Taulukko 24. Myyjien ja esimiesten ikärakenne myyntityössä alalohkoittain. Prosenttijakautumia. (Suluissa kuhunkin ryhmään kuuluvien henkilöiden lukumäärät, joista prosenttiluvut on laskettu.)

Ikä (vuosia)	Myyjät				Esimiehet		
	Myymälät	Tavaratalot	Alko	Apteekit	Myymälät	Tavaratalot	Alko
65 tai yli	0	0	-	1	0	0	2
60 - 64	1	2	4	3	2	2	12
50 - 59	8	9	21	8	14	13	46
40 - 49	14	15	24	25	27	26	25
alle 40	77	74	51	63	57	59	15
Yhteensä	100 (13 821)	100 (9 026)	100 (620)	100 (2 687)	100 (5 065)	100 (1 645)	100 (137)

Alkoa lukuunottamatta on vanhojen työntekijöiden suhteellinen osuus myyntityössä selvästi pienempi kuin kahdella aikaisemmin tutkitulla alalla, graafisessa teollisuudessa ja metallien perusteollisuudessa. Sama pitää paikkansa myös esimiesasemassa olevien suhteen (Forss, 1969, 67; 1970, 52).

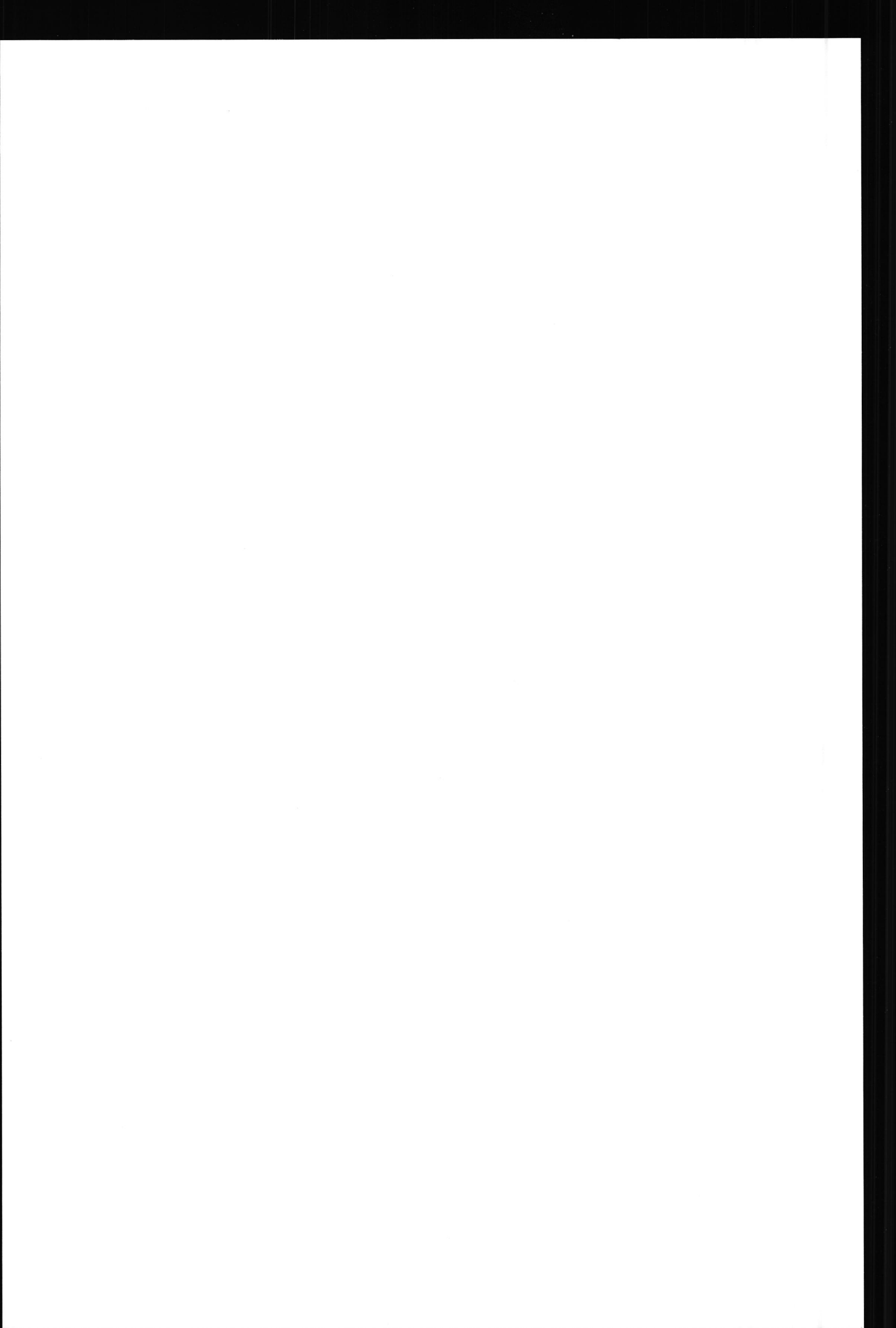
Seuraavassa taulukossa on esitetty myyntityön ikärakenne sukupuolen mukaan luokiteltuna. Alkon esimiehet puuttuvat taulukosta, koska he olivat kaikki miehiä.

Taulukko 25. Myyjien ja esimiesten ikärakenne sukupuolen mukaan luokiteltuna. Prosenttijakautumia. (Suluissa kuhunkin ryhmään kuuluvien henkilöiden lukumäärät, joista prosentit on laskettu.)

Ikä (vuosia)	Myyjät								Esimiehet			
	Myymälät		Tavaratalot		Alko		Apteekit		Myymälät		Tavaratalot	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
65 tai yli	0	0	1	0	-	-	-	1	0	0	1	0
60 - 64	1	1	2	2	4	3	4	3	2	3	2	2
50 - 59	3	9	5	10	17	37	25	8	10	18	10	16
40 - 49	6	15	7	18	21	35	33	25	24	29	24	27
alle 40	90	75	85	70	58	25	38	63	64	50	63	55
Yhteensä	100 (2 133)	100 (11 688)	100 (2 312)	100 (6 714)	100 (492)	100 (128)	100 (48)	100 (2 639)	100 (2 500)	100 (2 565)	100 (824)	100 (821)

Farmaseutteja lukuunottamatta ovat miehet selvästi naisia nuorempia sekä myyjien että esimiesten ryhmässä.

Kuten edellä mainittiin, myyntityön henkilökunta on keskimäärin huomattavasti nuorempaa kuin graafisessa teollisuudessa ja metallien perusteollisuudessa. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida tehdä päätelmiä siitä, mistä johtuu myyntityön vanhojen työntekijöiden suhteellisen vähäinen lukumäärä kahteen aikaisemmin tutkittuun alaan verrattuna. Useiden tekijöiden voisi ajatella vaikuttavan tähän. Miehet siirtynevät usein jo melko nuorina varsinaisesta myyntityöstä muihin tehtäviin kaupan alalla tai peräti muille aloille. Perheellisistä naisista saattaa osa siirtyä kotirouviksi sitten, kun perheen taloudellinen tila sen sallii. Lisäksi on otettava huomioon, että myyntityön kuten muidenkin palveluammattien henkilökunnan määrä on viime aikoina kasva-

nut nopeammin kuin muiden elinkeinojen. Myyntityöhön on otettu paljon uutta työvoimaa, ja se on todennäköisesti ollut iältään keskimäärin hyvin nuorta.

11.2. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen sekä kuolleisuus

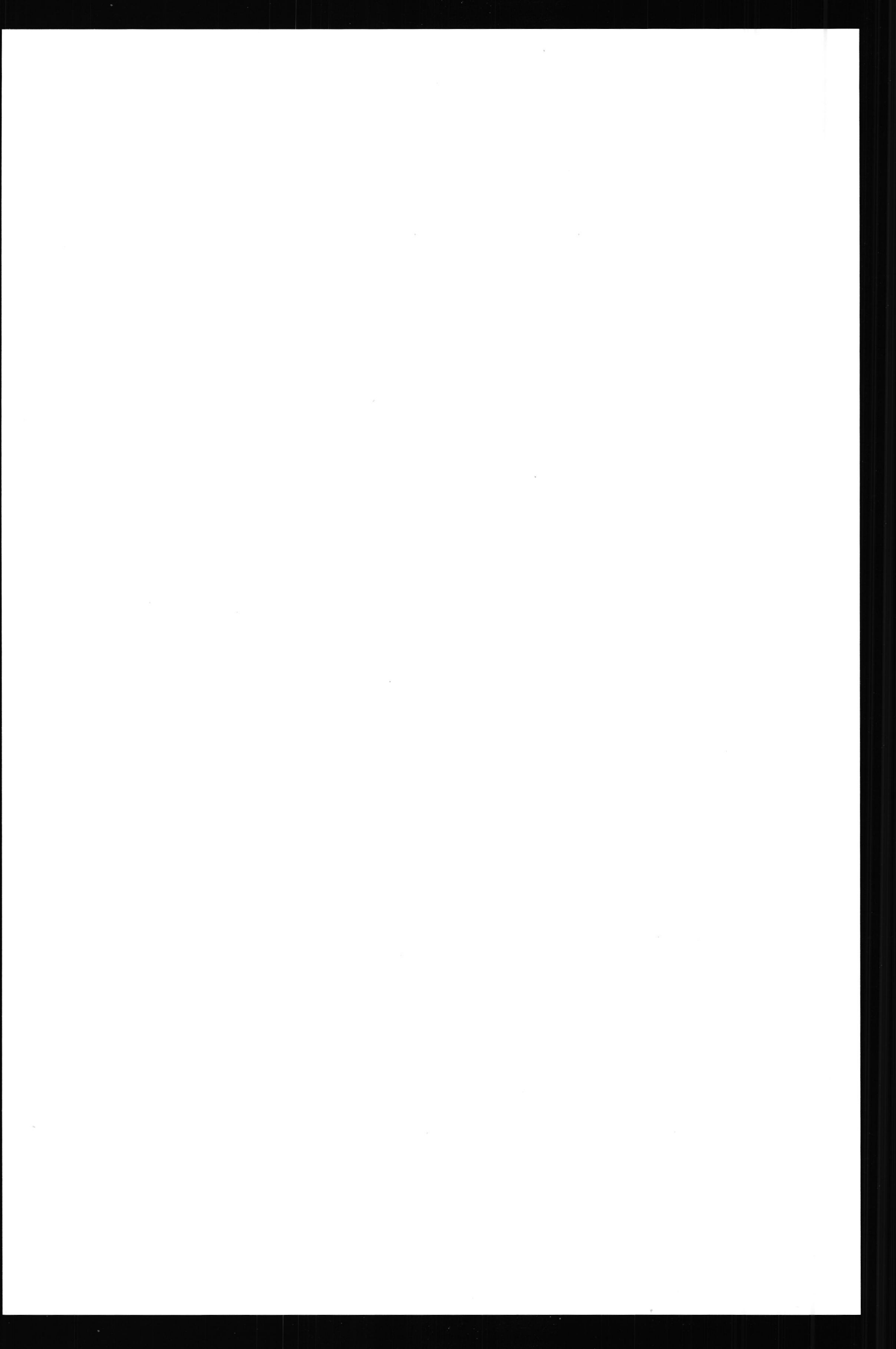
Yrityksiltä tiedusteltiin myös, minkä ikäisinä niiden henkilökuntaan kuuluvat olivat kahden viimeiksi kuluneen vuoden aikana siirtyneet vanhuuseläkkeelle. Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on nähtävissä seuraavasta taulukosta erikseen miesten ja naisten sekä myyjien ja esimiesten osalta. Vanhuuseläkkeelle siirtyneitä oli monissa ryhmissä varsin vähän, joten niiden ryhmien lukuihin on suhtauduttava varauksellisesti.

Taulukko 26. Vuosina 1967 ja 1968 vanhuuseläkkeelle siirtyneiden myyjien ja esimiesten sekä miesten ja naisten keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä (vuosia). (Suluissa kunkin ryhmän tapausten lukumäärä.)

Ryhmä		Myymälät	Tavaratalot	Alko	Apteekit
Myyjät	Miehet	65.8 (12)	68.1 (12)	63.7 (7)	-
	Naiset	63.1 (105)	63.6 (55)	61.1 (22)	64.6 (30)
Esimiehet	Miehet	63.9 (26)	65.6 (8)	65.2 (5)	-
	Naiset	62.4 (66)	63.3 (8)	-	-

Yritysten ilmoitusten mukaan alhaisin eläkkeelle siirtymisikä oli ollut 57 vuotta ja korkein 78 vuotta. Miesten eläkkeelle siirtymisikä oli keskimäärin ainakin kaksi vuotta korkeampi kuin naisten.

Seuraavasta taulukosta on nähtävissä, minkä ikäisinä eri alalohkoihin kuuluvat henkilöt olivat siirtyneet työkyvyttömyyseläkkeelle. Tapausten vähälukuisuuden vuoksi on myyjät ja esimiehet jouduttu alalohkoittain yhdistämään.

Taulukko 27. Vuosien 1967 ja 1968 aikana eri ikäisinä työkyvyttömiksi tulleet. Luvut prosentteina kaikista työkyvyttömyystapauksista (suluissa).

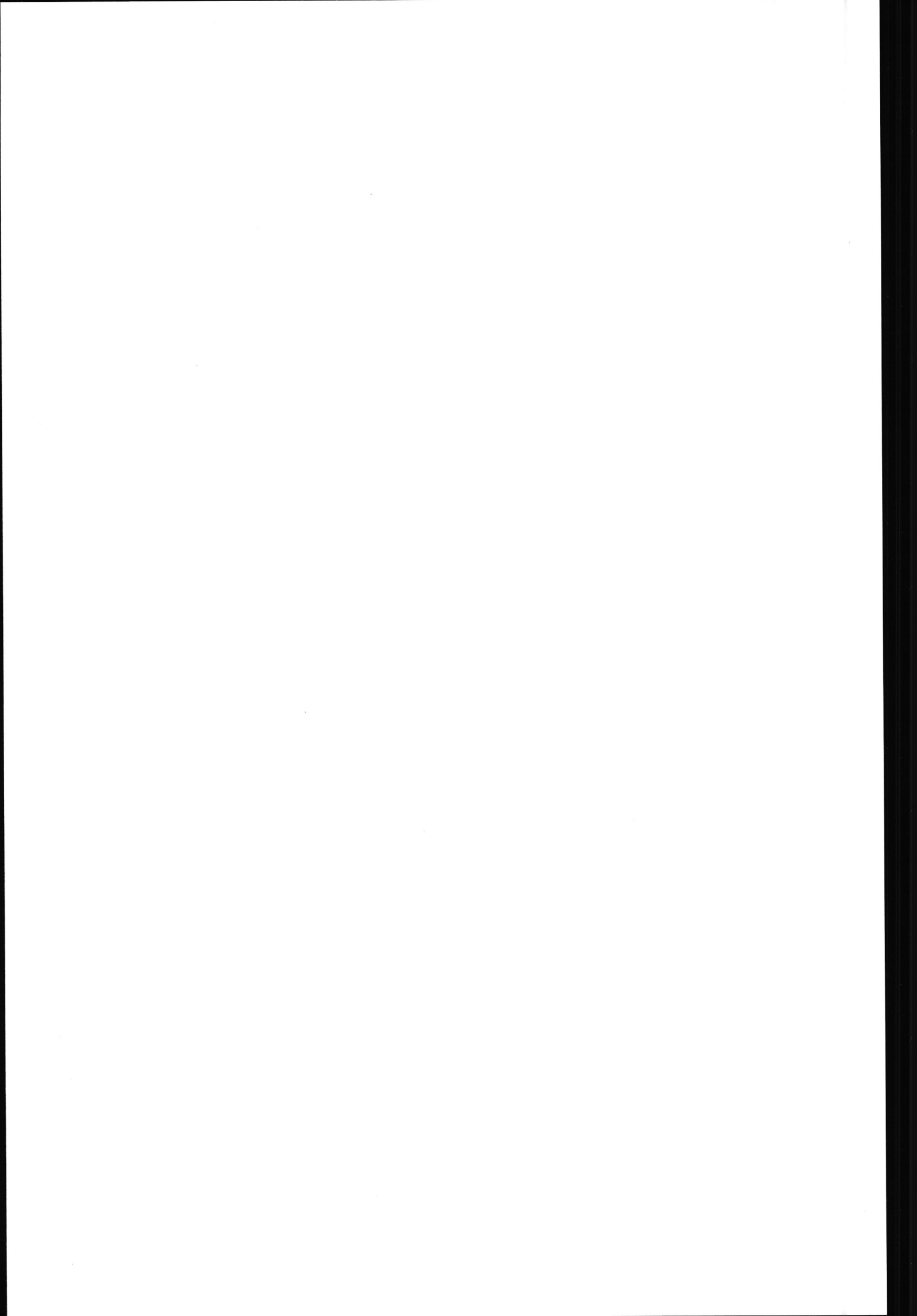
Työkyvyttömäksi tuloikä (vuosia)	Myymälät	Tavaratalot	Alko	Apteekit
65 tai yli	6	5	-	10
60 - 64	30	35	40	33
55 - 59	31	32	50	18
50 - 54	13	17	-	10
45 - 49	8	5	10	5
40 - 44	7	-	-	10
30 - 39	4	4	-	-
Alle 30	1	2	-	14
Yhteensä	100 (118)	100 (54)	100 (10)	100 (21)

Taulukosta on selvästi nähtävissä, että työkyvyttömäksi tullaan yleensä vasta korkeassa iässä. Yli puolet myyntityön eri alalohkoihin kuuluvista henkilöistä oli tullut työkyvyttömäksi 55 ikävuoden jälkeen, vaikka yli 55-vuotiaita oli koko myyntityössä vain viitisen prosenttia.

Seuraavassa taulukossa on esitetty vuosina 1967 ja 1968 vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden lukumäärät sekä vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden suhteellinen osuus aktiiviyöntekijöiden lukumäärästä. Suhteellinen osuus on laskettu promilleina suhteuttamalla vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden vuosikeskiarvo aktiiviyöntekijöiden lukumäärään. Myyjät ja esimiehet on alalohkoittain yhdistetty.

Taulukko 28. Vuosina 1967 ja 1968 vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet. Suhdeluvut on laskettu vuosikeskiarvon pohjalta promilleina (o/oo).

Alalohko	Vanhuuseläkeläisiä kpl	Työkyvyttömyyseläkeläisiä kpl	Vanhuuseläkeläisiä o/oo aktiiveista	Työkyvyttömyyseläkeläisiä o/oo aktiiveista
Myymälät	209	118	6	3
Tavaratalot	83	54	4	3
Alko	34	10	22	7
Apteekit	30	21	6	4

Vanhuuseläkkeelle siirtyy myyntityössä Alkoa lukuunottamatta vuosittain noin viisi promillea koko myyntihenkilökunnasta. Alkossa näyttää vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus olevan noin nelinkertainen muuhun myyntityöhön verrattuna. Tämä on ymmärrettävää, kun muistetaan, että Alkon henkilökunta oli keskimäärin huomattavasti vanhempaa kuin muussa myyntityössä. Myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä näyttää Alkossa olevan vuosittain jonkin verran enemmän kuin muussa myyntityössä. Sekin johtunee Alkon henkilökunnan ikärakenteen poikkeavuudesta muuhun myyntityöhön verrattuna.

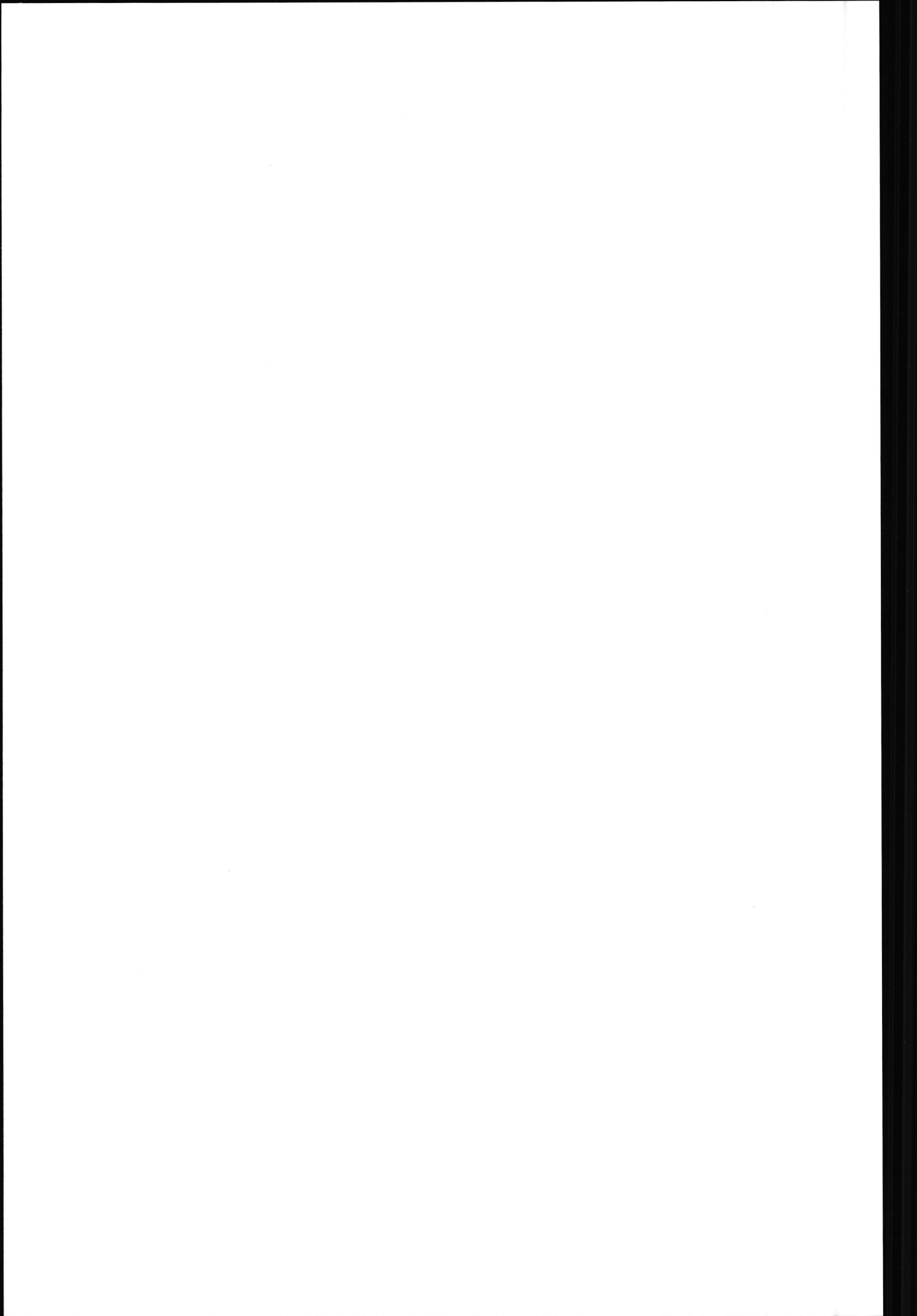
Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden suhteellinen osuus myyntityössä oli samaa suuruusluokkaa kuin metallien perusteellisuudessa. Sen sijaan työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus oli myyntityössä huomattavasti pienempi kuin metallien perusteellisuudessa. Samoin ilman eläkettä työsuhteen kestäessä kuolleiden osuus oli myyntityössä pienempi kuin metallien perusteellisuudessa (Forss, 1970, 53). Koko myyntityössä oli ilman eläkettä työsuhteen kestäessä kuolleita vuosittain vain hieman yli 1 o/oo koko myyntihenkilökunnasta. Esimiehille näytti sattuneen suhteellisesti enemmän kuolemantapauksia kuin myyjille. Se johtui ilmeisesti siitä, että esimiehet olivat keskimäärin myyjiä vanhempia.

Kuten jo edellä mainittiin, työkyvyttömäksi tulemisen todennäköisyys lisääntyy huomattavasti iän mukana. Tämä ilmenee selvästi seuraavasta taulukosta, jossa koko aineisto on jaettu kahteen ikäryhmään.

Taulukko 29. Vuosina 1967 ja 1968 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet yli ja alle 50-vuotiaiden ryhmässä koko myyntityössä. Suhdeluvut on laskettu vuosikeskiarvon pohjalta promilleina (o/oo).

Ikäryhmä	Työkyvyttömyyseläkeläisiä kpl	Työkyvyttömyyseläkeläisiä o/oo ikäryhmän aktiiveista (suluisissa)
Alle 50 vuotta	35	1 (29 105)
50 vuotta tai yli	167	21 (3 896)

Kuten taulukosta ilmenee, oli alle 50-vuotiaiden ryhmässä vuosittain vain yksi henkilö tuhannesta siirtynyt työkyvyttömyyseläkkeelle. Yli 50-vuotiaiden ryhmässä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä oli vuosittain noin kaksi

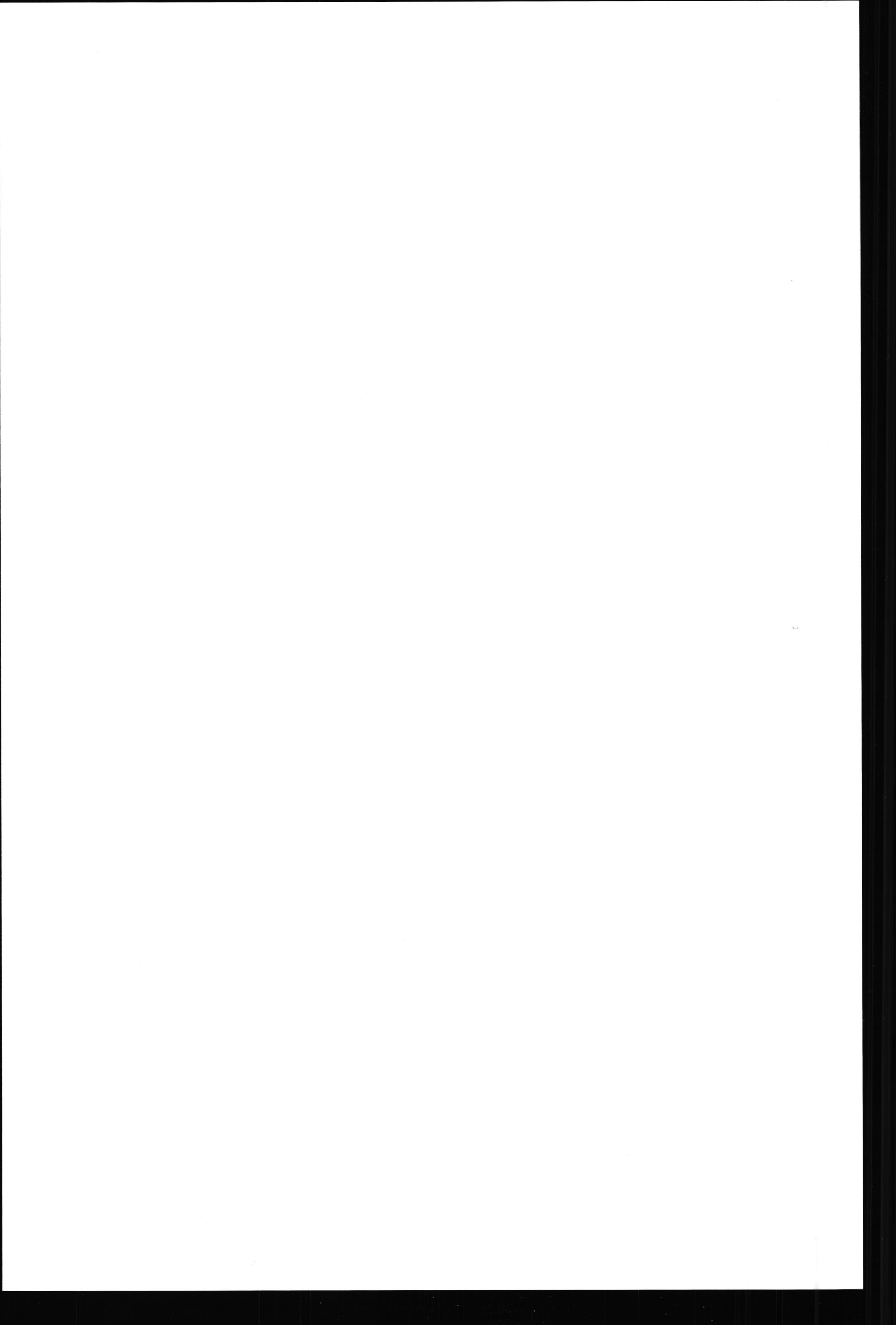
prosenttia sen ikäisistä.

Yrityksiltä tiedusteltiin myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden työkyvyttömyyden syytä. Tarkoituksena oli verrata myyntityössä työkyvyttömyyden aiheuttaneita sairauksia koko väestössä esiintyneisiin pitkäaikaissairauksiin. Tästä syystä luokiteltiin työkyvyttömyyden syyt Purolan ym. käyttämää pitkäaikaissairauksien luokittelutapaa noudattaen (Purola ym. 1967, 67-109).

Työkyvyttömyyden aiheuttajista olivat selvästi yleisimpiä verenkiertoelinten sairaudet, jotka olivat työkyvyttömyyden syynä yli kolmasosalla tapauksista. Verenkiertoelinten sairauksista suurin osa oli erilaisia sydänvikoja. Seuraavalla sijalla työkyvyttömyyden syistä olivat tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, jotka olivat aiheuttaneet joka viidennen henkilön työkyvyttömyyden. Muut syyt jakautuivat tasaisesti useiden tautiluokkien osalle. Kun verrattiin myyntityön työkyvyttömyyden syitä koko väestön pitkäaikaissairauksiin, näyttivät verenkiertoelinten sairaudet olevan myyntityössä jonkin verran yleisempiä kuin koko väestössä. Erityisen yleisiä verenkiertoelinten sairaudet näyttivät olevan esimiesten ryhmässä. On kuitenkin muistettava, että työkyvyttömyyden syiden luokittelu jouduttiin tekemään niin pienen aineiston perusteella, että sattumanvarainen vaihtelu on voinut vaikuttaa saatuihin tuloksiin. Mainittakoon, että joka toisessa työsuhteen kestäessä sattuneessa kuolemantapauksessa olivat kuolinsyynä verenkiertoelinten taudit. Kasvaimet olivat seuraavalla sijalla kuolinsyistä ja sen jälkeen tapaturmat, vammat ja myrkytykset.

12. ERÄITÄ HAASTATTELUTIETOJA VANHUKSISTA

Niiden yritysten piirissä, joissa suoritettiin myyjä- ja esimieshaastatteluja, haastateltiin myös eläkkeelle siirtyneitä työntekijöitä. Työkyvyttömyyseläkeläisiä tavoitettiin ainoastaan 27, eikä heidän vastauksiaan voitu ryhmän pienuuden takia tarkemmin eritellä. Vanhuuseläkeläisiä tavoitettiin 121, ja seuraavassa kuvataan lyhyesti heidän haastatteluistaan saatuja tuloksia. Koska eläkeläisiä oli niin vähän, ei jakoa alalohkoihin voitu käyttää, vaan eri alalohkoihin kuuluvien haastateltavien vastaukset jouduttiin yhdistämään.

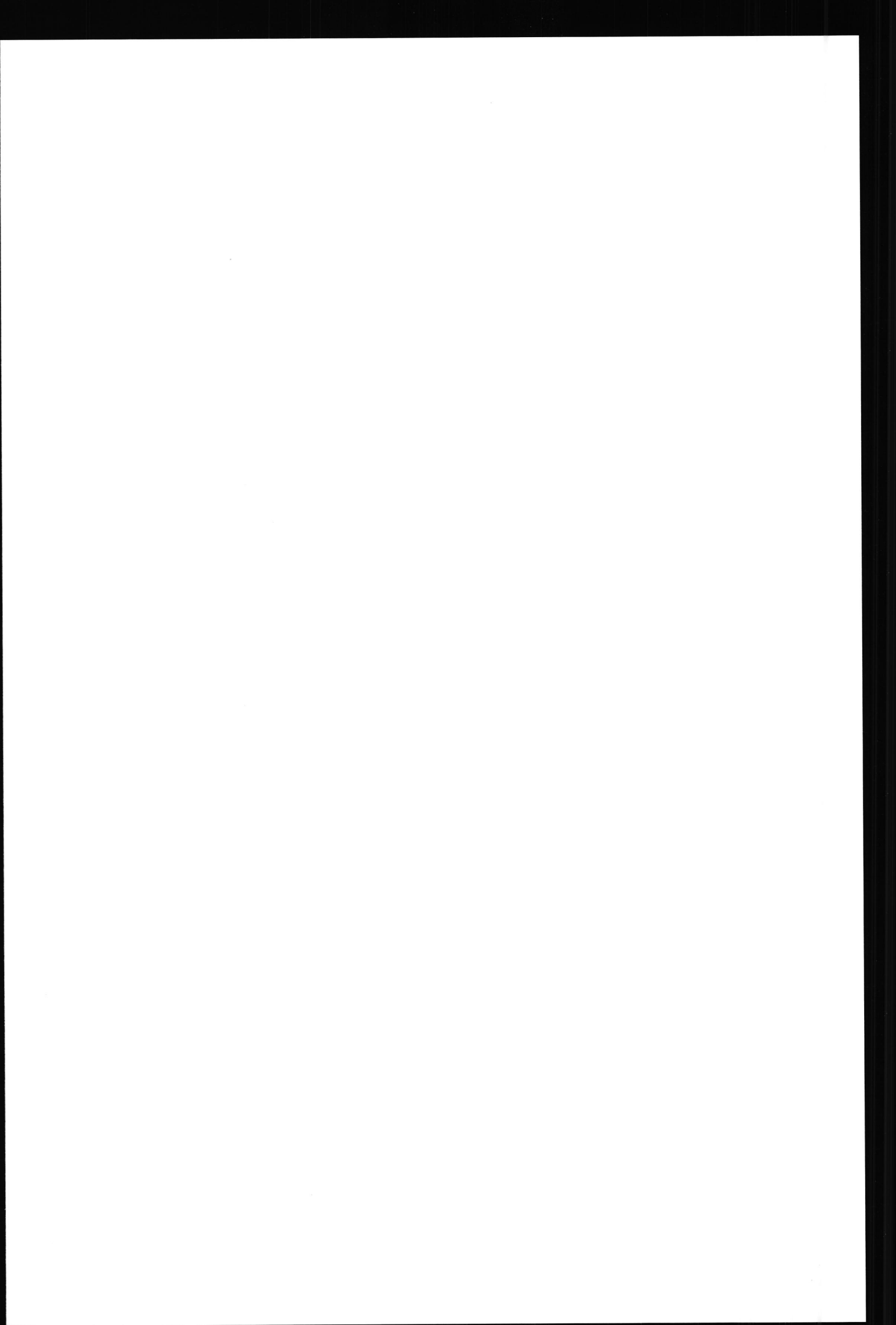

Vanhuuseläkeläisten sukupuolijakautuma oli sama kuin työssä käyvien: neljä viidesosaa heistä oli naisia. Haastateltujen keski-ikä oli 68 vuotta ja keskimäärin he olivat olleet eläkkeellä noin neljä vuotta. Nuorin vanhuuseläkkeelle siirtynyt oli 58-vuotias ja vanhin 78-vuotias. Keskimäärin haastateltavat olivat siirtyneet eläkkeelle 64-vuotiaina. Mainittakoon, että 5 % haastateluista oli ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistään ollut varsinaista ammattiaan helpommassa työssä.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneet olivat melko tyytyväisiä eläkkeelle siirtymisensä ajankohtaan, sillä hieman yli puolet oli sitä mieltä, että työn aiheuttaman rasituksen kannalta eläkkeelle siirtyminen oli sattunut juuri oikeaan aikaan. 28 % olisi jaksanut olla työssä pitempäänkin ja 12 % olisi halunnut päästä aikaisemmin eläkkeelle. Tämän kysymyksen kohdalla on otettava huomioon se, että vanhuuseläkkeelle siirtyneet lienevät työntekijöistä kaikkein terveimpiä, sillä sairaimmat siirtyvät pois työstä suureksi osaksi jo ennen vanhuuseläkeikää. Lisäksi ihmiset muistavat muutaman vuoden takaiset tapahtumat yleensä myönteisempinä kuin miltä ne ovat tuntuneet itse tapahtuman hetkellä. Näin ollen eläkeläisestä saattaa tuntua siltä, että hän aikoinaan olisi jaksanut olla pitempäänkin työssä, vaikka hän tosiasiassa eläkkeelle siirtymisensä olisi ollut jo hyvin rasittunut.

Vuosien takaisten asioiden myönteiseksi muistaminen lienee vaikuttanut myös seuraaviin kysymyksiin saatuihin vastauksiin. Kun eläkeläisiltä tiedusteltiin, miten yrityksessä suhtauduttiin vanhoihin työntekijöihin, niin suurin osa eläkeläisistä oli sitä mieltä, että vanhoihin suhtauduttiin myönteisemmin kuin nuoriin. Vanhuuseläkeläisistä yli 70 % muisti, että eläkkeelle siirtyminen oli tuntunut miellyttävältä ja vain hieman yli 20 %:n mielestä se oli tuntunut vastenmieliseltä. Useimmat ilmoittivat vapaudentunteen ja lepoon pääsyn syyksi siihen, että eläkkeelle siirtyminen oli tuntunut miellyttävältä. Noin 10 % oli kokenut joitakin sopeutumisvaikeuksia ja 5 %:lla oli ollut huolia toimeentulosta.

Useimmat eläkeläiset ilmoittivat, että heidän terveydentilansa nykyisin oli kohtalainen. Samoin useimmat muistivat terveydentilansa eläkkeelle siirtymisen yhteydessä olleen kohtalainen. Eläkeläisten mielestä heidän terveydentilansa oli jonkin verran parantunut eläkkeelläoloaikana. Kolmasosa il-

moitti terveydentilansa olleen eläkkeelle siirtymisen yhteydessä aika huono tai varsin huono, kun haastatteluhetkellä vain neljäsosa piti terveydentilaansa aika huonona tai varsin huonona. Vanhuuseläkeläisillä ei näyttänyt olevan kovin paljon vapaa-ajan vieton ongelmia, sillä vain yhden viidesosan mielestä aika kävi pitkäksi. Neljällä viidesosalla riitti päivittäin tarpeeksi tekemistä. Kotipiiriin liittyvät toiminnat olivat harrasteina yli puolella eläkeläisistä. Noin 20 % harrasti tiedon hankintaan liittyviä toimintoja. Liikunta ja sosiaalinen osallistuminen olivat jo melko harvinaisia toiminnan muotoja, ja ansiotyössä oli käynyt vain 2 % vanhuuseläkeläisistä.

Eläkeläisten viihtyvyys osoittautui varsin hyväksi, sillä yli neljä viidesosaa ilmoitti viihtyneensä eläkkeellä ollessaan hyvin. Eläkkeellä huonosti viihtyneiden osuus oli pienempi kuin vastenmielisesti eläkkeelle siirtyneiden. Sopeutuminen eläkkeelläoloon näytti siis tapahtuneen odotettua paremmin.

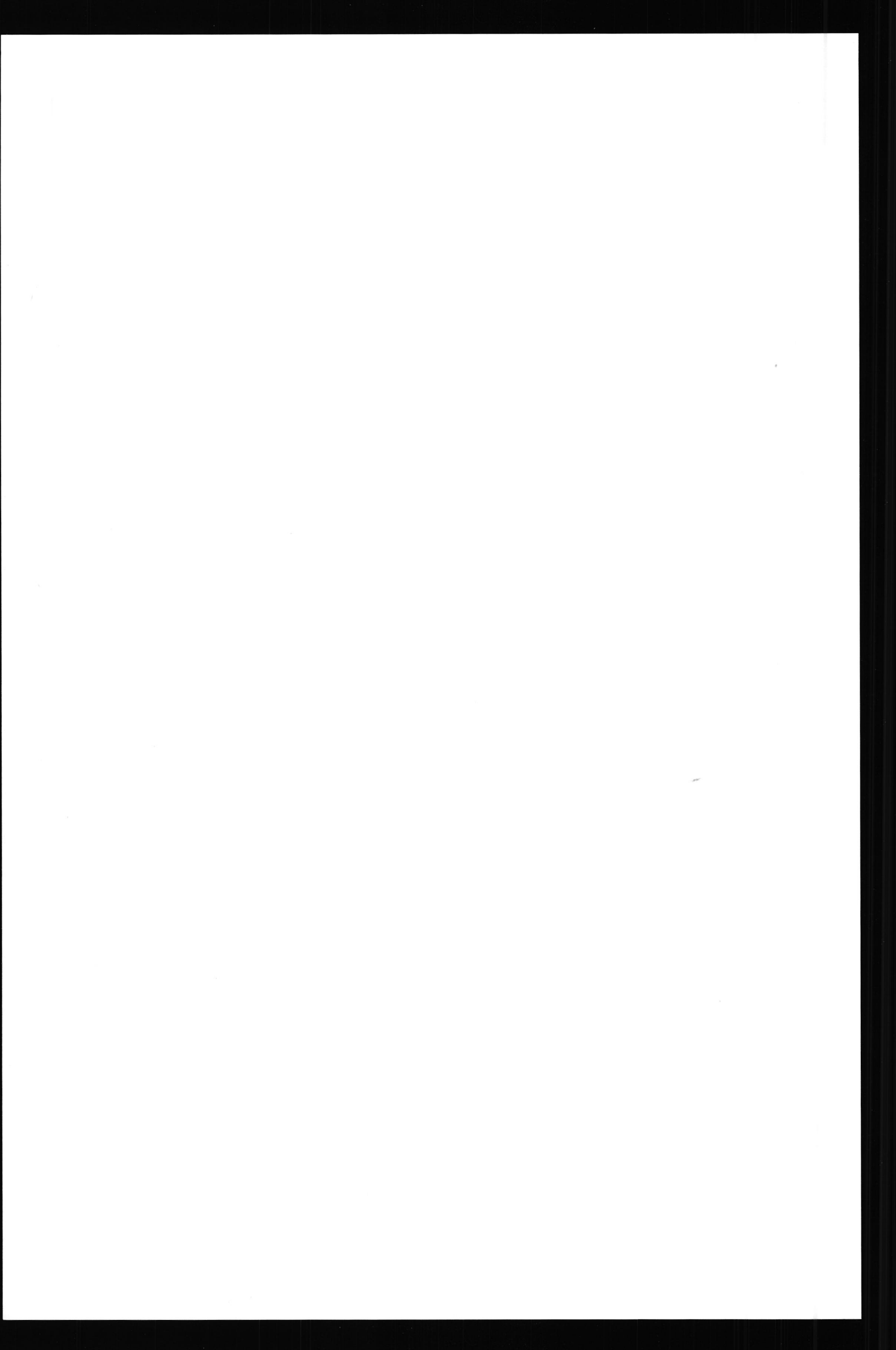
13. TIIVISTELMÄ

Myyntityötä koskeva tutkimus kuuluu osana Eläketurvakeskuksen laajaan tutkimussarjaan, jonka tarkoituksena on selvittää nykyisen eläkeikäkäsytännön tarkoituksenmukaisuutta. Tässä myyntityötä koskevassa raportissa pyrittiin antamaan lähinnä käytännön tarkoituksia palvelevaa kuvailevaa tietoa eläkeikäkäsyykseen liittyvistä tekijöistä myyntityön piirissä.

Tutkimusaineisto koostui pääasiassa vähittäiskaupan eri aloilta kerätyistä haastatteluvastauksista. Vastaajina olivat varsinaisten myyjien lisäksi esimiehet sekä eläkkeellä olevat työntekijät. Päähuomio tutkimuksessa kohdistettiin 629 haastatteluvastaukseen, jotka saatiin haastatteleamalla yli 40-vuotiaita myyjiä ja esimiehiä.

Huoltoasemamyymyjien ulkoiset työolosuhteet poikkesivat huomattavasti muusta myyntityöstä, koska heidän työnsä oli suureksi osaksi ulkotyötä. Muilla myyntityön aloilla työolosuhteet muistuttivat suuresti toisiaan. Epämiellyttävistä työolosuhteista yleisimmiksi osoittautuivat kova veto ja kova hälinä.

Terveydentilan kartoittamiseksi haastateltuja pyydettiin antamaan ar-

vio terveydentilastaan haastatteluajankohtana sekä kertomaan, millaisista toistuvista vaivoista he olivat viime aikoina kärsineet. Suurin osa vastaajista piti terveydentilaansa hyvänä tai kohtalaisena ja vain noin viisi prosenttia huonona. Yleisimmiksi vaivoiksi osoittautuivat ristiselkä- ja iskiasvaivat sekä niska-, hartia- ja olkapääsäryt. Myyntityön eri aloihin kuuluvien vastaajien terveydentilassa tai sairauksien laadussa ei havaittu mainittavia eroja.

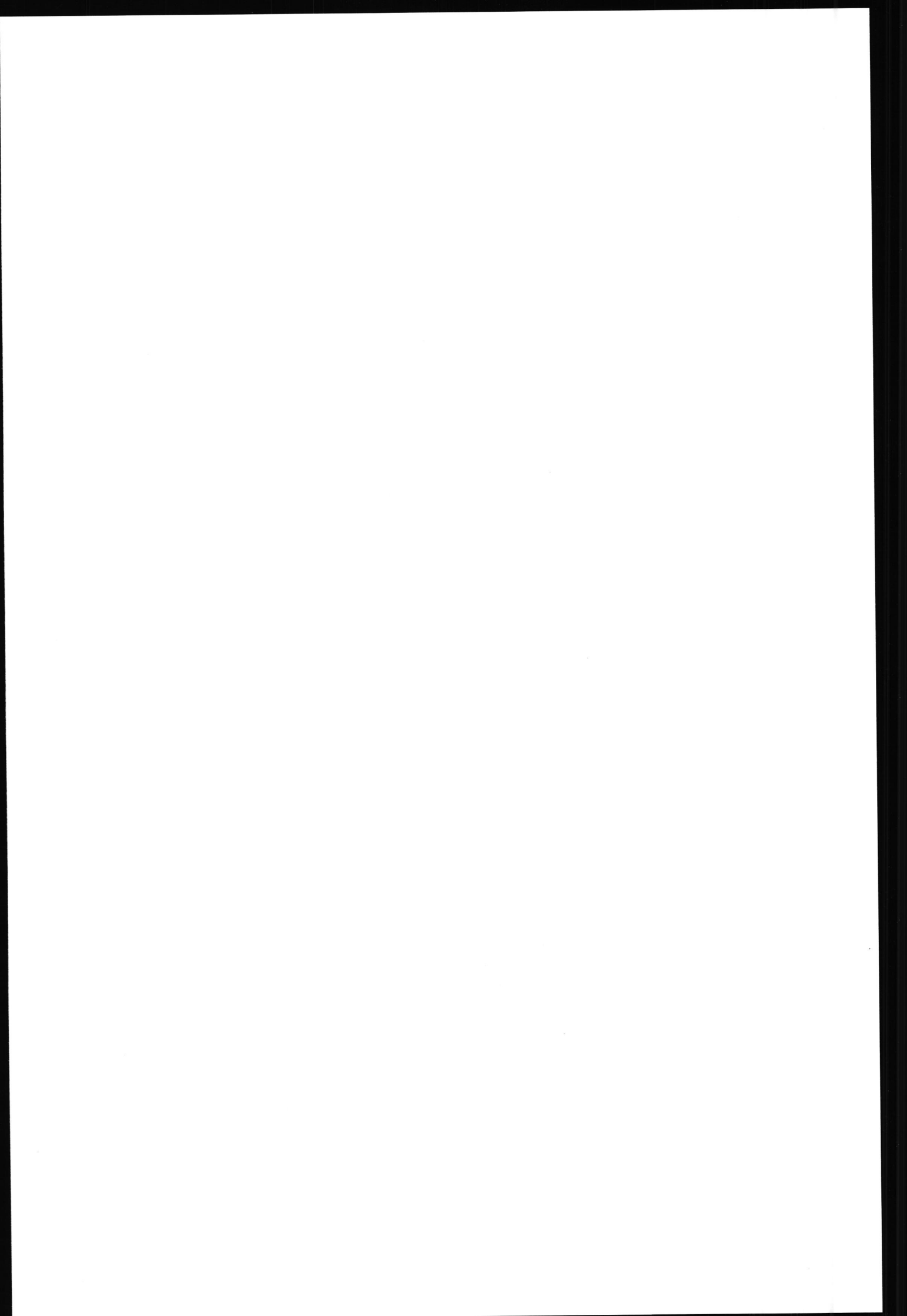
Vastaajien tuntemaa rasittuneisuutta pyrittiin mittaamaan useiden kysymysten avulla. Myyntityön eri aloilla näytti vastaajien rasittuneisuuden tunne olevan likipitään yhtä suuri. Työn aiheuttama stressi oli sen sijaan esimiehillä jonkin verran suurempi kuin myyjillä.

Yrityksissä sovellettua eläkeikäkäytäntöä selvitettiin myös haastateltavien antamien vastausten avulla. Suurimmassa osassa tutkituista yrityksistä oli eläkeikä 65 vuotta. Tästä oli myös huomattavia poikkeuksia. Useissa yrityksissä naisten eläkeikä oli muutamaa vuotta alempi kuin miesten.

Myyntityön vastaajista useampi kuin neljä viidestä piti 65 ikävuotta eläkeiäksi liian korkeana. Haastateltavien keskimääräinen toivomus heille henkilökohtaisesti sopivimmasta eläkeiästä oli 58 vuotta. Alimpana mahdollisena eläkeikä pidettiin keskimäärin 55 vuotta ja korkeimpana mahdollisena 61 vuotta. Miesten ja naisten eläkeikätoivomukset eivät poikenneet toisistaan. Myyjien lähimpien esimiesten mielestä alaisille työtehon kannalta sopivin eläkeikä oli huomattavasti alle 60 vuotta useimmilla myyntityön aloilla. Vastaajan eläkeikätoivomus oli voimakkaasti riippuvainen hänen iästään. Mitä nuorempi vastaaja oli, sitä alemmaa eläkeikää hän toivoi itselleen. Samanikäisistä vastaajista sairaimmat toivoivat itselleen jonkin verran alemmaa eläkeikää kuin muut.

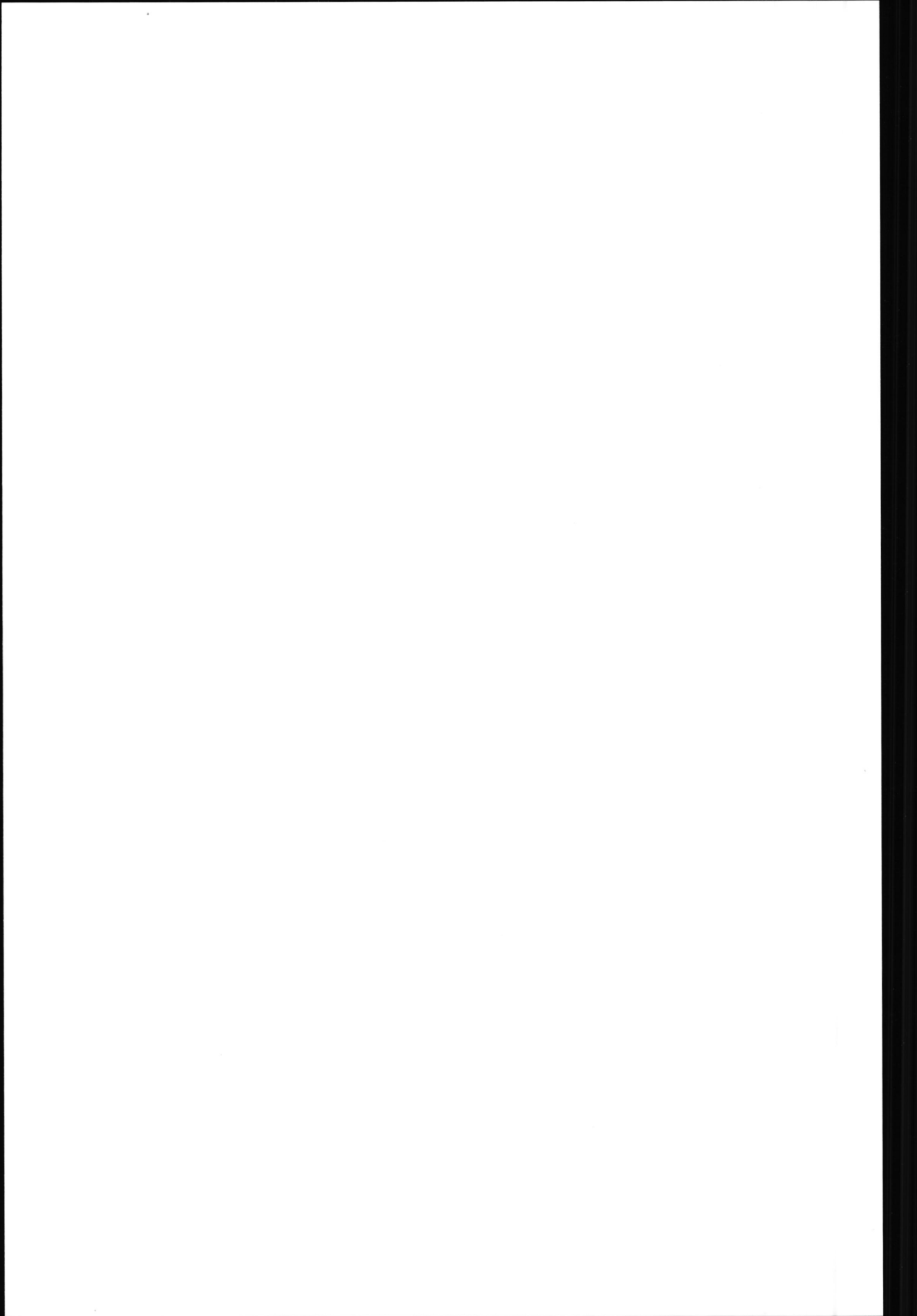
Suurelta joukolta myyntityön yrityksiä tiedusteltiin lisäksi eräitä tilastotietoja. Myyntityön yritysten henkilökunta näytti olevan keskimäärin nuorempaa kuin kahdella aikaisemmin tutkitulla alalla, graafisessa teollisuudessa ja metallien perusteollisuudessa. Yrityksiltä saadut tiedot niiden eläkeikäkäytännöstä kävivät yksiin haastatteluvastausten kanssa. Kahteen aikaisemmin tutkittuun alaan verrattuna näytti työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen tai työsuhteen kestäessä kuoleminen suhteellisen vähäiseltä.

Vanhuuseläkeläisten haastatteluvastauksista kävi ilmi, että eläkkeelle

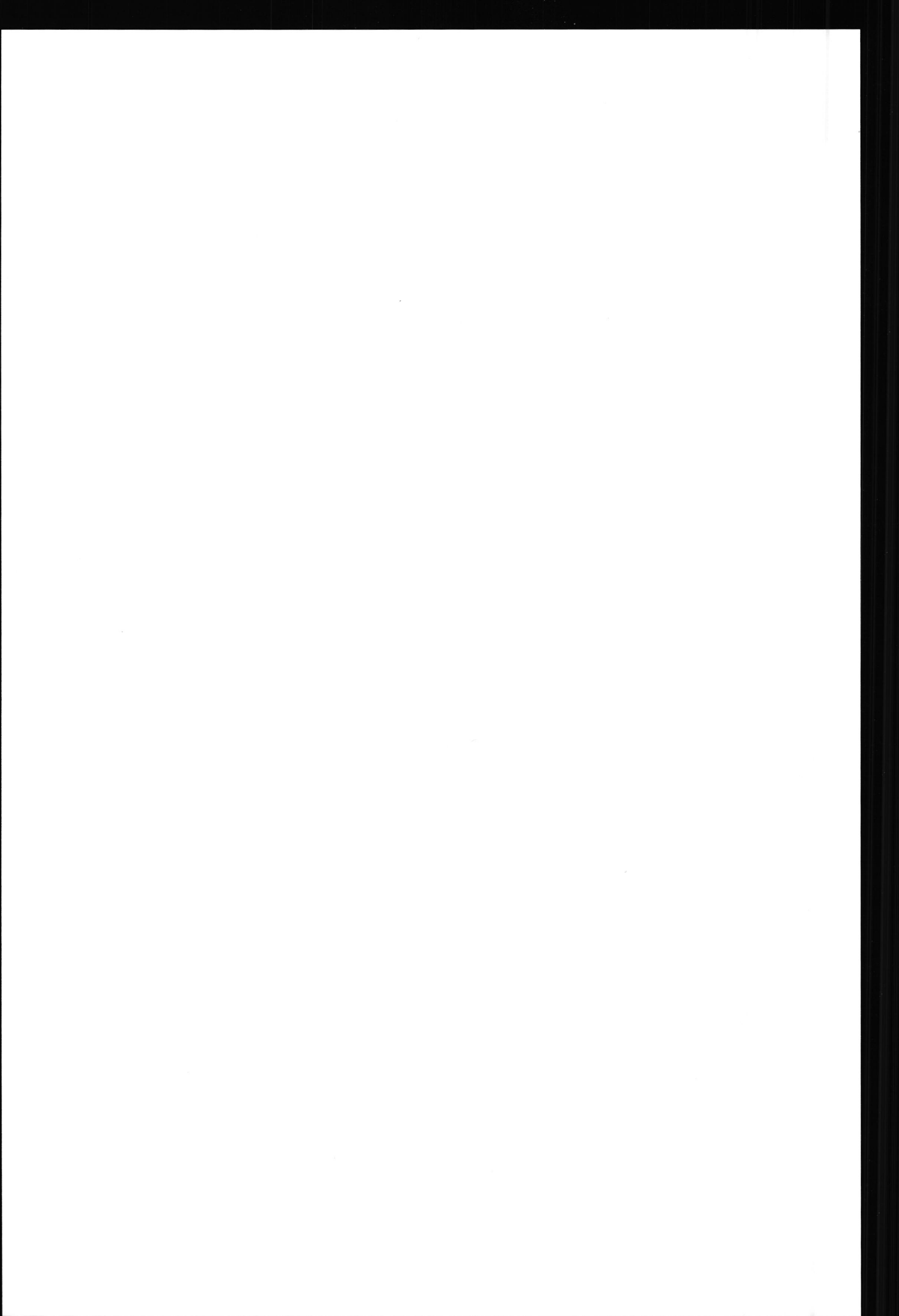
siirtyminen oli tapahtunut keskimäärin 64 vuoden iässä. Eläkeläisistä suurin osa oli tyytyväisiä eläkkeelle siirtymisensä ajankohtaan. Valtaosan mielestä eläkkeelle siirtyminen ei ollut tuntunut lainkaan vastenmieliseltä, ja vain harvoilla oli ollut sopeutumisvaikeuksia eläkkeelle siirtymisen jälkeen.

Tässä tutkimuksessa pyrittiin antamaan tietoa aika monista myyntityön eläkeikäkysymykseen liittyvistä tekijöistä. Myyntityön eläkeikäkysymys voidaan asettaa oikeisiin puitteisiinsa kuitenkin vasta sen jälkeen, kun on saatu vertailevaa tietoa useilta muiltakin aloilta.

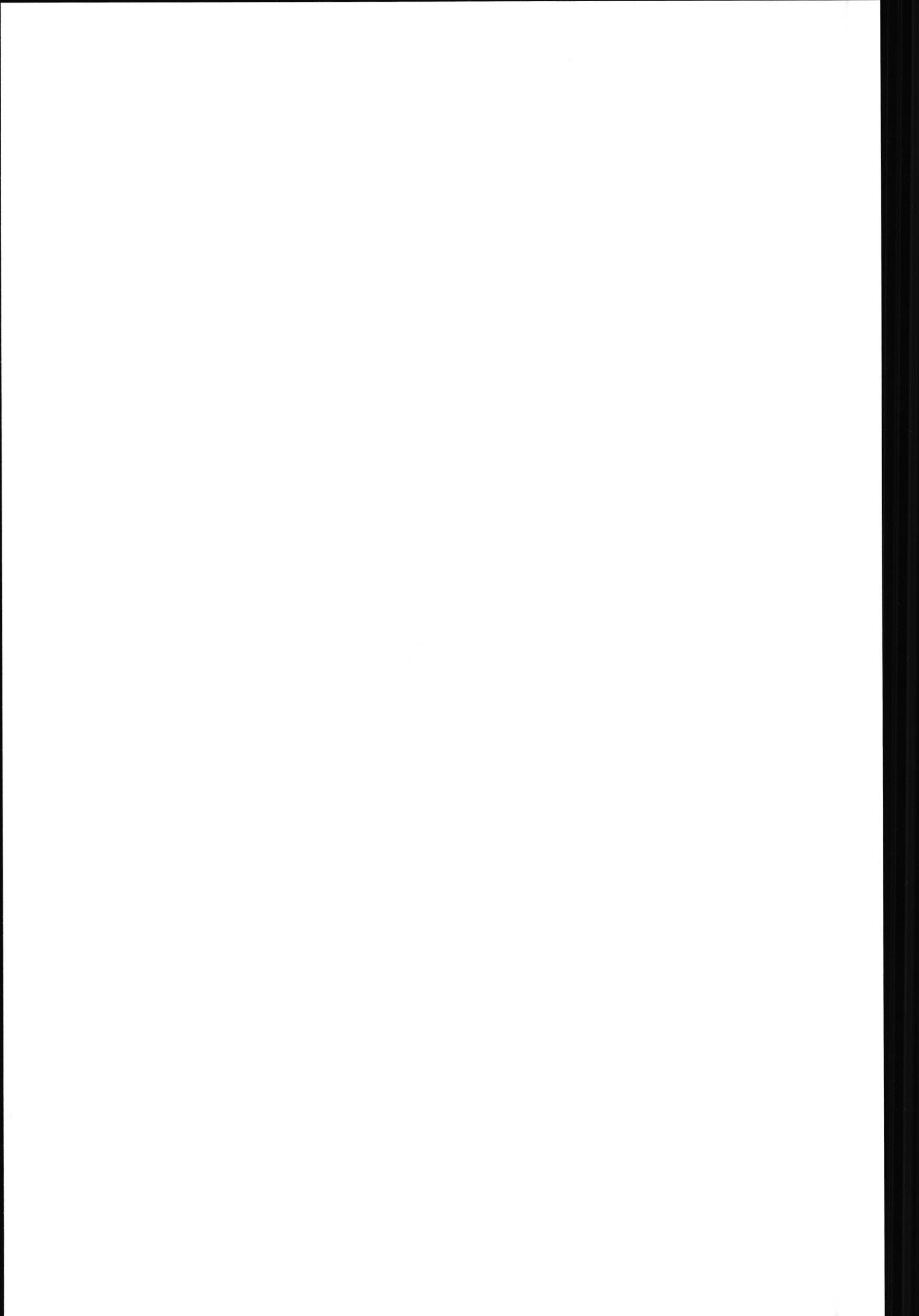
KIRJALLISUUTTA

- Ahmavaara, Y. - Markkanen, T. The Unified Factor Model. The Finnish Foundation for Alcohol Studies, Vol. 7. Helsinki 1958.
- Allardt, E. Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine. Porvoo 1964.
- Allardt, E. - Littunen, Y. Sosiologia. Porvoo 1961.
- Cooley, W. - Lohnes, P. Multivariate Procedures for the Behavioral Sciences. New York 1962.
- Eläkeikäkomitean mietintö (Siviilihallinnon virat ja toimet). Komiteanmietintö, 1965 : B 14.
- Eskola, A. Sosiologian tutkimusmenetelmät II. Porvoo 1967.
- Forss, S.U. Työsuhteessa olevien eläkeikä tutkimus, 1. Graafinen teollisuus. Eläketurvakeskus. Helsinki 1969.
- Forss, S.U. Työsuhteessa olevien eläkeikä tutkimus, 2. Metallien perusteollisuus. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1970 : 2. Helsinki.
- Harman, H. Modern Factor Analysis. Chicago 1967.
- Louhelainen, P. Havaintoja työnjättöön liittyvistä ongelmista. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1970 : 1. Helsinki.
- Markkanen, T. Sosiaalista osallistumista kuvaavien muuttujien yhdistelystä. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 17. Helsinki 1965.
- Nieminen, A. Mitä on sosiaalipolitiikka. Porvoo 1955.
- Pulkkinen, T. Eläketurva ja toimeentulo. Porvoo 1969.
- Purola, T. - Kalimo, E. - Sievers, K. - Nyman, K. Sairastavuus ja lääkintäpalvelusten käyttö Suomessa ennen sairausvakuutusta. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja. Sarja A : 1. Helsinki 1967.
- Vahervuo, T. - Ahmavaara Y. Johdatus faktorianalyysiin. Porvoo 1958.

LIITTEET

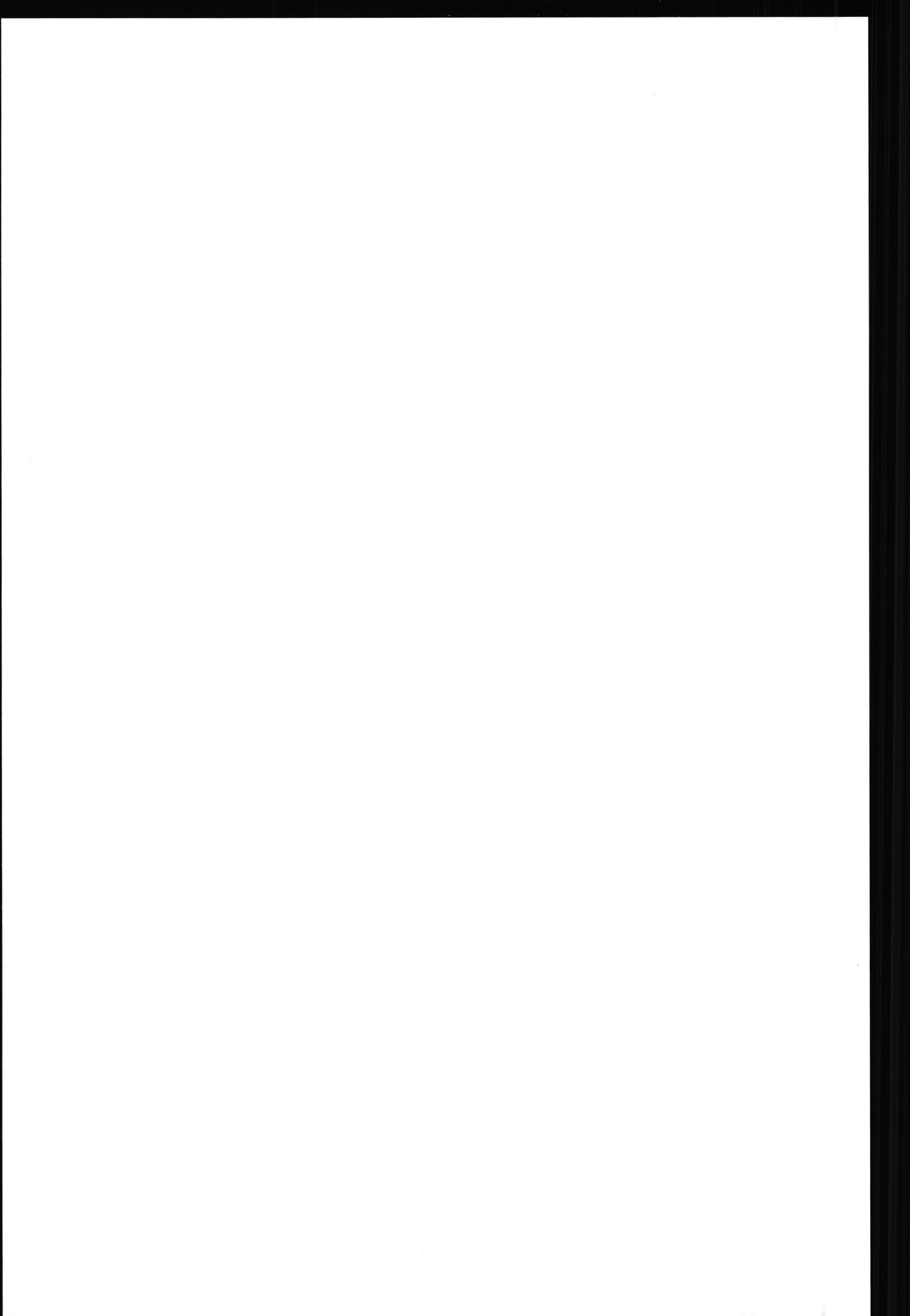

ELÄKEIKÄTUTKIMUKSEN SUUNNITTELURYHMÄ

- Puheenjohtaja: Aarnio, Margaretha, valtiot. maist.
Eläketurvakeskus
- Jäsenet: Jussila, Eva-Helena, tiedotussihteeri
Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitto
Liukkonen, Kauno, sosiaalisihteeri
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö
Merenheimo, Pekka, valtiot. maist.
Liiketyöntantajain Keskusliitto
Pärnänen, Heikki, valtiot. lis.
Suomen Työntantajain Keskusliitto
Vilponiemi, Lauri, puheenjohtaja
Kemian Työntekijäin Liitto
- Sihteeri: Forss, Simo U., yhteiskuntat. maist.
Eläketurvakeskus

TUTKIMUSTA AVUSTANEET ASIANTUNTIJAT

- Koskela, Aarni, fysiologi
Työterveyslaitos
- Lehtinen, Martti, lääket. lis.
Eläketurvakeskus
- Markkanen, Touko, yhteiskuntat. tri, dosentti
Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos

ELÄKETURVAKESKUS
Kalevankatu 6
Helsinki 10

TYÖSUHTEESSA OLEVIA ELÄKEIKÄTUTKIMUS

HAASTATTELULOMAKE A
(Aktiiviyöntekijät ja -toimihenkilöt)

Tutkimuslohko ..... Yrityksen nimi .....

Alalohko ..... Toimipaikan nimi .....

Vastaja on 1. Mies 2. Nainen Toimipaikan osoite .....

Kysymys sopivasta eläkeiästä on viime aikoina ollut usein keskustelun kohteena. Mielenpitoet asiasta ovat vaihdelleet. Lisätietoja saadaksesi on Eläketurvakeskus nyt suorittamassa tutkimusta eläkeikäkysymyksestä. Tutkimuksessa ovat mukana myös työmarkkinajärjestöt. Aineistoa kerätään haastattelemalla monilla eri ammattialoilla työskenteleviä yli 40-vuotiaita henkilöitä. Pyydämme Teitä nyt ystävällisesti osaltanne auttamaan asiaa eteenpäin vastaamalla seuraaviin kysymyksiin. Kysymykset ovat sellaisia, joihin varmaan osaatte hyvin kokemuksenne perusteella vastata. On tärkeää, että ilmaiset kysyttäessä oman henkilökohtaisen mielipiteenne asioista, koska haluaisimme tietää, millaisilta nämä asiat juuri Teidän mielestänne näyttävät. Vielä vakuutamme, että vastauksenne käsitellään ehdottoman luottamuksellisina ja niitä käytetään vain tilastollisiin ja tieteellisiin tarkoituksiin.

	1. Milloin olette syntyneet? ...../..... 19.....
	2. Oletteko ☐ 1. Naimisissa ☐ 2. Naimaton ☐ 3. Leski ☐ 4. Eronnut tai asunuserossa
	3. Onko Teillä huollettavia lapsia? (Jos on) Montako? ☐ 1. On, ... kpl ☐ 2. Ei ole
	4. Montako vuotta olette kaiken kaikkiaan olleet elämäne aikana ansiotyössä? ..... v.
	5. Oletteko ollut koko ajan nykyisen työne tyyppisissä töissä vai joissain aivan erilaisissa töissä tai ammateissa? ☐ 1. On ollut jatkuvasti nykyisessä tai sitä muistuttavissa ammateissa tai töissä ☐ 2. On ollut erilaisissa ammateissa tai töissä
	6. (Jos 5/2) Millaisissa ammateissa tai töissä olette olleet ennen tätä nykyistä ammattianne ja kuinka monta vuotta kussakin? (Merkitään ammattinimike, työn laatu ja tehtävät mahdollisimman tarkasti lähtien nykyisestä ammatista taaksepäin) .... v. .... v. .... v.
	7. Mikä on nykyinen ammattinne ja montako vuotta olette olleet siinä? (Merkitään mahdollisimman tarkasti) ..... v.
	8. Minkäläinen koulutus Teillä on? ☐ 1. Kansa- tai kansalaiskoulu ☐ 3. Oppikoulu (ylioppilas), teknillinen koulu, kauppaopisto jne. ☐ 2. Keskikoulu, ammattikoulu, kauppakoulu, metsä- tai maatalousalan koulut jne. ☐ 4. Yliopisto, korkeakoulu, teknillinen opisto jne. Oletteko lisäksi suorittanut harjoittelua, kursseja tai muuta vastaavaa nykyisen työne vaatiman ammattitaidon saavuttamiseksi? (Jos on) Suunnilleen kuinka paljon tähän on yhteensä mennyt aikaa? ☐ 1. On ..... v. .... kk. ☐ 2. Ei ole
	9. Montako vuotta olette olleet tässä yrityksessä? ..... v.
	10. Kertoisitteko lyhyesti työstänne. Missä se tehdään ja mitä tehtäviä siihen pääasiallisesti kuuluu? ....

	11. Mitä mieltä olette nykyisestä työstänne? Tässä on useampia vastausvaihtoehtoja, mikä on Teidän mielipiteenne? (Kortti 1)	☐ 1. Olen siihen hyvin tyytyväinen ☐ 2. Olen siihen aika tyytyväinen ☐ 3. Olen siihen hieman tyytymätön ☐ 4. En pidä siitä juuri lainkaan ☐ 0. E.o.s.																																													
	12. Entä mitä mieltä olette toimipaikastanne? (Kortti 1)	☐ 1. Olen siihen hyvin tyytyväinen ☐ 2. Olen siihen aika tyytyväinen ☐ 3. Olen siihen hieman tyytymätön ☐ 4. En pidä siitä juuri lainkaan ☐ 0. E.o.s.																																													
	13. Tällä kortilla on luettelo eräistä henkilökohtaisista ominaisuuksista, joita työ voi vaatia. (Kortti 2). Mitä tällaisia ominaisuuksia vaaditaan mielestänne Teidän työssänne?	☐ 1. Huomattavia ruumiinvoimia ☐ 2. Ruumiillisen rasituksen pitkäaikaista kestäkykyä ☐ 3. Erytistä ketteryttä ☐ 4. Erytistä sorminäppäryyttä ☐ 5. Erytisen tarkkaa näkökykyä ☐ 6. Erytisen herkkää kuuloa ☐ 7. Herkkää tasapainokykyä ☐ 8. Nopeaa reagointikykyä ☐ 9. Tarkkaa huomiokykyä ☐ 10. Erytisen hyvää muistia ☐ 11. Ei mitään näistä Muita																																													
	14. Seuraavaksi esittäisin Teille joukon väitteitä, jotka koskevat monenlaisia asioita. Eri ihmiset voivat olla niistä hyvinkin eri mieltä. Me emme halua väittää niistä mitään sen kummemmin oikeaksi kuin vääräksi, vaan olemme kiinnostuneet juuri Teidän henkilökohtaisesta mielipiteestänne. Sen voitte ilmaista tämän vastauskortin avulla. (Kortti 3). Minä luen väittämän ja Te valitsette kortilta vaihtoehdon, joka parhaiten vastaa mielipidettänne kustakin väittämästä.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>1</th> <th>2</th> <th>3</th> <th>4</th> <th>0</th> </tr> <tr> <td>Täysin samaa mieltä</td> <td>Jokseenkin samaa mieltä</td> <td>Hieman eri mieltä</td> <td>Täysin eri mieltä</td> <td>Ei osaa sanoa</td> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>a.</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>b.</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>c.</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>d.</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>e.</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>f.</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>g.</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	1	2	3	4	0	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei osaa sanoa	a.					b.					c.					d.					e.					f.					g.				
1	2	3	4	0																																											
Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei osaa sanoa																																											
a.																																															
b.																																															
c.																																															
d.																																															
e.																																															
f.																																															
g.																																															
	15. Kuinka monta hyvää ystävää arvoisitte Teillä suunnilleen olevan? ..... kpl ☐ E.o.s. (Jos ystäviä on) Työskentelevätkö jotkut näistä Teidän kanssanne samassa työpaikassa? ..... kpl ☐ Ei																																														
	16. Mitä uskoisitte lähimpien omaistenne ajattelevan eläkkeelle siirtymisestäänne? Uskotteko heidän toivovan lähinnä, että voisitte	☐ 1. Olla työssä mahdollisimman vanhaksi ☐ 2. Siirtyä kohtalaisen aikaisin eläkkeelle ☐ 3. Siirtyä mahdollisimman aikaisin eläkkeelle ☐ 0. E.o.s.																																													
	17. Entä miten uskoisitte työtovereittenne yleensä suhtautuvan eläkeikään tässä työssä? Uskotteko, että he haluaisivat	☐ 1. Eläkeikää korotettavan ☐ 2. Eläkeiän säilyvän nykyisellään ☐ 3. Eläkeikää alemmaksi ☐ 0. E.o.s.																																													
	18. Oletteko aikaisemmin tullut pohtineeksi eläkeikää itsekseen tai muiden kanssa, vai eikö se ole ollut koskaan mielessä?	☐ 1. Kyllä usein ☐ 2. Kyllä joskus ☐ 3. Ei koskaan																																													

19.	Satutteko muistamaan, mikä on työeläkelaeissa määritelty yleinen eläkeikä?	1. .... v. 0. ☐ E.o.s.				
20.	Entä satutteko tietämään, mikä on Teidän vanhuuseläkeikänne tämän yrityksen sääntöjen puitteissa, eli siis se ikä, jolloin teillä on mahdollisuus saada eläkettä?	1. .... v. 0. ☐ E.o.s.				
	Lisäselityksiä					
21.	Mitä mieltä olette/olisitte 65 ikävuodesta eläkeikään tässä työssä? (Kortti 4).	Onko se				
	☐ 1. Aivan liian alhainen	☐ 2. Hieman liian alhainen	☐ 3. Jokseenkin sopiva	☐ 4. Hieman liian korkea	☐ 5. Aivan liian korkea	☐ 0. E.o.s.
22.	Miten arvioisitte tässä yrityksessä yleensä suhtauduttavan vanhoihin Teidän työssänne? Suhtaudutaanko heihin yleensä myönteisemmin vai kielteisemmin kuin nuorempiin, vaiko samalla tavoin?	☐ 1. Myönteisemmin ☐ 2. Samalla tavoin ☐ 3. Kielteisemmin ☐ 0. E.o.s.				
23.	Entä Teidän lähin esimiehenne. Suhtautuuko hän vanhoihin myönteisemmin, kielteisemmin vai samalla tavoin kuin nuorempiin?	☐ 1. Myönteisemmin ☐ 2. Samalla tavoin ☐ 3. Kielteisemmin ☐ 0. E.o.s.				
24.	Tässä kortissa on lueteltu asioita, jotka eri ihmisten mielestä ovat enemmän tai vähemmän tärkeitä tavoitteita. Jospa yrittäisitte nyt ystävällisesti valita niistä Teidän mielestänne kaksi tärkeintä asiaa. (Kun vastaus on saatu.) Kumpi näistä kahdesta on mielestänne tärkeämpi? (Kortti 5)					
	Järjestyssija	Järjestyssija				
☐ 1.	Mahdollisimman hyvä menestyminen työssä	☐ 3.	Työnteosta saatu tyydytys			
☐ 2.	Itsensä kehittäminen hyvien harrastusten parissa	☐ 4.	Runsa vapaa-aika			
		☐ 0.	E.o.s.			
Nyt haluaisimme kuulla lähemmin mielipiteitänne eläkkeelle siirtymisestä ja sen ajankohdasta, kun ajattelette asiaa nimenomaan omalta kannaltanne.						
25.	Kumpaa vaihtoehtoa pidätte ensinnäkin parempana: Sitä, että olisi kiinteä ikäraja, jonka täytettyänne Tekin ilman muuta siirrytte eläkkeelle vaiko sitä, että ei olisi mitään kiinteää ikää, vaan joutuisitte osittain itse päättämään milloin siirrytte vanhuuseläkkeelle?	☐ 1. Kiinteä parempi ☐ 2. Ei-kiinteä parempi ☐ 3. Ei ole merkitystä tms. ☐ 0. E.o.s.				
26.	Entä mikä olisi Teille henkilökohtaisesti sopivin ikä siirtyä tästä ammatista vanhuuseläkkeelle?	..... v. ☐ E.o.s.				
27.	Osaisitteko sanoa, mistä syystä valitsitte tämän iän? Voittekö lähemmin perustella?					
	1.					
	2.					
	3.					
	4. ☐ Ei osaa perustella mitenkään.					
28.	Jos ajattelisimme tätä asiaa edelleen, niin mikäähän olisi korkein mahdollinen ikä, jota voisitte ajatella eläkeikäksenne tässä ammatissa?	..... v. ☐ E.o.s.				
29.	Entä sitten vastaavasti alin mahdollinen eläkeikä?	..... v. ☐ E.o.s.				
30.	Jos omassa ammatissa työskentely eläkeikään saakka käy yli voimien, voidaan toisinaan ajatella siirtymistä helpompaan työhön ennen varsinaista eläkeikää. Olisiko tällainen väliammatti Teidän kohdallanne tarpeellinen?	☐ 1. Kyllä ☐ 2. Ei ☐ 0. E.o.s.				
31.	(Jos 30/1) Missä iässä olisi mielestänne parasta siirtyä tällaiseen väliammattiin Teidän työssänne?	..... v. ☐ E.o.s.				
32.	Satuitteko muistamaan että eläkkeen suuruus yleensä riippuu myös palvelusvuosien määrästä? (Jos muisti) Otitteko sen huomioon valitessanne edellä sopivaa eläkeikää?	☐ 1. Muisti ja otti huomioon ☐ 2. Muisti, ei ottanut huomioon ☐ 3. Ei muistanut				

33.	Millaisen merkityksen antaisitte yleensä eläkkeen määrälle joutuessanne harkitsemaan eläkkeelle siirtymisenne ajankohtaa? Onko eläkkeen suuruudella siinä muiden seikkojen rinnalla mielestänne (Kortti 6)	☐ 1. Hyvin suuri merkitys ☐ 2. Melko suuri merkitys ☐ 3. Melko vähäinen merkitys ☐ 4. Hyvin vähäinen merkitys ☐ 0. E.o.s.																				
34.	Entä millaisena pidätte taloudellista toimeentuloanne nykyisin? Onko se (Kortti 7) ☐ 1. Oikein hyvä ☐ 2. Jokseenkin hyvä ☐ 3. Kohtalainen ☐ 4. Aika huono ☐ 5. Varsin huono ☐ 0. E.o.s.																					
35.	Minkälaiseksi arvioisitte toimeentulon muodostuvan eläkkeellä ollessanne? Arveletteko sen silloin olevan (Kortti 7) ☐ 1. Oikein hyvä ☐ 2. Jokseenkin hyvä ☐ 3. Kohtalainen ☐ 4. Aika huono ☐ 5. Varsin huono ☐ 0. E.o.s.																					
36.	Onko ammattiyhdistys tai jokin muu etujanne ajava järjestö käsitellyt ammatinne eläkeikäkysymystä? (Jos on) Oletteko heidän kanssaan asiasta täysin tai jotakuinkin samaa mieltä, vaiko eri mieltä?	☐ 1. On; täysin samaa mieltä ☐ 2. On; jotakuinkin samaa mieltä ☐ 3. On; olen eri mieltä ☐ 4. Ei ole käsitelty ☐ 0. E.o.s.																				
37.	Nyt esittäisin jälleen eräitä väitteitä, joihin pyytäisin Teitä ottamaan tämän vastauskortin avulla kantaa, kuten teimme jo edelläkin. Minä luen jälleen väitteen kerrallaan ja Teidän pitäisi ystävällisesti ilmaista, mitä mieltä henkilökohtaisesti olette asiasta. (Kortti 3)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>1</th> <th>2</th> <th>3</th> <th>4</th> <th>0</th> </tr> <tr> <td>Täysin samaa mieltä</td> <td>Jokseenkin samaa mieltä</td> <td>Hieman eri mieltä</td> <td>Täysin eri mieltä</td> <td>Ei osaa sanoa</td> </tr> </thead> </table>	1	2	3	4	0	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei osaa sanoa										
1	2	3	4	0																		
Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei osaa sanoa																		
a.	Yleensä olen normaalin työajan päätyttyä jo jokseenkin »lopussa»																					
b.	Työ on elämän kulmakivi, joten sitä pitäisi tehdä niin vanhaksi kuin suinkin																					
c.	En usko, että arvoni toisten silmissä mitenkään vähenisi eläkkeelle siirtymisestä																					
d.	Nykyinen yhteiskunta pitää varsin hyvää huolta tavallisen ihmisen tarpeista																					
e.	Työni ei käy liikaa voimille																					
f.	Eläkeikäni voisi aivan hyvin korottaakin																					
38.	Millaiseksi arvioisitte terveydentilanne nykyisin? Onko se mielestänne (Kortti 7) ☐ 1. Oikein hyvä ☐ 2. Jokseenkin hyvä ☐ 3. Kohtalainen ☐ 4. Aika huono ☐ 5. Varsin huono ☐ 0. E.o.s.																					
39.	Missä määrin Teidän työnnne on terveydelle vaarallista? Onko työstä johtuva sairastumisvaara mielestänne ☐ 1. Hyvin suuri ☐ 2. Melko suuri ☐ 3. Pieni ☐ 4. Ei vaaraa ☐ 0. E.o.s. (Jos vaihtoehdot 1 tai 2) Millaisia sairauksia?																					
40.	Tässä meillä on luettelo erilaisia vaivoja ja oireita. Voisitko mainita, mitä vaivoja Teillä on toistuvasti viime aikoina ehkä esiintynyt? (Kortti 8)																					
	<table border="0"> <tr> <td>☐ 1. Päänsärkyä</td> <td>☐ 8. Hengenahdistusta työssä</td> <td>☐ 15. Ruokahaluttomuutta</td> </tr> <tr> <td>☐ 2. Unettomuutta</td> <td>☐ 9. Hengenahdistusta tavallisessa kävelyssä</td> <td>☐ 16. Ristiselkä ja iskiasvaivoja</td> </tr> <tr> <td>☐ 3. Huimausta</td> <td>☐ 10. Rintakipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä</td> <td>☐ 17. Niska-, hartia- tai olkapääsärkyä</td> </tr> <tr> <td>☐ 4. Muistihäiriöitä</td> <td>☐ 11. Pohjekipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä</td> <td>☐ 18. Nivelkipua ja jäykkyyttä käsissä</td> </tr> <tr> <td>☐ 5. Hermostuneisuutta</td> <td>☐ 12. Yskää</td> <td>☐ 19. Lonkka- ja polvinivelvaivoja</td> </tr> <tr> <td>☐ 6. Henkistä ahdistuneisuutta</td> <td>☐ 13. Ysköksiä</td> <td>☐ 20. Suonenvetoa</td> </tr> <tr> <td>☐ 7. Masentuneisuutta</td> <td>☐ 14. Vatsakipua</td> <td>☐ 21. Ei toistuvasti esiintyviä vaivoja</td> </tr> </table>	☐ 1. Päänsärkyä	☐ 8. Hengenahdistusta työssä	☐ 15. Ruokahaluttomuutta	☐ 2. Unettomuutta	☐ 9. Hengenahdistusta tavallisessa kävelyssä	☐ 16. Ristiselkä ja iskiasvaivoja	☐ 3. Huimausta	☐ 10. Rintakipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä	☐ 17. Niska-, hartia- tai olkapääsärkyä	☐ 4. Muistihäiriöitä	☐ 11. Pohjekipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä	☐ 18. Nivelkipua ja jäykkyyttä käsissä	☐ 5. Hermostuneisuutta	☐ 12. Yskää	☐ 19. Lonkka- ja polvinivelvaivoja	☐ 6. Henkistä ahdistuneisuutta	☐ 13. Ysköksiä	☐ 20. Suonenvetoa	☐ 7. Masentuneisuutta	☐ 14. Vatsakipua	☐ 21. Ei toistuvasti esiintyviä vaivoja
☐ 1. Päänsärkyä	☐ 8. Hengenahdistusta työssä	☐ 15. Ruokahaluttomuutta																				
☐ 2. Unettomuutta	☐ 9. Hengenahdistusta tavallisessa kävelyssä	☐ 16. Ristiselkä ja iskiasvaivoja																				
☐ 3. Huimausta	☐ 10. Rintakipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä	☐ 17. Niska-, hartia- tai olkapääsärkyä																				
☐ 4. Muistihäiriöitä	☐ 11. Pohjekipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä	☐ 18. Nivelkipua ja jäykkyyttä käsissä																				
☐ 5. Hermostuneisuutta	☐ 12. Yskää	☐ 19. Lonkka- ja polvinivelvaivoja																				
☐ 6. Henkistä ahdistuneisuutta	☐ 13. Ysköksiä	☐ 20. Suonenvetoa																				
☐ 7. Masentuneisuutta	☐ 14. Vatsakipua	☐ 21. Ei toistuvasti esiintyviä vaivoja																				
	Muita vaivoja																					

41. Minulla on tässä luettelo eräistä asioista, jotka joidenkin henkilöiden mielestä ovat kiusallisia heidän työssään. Mitenkähän on Teidän kohdallanne. Sanoisitteko, kiusaavatko luettelemanne asiat Teitä ja miten usein — jos niitä nyt lainkaan Teidän työssänne esiintyy. (Kortti 9)					
	1	2	3	4	0
	Kiusaa hyvin usein	Kiusaa melko usein	Kiusaa aika harvoin	Ei kiusaa tai ei esiinny	Ei osaa sanoa
a. Töiden kasaantuminen ja liian kireä aikataulu					
b. Se, että työasiat painavat mieltä vielä kotonakin					
c. Tunne siitä, että Teiltä vaaditaan työssänne enemmän kuin itse pidätte kohtuullisena ja sopivana					
d. Se, että työtehtävät ja valtuudet on epäselvästi määritelty					
e. Se, että eteenpäin pääsyyn tai palkkaan ei vaikuta tekeekö työnsä hyvin vai huonosti					
f. Se, että työtahti on epätasainen — joskus ei ole juuri mitään tekemistä, joskus taas on valtava kiire					
g. Se, ettei voi itse vaikuttaa työtahtiin juuri mitenkään, vaan se määräytyy toisten ihmisten, koneen tai muiden ulkopuolisten tekijöiden mukaan					
h. Se, että toiminnastanne voi riippua muiden turvallisuus					
i. Se, että joutuu tekemään itsenäisiä ratkaisuja, joissa virhearviointi voi tulla yritykselle kalliiksi					
j. Kanssakäyminen asiakkaiden kanssa					
k. Se, että työ vaatii myös vapaa-aikana varallaoloa tai muuta vapaa- tai lepoajan häiriintymistä					
42. Mihin seuraavista työaikaryhmistä työhne kuuluu?					
☐ 1. Normaali päivätö ☐ 2. Jatkuva 2-vuorotyö ☐ 3. Jatkuva 3-vuorotyö ☐ 4. Jatkuva yötyö ☐ 5. Jotain muuta, mitä					
43. Miten palkkauksenne on järjestetty, onko Teillä:					
☐ 1. Kokonaan tai pääasiassa aikapalkka ☐ 2. Pääasiassa urakkapalkka ☐ 3. Pääasiassa provisio tai vastaava ☐ 4. Jokin muu					
44. Millaisena pidätte työtahtia yleensä työssänne? Onko se mielestänne					
☐ 1. Erittäin kova ☐ 2. Melko kova ☐ 3. Sopiva ☐ 4. Liian hidas ☐ 0. E.o.s.					
45. Teettekö ylitöitä enemmän kuin mitä nyt aivan sattumanvaraisesti tulee? (Jos tekee) Montako tuntia teette ylitöitä noin keskimäärin kk:ssa?					
☐ 1. Tekee, keskim. .... t/kk. ☐ 2. Tekee, e.o.s. tunteja ☐ 3. Ei tee					
Seuraavat kysymykset (46—48) kysytään vain esimiesasemassa olevilta. Varmistetaan vastaajan asema tarvittaessa kysymällä onko hän esimiesasemassa. Muiden kohdalla siirrytään kysymykseen 49.					
46. Montako alaista Teillä on johdettavananne? (Karkea arvio) ..... kpl.					
47. Joudutteko varsinaisen johtamistyön lisäksi osallistumaan alaistenne työhön? (Jos joutuu) Miten usein?					
☐ 1. Hyvin usein ☐ 2. Aika usein ☐ 3. Vain harvoin ☐ 4. Tuskin koskaan ☐ 5. Ei osallistu					

48. Sanoisitteko jälleen tämän kortin avulla miten usein seuraavat asiat ehkä kiusaavat Teitä. (Kortti 9)					
	1 Kiusaa hyvin usein	2 Kiusaa melko usein	3 Kiusaa aika harvoin	4 Ei kiusaa tai ei esiinny	0 Ei osaa sanoa
a. Se, että on päätettävä asioista, jotka vaikuttavat suoranaisesti useiden tuntemienne ihmisten elämään					
b. Se, että joutuu kantamaan suuren vastuun					
c. Oleminen »kahden tulen välissä», jossa painavat toisalta yrityksen johdon ja toisaalta alaistenne odotukset					
d. Tunne siitä, että työssä ei ole juuri lainkaan varaa tehdä erehdyksiä					

Seuraavat kysymykset kysytään vain soveltuvin osin (muista haastatteluohje)

49. Sitten muutama kysymys työolosuhteistanne. Meillä on tässä luettelo erilaisista olosuhteista. Arvioi tätä kortin avulla, joudutteko työskentelemään (Kortti 10)					
	1 Lähes koko ajan	2 Melko usein	3 Vain harvoin	4 Ei koskaan	Huomautuksia
a. Jatkuvasti korkeassa lämpötilassa					
b. Jatkuvasti alhaisessa lämpötilassa					
c. Suuresti vaihtelevissa lämpötiloissa					
d. Kovassa vedossa					
e. Kosteassa ilmassa					
f. Pölyisessä ilmassa					
g. Myrkyllisiä kaasuja sisältävässä ilmassa					
h. Muita epäpuhtauksia sisältävässä ilmassa					
i. Ihoa ärsyttävien aineiden parissa					
j. Alttiina valoärsytyksille (häikäisy yms.)					
k. Alttiina tärinälle					
l. Kovassa melussa					
m. Hyvin ahtaissa tiloissa					
n. Kovassa hälinässä (ihmisistä johtuvaa)					
o. Yleensä varsin likaisissa paikoissa					
p. Alttiina säänvaihteluille (ulkotyö)					

Tästä lähtien kysytään taas kaikilta.

50. Liittyykö mielestänne työhönne tai sen olosuhteisiin vielä sellaisia seikkoja, jotka ovat omiaan lisäämään sen rasittavuutta tai vaivoja, mutta joita ei edellä ole kysytyt?	
1.	
2.	
3.	
4. ☐ Ei liity	
0. ☐ E.o.s.	
51. Jos nyt ajattelemme työtänne, sen suoritusta ja olosuhteita yhtenä kokonaisuutena, niin mikä siinä on rasittavinta tai vaivalloisinta? Entä toiseksi pahinta jne.?	
1.	3. ....
2.	4. .... ☐ E.o.s.

52. Monenko yhdistyksen tai järjestön toiminnassa olette aktiivisesti mukana? Yht. .... kpl.					
53. Mitä yleensä teette vapaa-aikananne tai mitä harrastatte?					
1.	3.	5.			
2.	4.	6.			
54. Kun ajattelette eläkkeelle siirtymistänne, niin uskotteko, että Teillä riittää eläkkeellä ollessa puuhaa ja tekemistä kylliksi vai arveletteko, että aika tulee pitkäksi?					
☐ 1. Puuhaa riittää		☐ 2. Aika tulee pitkäksi		☐ 0. E.o.s.	
55. Omistatteko nykyisen asuntonne? (Jos ei) Onko Teillä ehkä asunto työsuhteen perusteella?					
☐ 1. Omistaa		☐ 2. Asunto työsuhteen perusteella		☐ 3. Ei kumpikaan	
56. (Jos 55/2 tai 3) Miten arvelette asuvan eläkkeellä ollessanne?					
57. Haastattelun lopuksi esitän vielä muutaman väitteen. Pyydän Teitä jälleen lausumaan niistä mielipiteenne tämän kortin avulla. (Kortti 3)					
	1	2	3	4	0
	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei osaa sanoa
a.					
b.					
c.					
d.					
e.					
f.					

HAASTATTELIJA VASTAA ITSE SEURAAVIIN KOHTIIN:

Vastaaja suhtautui haastatteluun mielestäni:	☐ 1. Myönteisesti, avomielisesti
	☐ 2. Neutraalisti
	☐ 3. Kielteisesti, vastahakoisesti
Vastaukset vaikuttivat yleisesti ottaen:	☐ 1. Harkituilta, luotettavilta
	☐ 2. Satunnaisilta, epäluotettavilta
Haastattelu suoritettiin näin:	☐ 1. Kahdenkesken kaikessa rauhassa
	☐ 2. Muita kuuloetäisyydellä, eivät häirinneet
	☐ 3. Muita kuuloetäisyydellä, häiritsivät
Haastattelupaikka (selvittääkää)	
Haastattelun kesto aika alkupuheet mukaanlukien noin ..... t. .... min.	
Haastattelupäivämäärä ...../..... 19..... Haastattelu alkoi noin klo	
Haastattelijan nimi (selvästi):	
Postiosoite ja puhelinnumero (selvästi):	
	Puh.: .....

	<p>2. Paljonko tässä myymälässä (tavaratalossa, apteekissa, huoltoasemalla) suunnilleen on myymälähenkilökuntaa yhteensä?</p> <p>_____ kpl _____ E. o. s.</p>
	<p>3. Onko tässä myymälässä (Teidän osastollanne) tilanteita, joissa asiakkaita on odottamassa vuoroaan, yleensä</p> <p>1. Lähes koko au- 2. Yli puolet au- 3. Vain tiettyinä 4. Hyvin har- 5. E. o. s. kioloajan kioloajasta tunteina päi- voin vässä</p> <p>_____</p>
	<p>4. Entä onko tilanteita, joissa asiakkaita ei ole lainkaan, yleensä</p> <p>1. Yli puolet au- 2. Usein, mutta 3. Vain tiettyinä 4. Hyvin har- 5. E. o. s. kioloajasta alle puolet au- tunteina päi- voin kioloajasta vässä</p> <p>_____</p>
	<p>5. Onko teidän käsityksenne mukaan myynti tässä myymälässä (tällä osastolla) yleisesti ottaen</p> <p>1. Jatkuvasti vil- 2. Useammin vil- 3. Useammin hil- 4. Jatkuvasti 5. E. o. s. kasta kasta kuin hil- jaista kuin vil- hiljaista jaista kasta</p> <p>_____</p>
	<p>6. Oletteko Te</p> <p>1. Ilman vakinaista palkkaa työskentelevä omistajan perheenjäsen</p> <p>2. Vakinaisesti palkattu omistajan perheenjäsen</p> <p>3. Muuhun vakinaisesti palkattuun myymälähenkilökuntaan kuuluva</p>
<p>Ei kysytä esimiehiltä.</p>	
	<p>7. Joudutteko tekemään työssänne muutakin kuin pelkästään myyntityötä? (Jos joutuu) Mitä töitä?</p> <p>_____ Joutuu; mitä töitä _____</p> <p>_____ Ei joudu _____</p>
<p>HAASTATTELIJAN NIMI:</p>	

ELÄKETURVAKESKUS
Kalevankatu 6
Helsinki 10

TYÖSUHTEESSA OLEVIEŒ ELÄKEIKÄTUTKIMUS
HAASTATTELULOMAKE B₂
(Esimiehet)

Tutkimuslohko _____ Yrityksen nimi _____
(ETK täyttää) _____ Toimipaikan nimi _____
_____ Toimipaikan osoite _____

Vastaaja on 1. Mies 2. Nainen

Tämän lomakkeen tarkoituksena on saada Teiltä muutamia tietoja ja mielipiteitä alaiŒtenne eläkkeelle siirtymisestä ja heidän työolosuhteistaan.

	1. Minä vuonna olette syntynyt? v. _____																
	2. Mikä on asemanne tässä yrityksessä? (Tarkasti) _____																
	3. Miten kauan olette ollut nykyisessä asemassanne? _____ v.																
	4. Miten kauan olette ollut tässä toimipaikassa kaikkiaan? _____ v.																
	5. Kuinka kauan olette yhteensä työskennellyt tällä alalla? _____ v.																
	6. Millainen koulutus Teillä on? _____																
	7. Eläkeikätkätkimus koskee useita eri ryhmiä eri aloilla. Tästä syystä tarkistaisin aluksi, mistä alaisistanne keskustelemme. (Haastatteli ja selvittää ryhmän / ryhmät kerton avulla ja kirjoittaa ne näkyviin.) Montako alaista Teillä suunnilleen on tässä ryhmässä / kussakin ryhmässä? Paljonko näistä on naisia?																
	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Ryhmä</th> <th>Alaisia ryhmässä</th> <th>Näistä naisia</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> </tbody> </table>		Ryhmä	Alaisia ryhmässä	Näistä naisia	1.	_____	_____	_____	2.	_____	_____	_____	3.	_____	_____	_____
	Ryhmä	Alaisia ryhmässä	Näistä naisia														
1.	_____	_____	_____														
2.	_____	_____	_____														
3.	_____	_____	_____														

Seuraavat kysymykset koskevat kutakin edellä mainituista ryhmistä erikseen.

8. Yrittäisittekö arvioida, minkä ikäisinä näiden mainitseminen alaiŒten on ikänsä vuoksi jo vaikea pystyä normaalisti vaadittavaan työsuoritukseen, eli mikä olisi heille tässä mielessä sopiva eläkeikä?	
Ryhmässä 1 _____ v. _____ E. o. s.	Huomautuksia: _____
" 2 _____ v. _____ "	_____
" 3 _____ v. _____ "	_____
Voisitteko lähemmin perustella sitä, miksi valitsitte juuri edellä mainitsemanne iän / iät?	
_____	
_____	
_____	
_____	

9. Onko Teidän täällä ollessanne sattunut, että joku vanha alaisenne on lopettanut työnteen omassa varsinaisessa ammatissaan joko siten, että hän on siirtynyt eläkkeelle tai kevyempään työhön täällä, tai siten, että hän on lähtenyt kokonaan pois yrityksestä ikänsä aiheuttamien vaikeuksien takia? (Jos on sattunut) Montako tällaista tapausta muistatte yhteensä?

_____ 1. On tapauksia _____ kpl _____ 2. Ei ole tapauksia

(Jos vaihtoehto 2, siirry kysymykseen 14)

Jos tapauksia on, kysytään kysymykset 10-13.

10. Montako näistä on siirtynyt vanhuuseläkkeelle? (Jos vanhuuseläkkeelle siirtyneitä on) Minkä ikäisinä yleisimmin?

Ryhmässä 1. _____ kpl _____ vuotiaana
 " 2. _____ " _____ "
 " 3. _____ " _____ "

11. Montako on siirtynyt työkyvyttömyyseläkkeelle? (Jos työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä on) Minkä ikäisinä yleisimmin?

Ryhmässä 1. _____ kpl _____ vuotiaana
 " 2. _____ " _____ "
 " 3. _____ " _____ "

12. Montako on siirtynyt kevyempään työhön täällä? (Jos kevyempään työhön siirtyneitä on) Minkä ikäisinä yleisimmin?

Ryhmässä 1. _____ kpl _____ vuotiaana
 " 2. _____ " _____ "
 " 3. _____ " _____ "

13. Montako on lähtenyt kokonaan pois yrityksestä? (Jos pois lähteneitä on) Minkä ikäisinä yleisimmin?

Ryhmässä 1. _____ kpl _____ vuotiaana
 " 2. _____ " _____ "
 " 3. _____ " _____ "

Kaikilta

14. Millainen menettely tässä yrityksessä on nykyisin käytännössä? Onko kaikkien alaistenne lähettävä vanhuuseläkkeelle poikkeuksetta samanikäisinä, vai voiko eläkkeelle siirtymisessä tapahtua yksilön mukaista joustoa suuntaan tai toiseen?

Sama, kiinteä ikä   Joustetaan   E.o.s.   Huomautuksia:

Ryhmässä 1. _____
 " 2. _____
 " 3. _____

(Jos kaikissa ryhmissä sama, kiinteä ikä siirry kysymykseen 18)

Jos jossain ryhmässä joustetaan, kysytään kysymykset 15-17.

15. Koskeeko tämä joustaminen kaikkia vai vain poikkeustapauksia?

Koskee kaikkia   Koskee poikkeustapauksia   E.o.s.   Huomautuksia:

Ryhmässä 1. _____
 " 2. _____
 " 3. _____

16. Onko joustamismahdollisuus olemassa vain normaalista eläkeiästä ylöspäin tai alaspäin vai onko sitä molempiin suuntiin?

	Ylöspäin	Alaspäin	Molempiin suuntiin	E. o. s.	Lisäselvityksiä:
Ryhmässä 1.	_____	_____	_____	_____	_____
" 2.	_____	_____	_____	_____	_____
" 3.	_____	_____	_____	_____	_____

17. Onko Teillä kokemuksia siitä, kuinka yleisesti tätä joustamismahdollisuutta käytetään hyväksi?

	Hyvin yleisesti	Melko yleisesti	Melko harvoin	Tuskin lainkaan	E. o. s.
Ryhmässä 1.	_____	_____	_____	_____	_____
" 2.	_____	_____	_____	_____	_____
" 3.	_____	_____	_____	_____	_____

Kaikilta

18. Kumpi vaihtoehto Teidän mielestänne olisi parempi ratkaisu alaistenne eläkkeelle siirtymisessä: se, että kaikilla on sama, kiinteä eläkeikä vai se, että eläkkeelle siirtymisessä joustetaan yksilöllisesti? (Kun vastaus on saatu) Voisitteko lähemmin perustella kantaanne?

	Kiinteä ikä parempi	Joustavuus parempi	E. o. s.
Ryhmässä 1.	_____	_____	_____
" 2.	_____	_____	_____
" 3.	_____	_____	_____

Perusteluja: _____
 _____
 _____

Seuraavakysymys kysytään vain soveltuvin osin (muista haastatteluohje)

19. Voisitteko nyt arvioida joutuvatko alaisenne lähes koko ajan tai ainakin melko usein työskentelemään seuraavissa olosuhteissa?

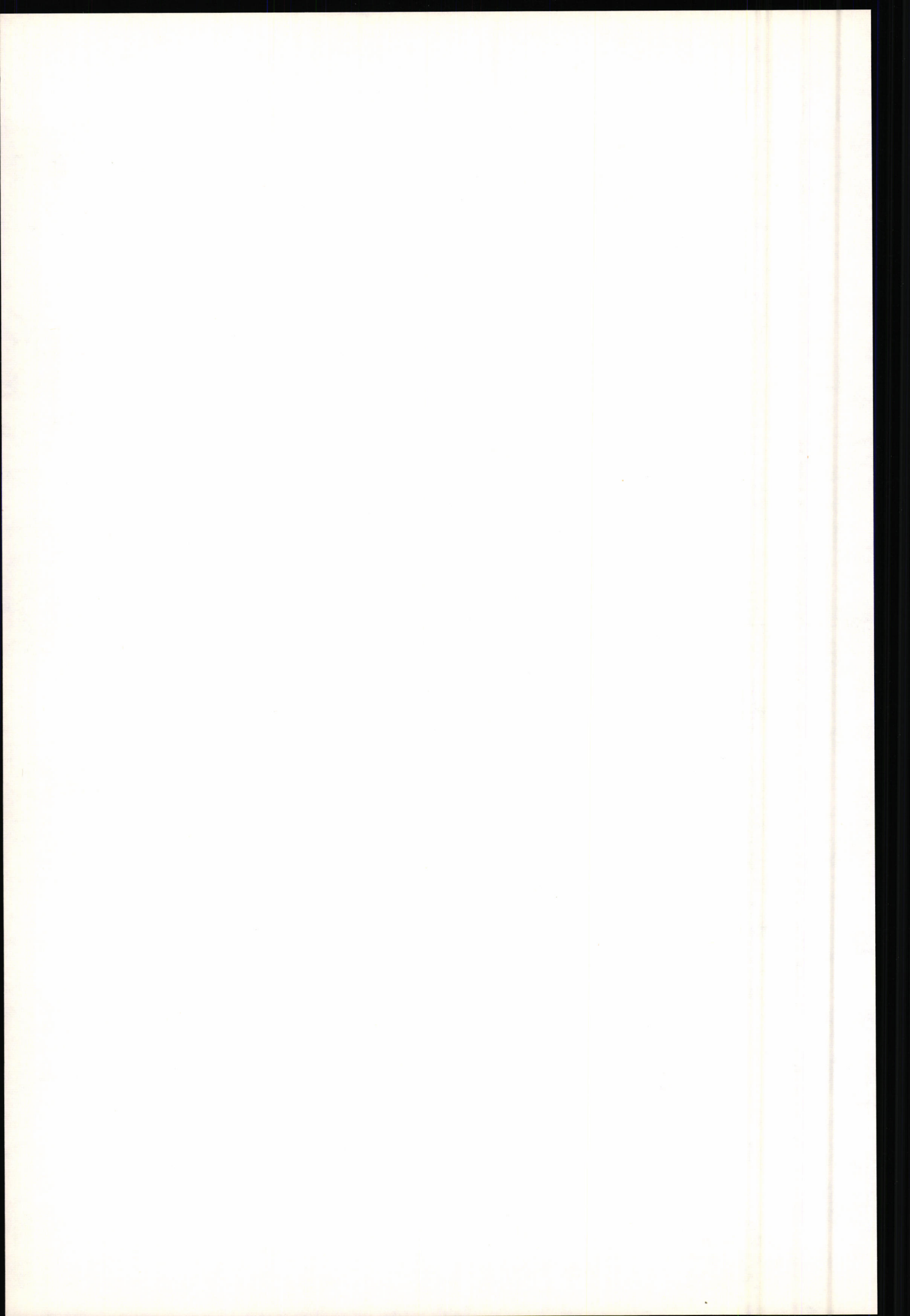
	Kyllä, ryhmässä no.	Huomautuksia
a. Jatkuvasti korkeassa lämpötilassa		
b. Jatkuvasti alhaisessa lämpötilassa		
c. Suuresti vaihtelevissa lämpötiloissa		
d. Kovassa vedossa		
e. Kosteassa ilmassa		
f. Pölyisessä ilmassa		
g. Myrkyllisiä kaasuja sisältävässä ilmassa		
h. Muita epäpuhtauksia sisältävässä ilmassa		
i. Ihoa ärsyttävien aineiden parissa		

	Kyllä, ryhmässä no.	Huomautuksia																												
j. Alttiina valoärsytyksille (häikäisy yms.)																														
k. Alttiina värinälle																														
l. Kovassa melussa																														
m. Hyvin ähtaissa tiloissa																														
n. Kovassa hälinässä (ihmisistä johtuvaa)																														
o. Yleensä varsin likaisissa paikoissa																														
p. Alttiina säänvaihteluille (ulkotyö)																														
<p>20. Liittykö mielestänne alaistenne työhön tai työolosuhteisiin jossakin ryhmässä muita sellaisia seikkoja, jotka ovat omiaan lisäämään työn rasittavuutta tai vaivoja?</p> <p style="text-align: right;">Ei liity E.o.s.</p> <p>Ryhmässä 1. _____</p> <p>" 2. _____</p> <p>" 3. _____</p>																														
<p>21. Onko alaistenne keskuudessa esiintynyt ilmeisesti työstä johtuvia sairastumistapauksia? (Jos on) Missä ryhmässä / ryhmässä? Millaisia sairauksia pääasiassa?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(Jos sairastumistapauksia esiintyy) Miten yleisiä tällaiset tapaukset ovat? Sattuiko niitä viime vuonna ja kuinka monta?</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Hyvin yleisiä</th> <th>Melko yleisiä</th> <th>Melko harvinaisia</th> <th>Hyvin harvinaisia</th> <th>E.o.s.</th> <th>Viime vuonna kpl</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ryhmässä 1.</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>" 2.</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>" 3.</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> </tbody> </table>				Hyvin yleisiä	Melko yleisiä	Melko harvinaisia	Hyvin harvinaisia	E.o.s.	Viime vuonna kpl	Ryhmässä 1.	_____	_____	_____	_____	_____	_____	" 2.	_____	_____	_____	_____	_____	_____	" 3.	_____	_____	_____	_____	_____	_____
	Hyvin yleisiä	Melko yleisiä	Melko harvinaisia	Hyvin harvinaisia	E.o.s.	Viime vuonna kpl																								
Ryhmässä 1.	_____	_____	_____	_____	_____	_____																								
" 2.	_____	_____	_____	_____	_____	_____																								
" 3.	_____	_____	_____	_____	_____	_____																								
<p>22. Jos nyt ajattelemme alaistenne työtä, sen suoritusta ja olosuhteita yhtenä kokonaisuutena, niin mikä siinä Teidän mielestänne on rasittavinta tai vaivalloisinta?</p> <p>Ryhmässä 1. _____ E.o.s.</p> <p>" 2. _____ "</p> <p>" 3. _____ "</p>																														

HAASTATTELIJA VASTAA ITSE SEURAAVIIN KOHTIIN:

Vastaaja suhtautui haastatteluun mielestäni:	☐ 1. Myönteisesti, avomielisesti ☐ 2. Neutraalisti ☐ 3. Kielteisesti, vastahakoisesti
Vastaukset vaikuttivat yleisesti ottaen:	☐ 1. Harkituilta, luotettavilta ☐ 2. Satunnaisilta, epäluotettavilta
Haastattelu suoritettiin näin:	☐ 1. Kahdenkesken kaikessa rauhassa ☐ 2. Muita kuuloetäisyydellä, eivät häirinneet ☐ 3. Muita kuuloetäisyydellä, häiritsivät

ELÄKETURVAKESKUS
Kalevankatu 6
Helsinki 10

TYÖSUHTEESSA OLEVIEN ELÄKEIKÄTUTKIMUS

HAASTATTELULOMAKE C

(Vanhuuseläkkeellä olevat työntekijät ja toimihenkilöt)

Tutkimuslohko ..... Yrityksen nimi .....

Alalohko ..... Toimipaikan nimi .....

..... Toimipaikan osoite .....

..... H:van asuinkunta .....

Vastaaaja on 1. Mies 2. Nainen

Kysymys sopivasta eläkeiästä on viime aikoina ollut usein keskustelun kohteena. Mielenpitoet asiasta ovat vaihdelleet. Lisätietoja saadakseen on Eläketurvakeskus nyt suorittamassa tutkimusta eläkeikäkysymyksestä. Tutkimuksessa ovat mukana myös työmarkkinajärjestöt. Aineistoa kerätään haastatteleamalla eri aloilla työskenteleviä vanhempia henkilöitä ja eläkeläisiä. Pyydämme Teitä nyt ystävällisesti osaltanne auttamaan asiaa eteenpäin vastaamalla seuraaviin kysymyksiin. Kysymykset ovat sellaisia, joihin varmaan osaatte hyvin kokemuksenne perusteella vastata. On tärkeää, että ilmaiset kysyttäessä oman, henkilökohtaisen mielipiteenne asioista, koska haluaisimme tietää, millaisilta nämä asiat juuri Teidän mielestänne näyttävät. Vielä vakuutamme, että vastauksenne käsitellään ehdottoman luottamuksellisina ja niitä käytetään vain tilastollisiin ja tieteellisiin tarkoituksiin.

	1. Milloin olette syntyneet? ...../..... 1.....
	2. Oletteko ☐ 1. Naimisissa ☐ 2. Naimaton ☐ 3. Leski ☐ 4. Eronnut tai asumuserossa
	3. Montako vuotta olette suunnilleen olleet elämäne aikana ansiotyössä ennen eläkkeelle siirtymistänne? ..... v. ☐ E.o.s.
	4. Mikä oli varsinainen pääammatin, ja kuinka monta vuotta ehditte olla siinä? (Merkittävä ammattinimike, työn laatu ja tehtävät mahdollisimman tarkasti) .... v.
	5. Milloin siirrytte eläkkeelle (päiväm.)? ...../..... 19.....
	6. Montako vuotta olitte siinä yrityksessä, josta jätitte eläkkeelle? ..... v.
	7. Siirryttekö eläkkeelle suoraan varsinaisesta pääammatistanne vai olitteko ehkä viimeksi ennen eläkkeelle siirtymistänne jossain toisessa, helpommassa työssä? ☐ 1. Siirtyi suoraan ☐ 2. Oli helpommassa työssä ☐ 3. Oli poissa työstä (Jos vaihtoehto 2 siirry kysymykseen 11, jos vaihtoehto 3 siirry kysymykseen 14)
Jos 7/1	
	8. Jos ajattelette eläkkeelle siirtymistänne pelkästään työn aiheuttaman rasituksen kannalta, niin miltä Teistä tuntuu: Olisitteko jaksanut olla työssänne vielä pitempäänkin, vai siirryttekö mielestänne juuri oikeaan aikaan eläkkeelle, vai olisiko Teistä ehkä ollut aiheellista päästä eläkkeelle jo aikaisemmin kuin mitä pääsitte? ☐ 1. Olisi jaksanut olla pitempäänkin. Osaatteko sanoa, kuinka vanhaksi asti? ..... v. ☐ E.o.s. ☐ 2. Siirtyi eläkkeelle oikeaan aikaan. ☐ 3. Olisi pitänyt päästä aikaisemmin. Osaatteko sanoa, minkä ikäisenä? ..... v. ☐ E.o.s.
	9. Entä olisitteko ehkä muista syistä halunnut lähteä eläkkeelle jo aikaisemmin kuin pääsitte, vai olisitteko kenties halunnut jatkaa työntekoa vielä silloin, kun joudutte eläkkeelle? ☐ 1. Olisi halunnut aikaisemmin eläkkeelle ☐ 2. Olisi halunnut jatkaa työntekoa ☐ 3. Ei kumpaakaan ☐ 0. E.o.s. (Jos vaihtoehto 1, 2 tai 3) Mistä syistä? .....

	<p>10. Jos omassa ammatissa työskentely eläkeikään saakka käy yli voimien, voidaan toisinaan ajatella siirtymistä helpompaan työhön ennen varsinaista eläkeikää. Olisiko tällainen väliammatti ollut Teidän kohdallanne tarpeellinen?</p> <p>☐ 1. Kyllä ☐ 2. Ei ☐ 0. E.o.s.</p> <p>(Jos kyllä) Missä vaiheessa? .....</p> <p>.....</p> <p>(Siirry kysymykseen 15)</p>
Jos 7/2	
	<p>11. Mikä tämä helpompi työ oli, ja kuinka kauan ehditte olla siinä? (Merkitään ammattinimike ja työn laatu.)</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Jättekö kuitenkin saman yrityksen palvelukseen?</p> <p>☐ 1. Kyllä ☐ 2. Ei</p>
	<p>12. Johtuiko tämä siirtyminen helpompaan työhön jollain tavoin ikänne aiheuttamista vaikeuksista työssä vai jostakin muusta syystä?</p> <p>☐ 1. Johtui iästä ☐ 2. Johtui muusta syystä.</p> <p>(Jos vaihtoehto 1) Millaisia vaikeuksia ilmeni? .....</p> <p>.....</p> <p>(Jos vaihtoehto 2) Mistä syystä? .....</p> <p>.....</p>
	<p>13. Oliko siirtyminen helpompaan työhön Teidän kohdallanne mielestänne tarpeellista? .....</p> <p>☐ 1. Kyllä ☐ 2. Ei ☐ 0. E.o.s.</p> <p>(Siirry kysymykseen 15)</p>
Jos 7/3	
	<p>14. Missä iässä lopetit te työn? ..... vuotiaana.</p> <p>Mistä syystä? .....</p> <p>.....</p>
Kaikille	
	<p>15. Miten siinä yrityksessä, josta jätit eläkkeelle, suhtauduttiin vanhoihin Teidän työskäntösi? Suhtauduttiinko heihin yleensä myönteisemmin vai kielteisemmin kuin nuorempiin vaiko samalla tavoin?</p> <p>☐ 1. Myönteisemmin ☐ 2. Samalla tavoin ☐ 3. Kielteisemmin ☐ 0. E.o.s.</p>
	<p>16. Entä Teidän lähin esimiehenne? Suhtautuiko hän vanhoihin myönteisemmin, kielteisemmin vai ko samalla tavoin kuin nuorempiin?</p> <p>☐ 1. Myönteisemmin ☐ 2. Samalla tavoin ☐ 3. Kielteisemmin ☐ 0. E.o.s.</p>
	<p>17. Miltä eläkkeelle siirtyminen Teistä tuntui silloin, kun se tapahtui? Tuntuiko se miellyttävältä vai vastenmieliseltä?</p> <p>☐ 1. Miellyttävältä ☐ 2. Vastenmieliseltä ☐ 0. E.o.s.</p> <p>(Jos vaihtoehto 1 tai 2) Miksi? .....</p> <p>.....</p>
	<p>18. Entä, millaista eläkkeelläolo on mielestänne ollut? Olettiko viihtynyt hyvin vai huonosti?</p> <p>☐ 1. Viihtynyt hyvin ☐ 2. Viihtynyt huonosti ☐ 0. E.o.s.</p> <p>(Jos vaihtoehto 1 tai 2) Miksi? .....</p> <p>.....</p>

19. Tässä kortissa on lueteltu asioita, jotka eri ihmisten mielestä ovat enemmän tai vähemmän tärkeitä tavoitteita. Jospa yrittäisitte nyt valita niistä ne kaksi asiaa, jotka Teidän mielestänne ovat ihmisen elämässä tärkeimmät. (Kun vastaus on saatu) Kumpi näistä kahdesta on mielestänne tärkeämpi? (Kortti 5)

Järjestyssija	Järjestyssija
☐ 1. Mahdollisimman hyvä menestyminen työssä	☐ 3. Työnteosta saatu tyydytys .....
☐ 2. Itsensä kehittäminen hyvien harrastusten parissa	☐ 4. Runsas vapaa aika .....
	☐ 0. E.o.s.

20. Kuinka monta hyvää ystävää arvioisitte Teillä nykyisin suunnilleen olevan? ..... kpl. E.o.s.
Entä menetittekö ehkä joitakin ystäviä eläkkeelle siirtyessänne? ..... kpl. E.o.s.

21. Millaiseksi arvioisitte terveydentilanne nykyisin? Onko se mielestänne (Kortti 7)
 1. Oikein hyvä 2. Jokseenkin hyvä 3. Kohtalainen 4. Aika huono 5. Varsin huono 0. E.o.s.

22. Seuraavaksi tässä on luettelo erilaisia vaivoja ja oireita. Haluaisimme tietää, onko Teillä ehkä viime aikoina toistuvasti esiintynyt joitakin näistä. (Haastattelija lukee yhden kerrallaan).

☐ 1. Päänsärkyä	☐ 8. Hengenahdistusta työssä	☐ 15. Ruokahaluttomuutta
☐ 2. Unettomuutta	☐ 9. Hengenahdistusta tavallisessa kävelyssä	☐ 16. Ristiselkä ja iskiasvaivoja
☐ 3. Huimausta	☐ 10. Rintakipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä	☐ 17. Niska-, hartia- tai olkapääsärkyä
☐ 4. Muistihäiriöitä	☐ 11. Pohjekipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä	☐ 18. Nivelkipua ja jäykkyyttä kässissä
☐ 5. Hermostuneisuutta	☐ 12. Yskää	☐ 19. Lonkka- ja polvinivelvaivoja
☐ 6. Henkistä ahdistuneisuutta	☐ 13. Ysköksiä	☐ 20. Suonenvetoa
☐ 7. Masentuneisuutta	☐ 14. Vatsakipua	☐ 21. Ei toistuvasti esiintyviä vaivoja

Muita vaivoja .....

23. Entä, millainen oli terveydentilanne eläkkeelle siirtyessänne? (Kortti 7)
 1. Oikein hyvä 2. Jokseenkin hyvä 3. Kohtalainen 4. Aika huono 5. Varsin huono 0. E.o.s.

24. Oletteko ollut eläkkeelle siirtymisenne jälkeen minkäänlaisessa ansiotyössä?
 1. On 2. Ei

(Jos vaihtoehto 1) Millaisessa työssä? (Aikajärjestyksessä eläkkeelle siirtymisestä lähtien)

	Vakinaisluontoista työtä	Tilapäistyötä
.....		
.....		
.....		
.....		

Oletteko tälläkin hetkellä ansiotyössä? 1. On 2. Ei

25. Mitä Te pääasiassa nykyisin (muuten) puuhaillette, tai miten kulutatte aikanne? .....

26. Riittääkö Teillä päivittäin tarpeeksi tekemistä, vai tulee aika pitkäksi?
 1. Puuhaa riittää 2. Aika tulee pitkäksi 0. E.o.s.

27. Millaisena pitäisitte taloudellista toimeentuloanne nykyisin? Onko se (Kortti 7)
 1. Oikein hyvä 2. Jokseenkin hyvä 3. Kohtalainen 4. Aika huono 5. Varsin huono 0. E.o.s.

28. Entä millainen se oli mielestänne ennen eläkkeelle siirtymistä? (Kortti 7)
 1. Oikein hyvä 2. Jokseenkin hyvä 3. Kohtalainen 4. Aika huono 5. Varsin huono 0. E.o.s.

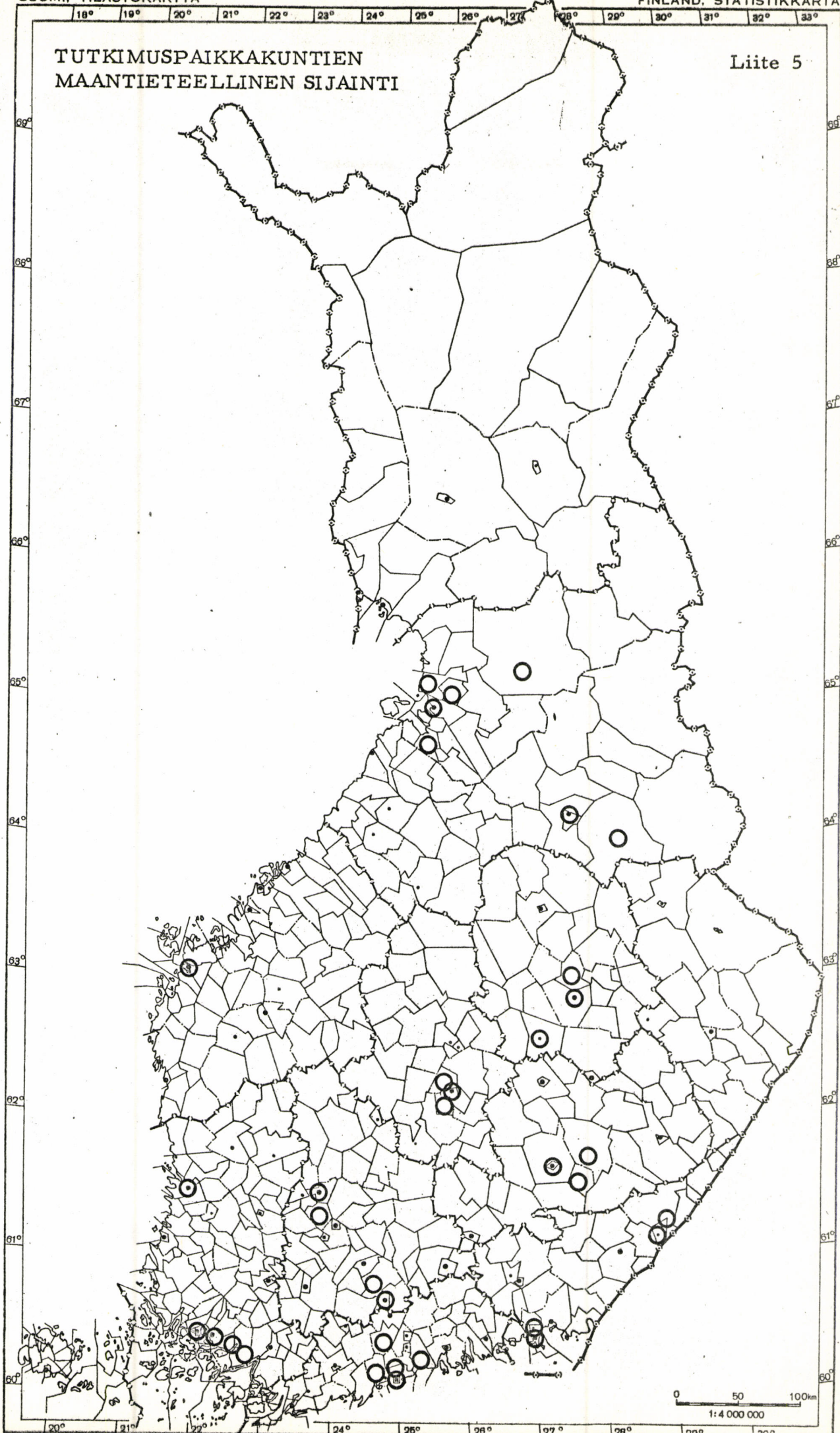
29. Mitä mieltä olette nykyisten eläketulojenne suuruudesta? Ovatko ne mielestänne Teidän tarpeisiinne jotakuinkin riittävät, melko niukat vai aivan riittämättömät?
 1. Jotakuinkin riittävät 2. Melko niukat 3. Aivan riittämättömät 0. E.o.s.

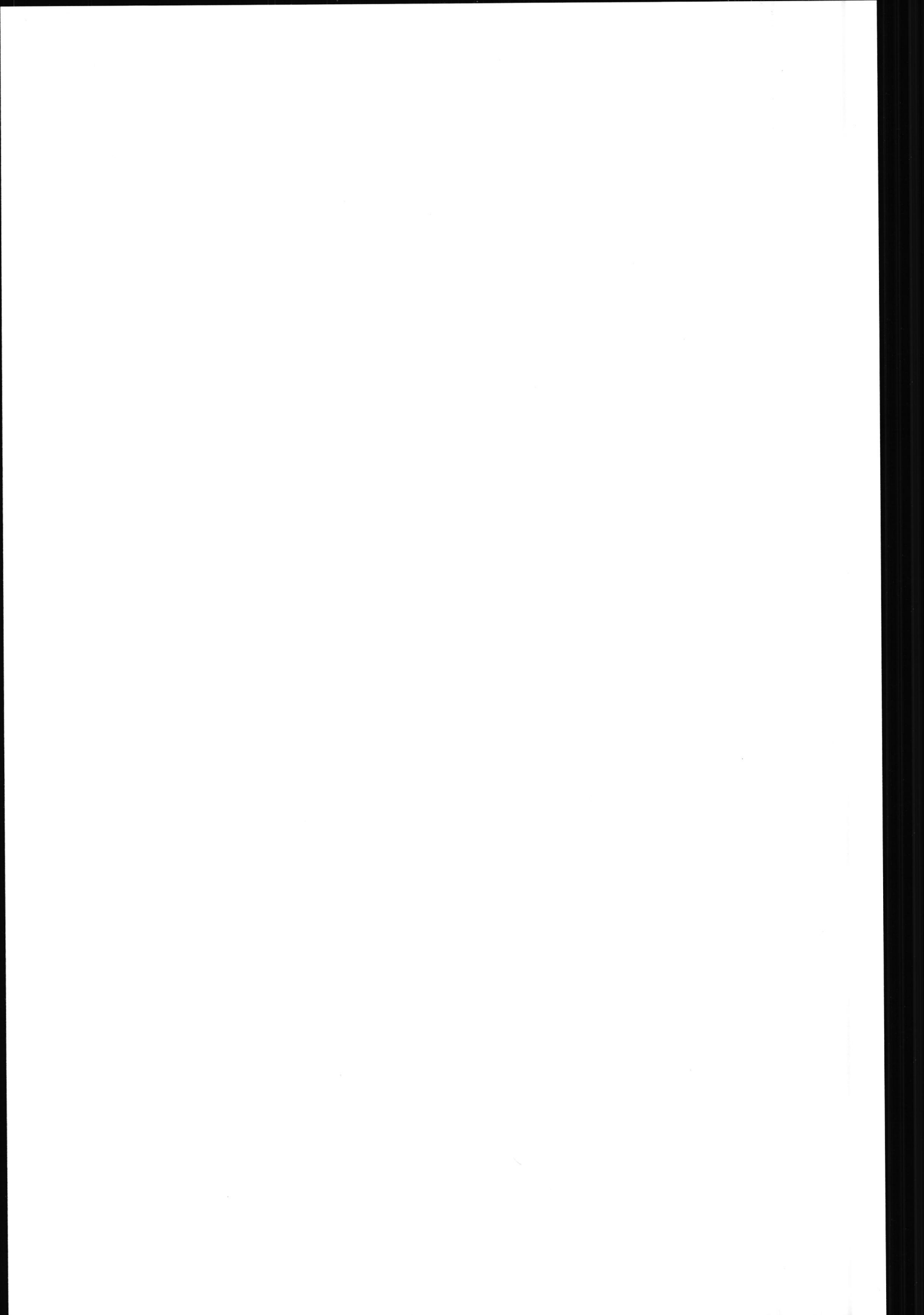

TUTKIMUSPAIKKAKUNTIEN
MAANTIETEELLINEN SIJAINTI

Liite 5

SUORITETUSTA FAKTORIANALYYSISTÄ

Seuraavassa kuvataan lyhyesti suoritettun faktorianalyysin tulos. Faktorianalyysiin liittyvät suuritöiset laskutoimitukset suoritettiin pääasias-
sa Oy Nokia Ab:n elektroniikkaosastolla.

Myyntityön eläkeikätkimyksessä oli mukana kaikkiaan noin 170 muuttujaa. Aluksi tästä muuttujajoukosta poistettiin korrelaatioanalyysiin sopimat-
tomat muuttajat. Sen jälkeen muodostettiin jäljelle jääneiden 136 muuttujan
interkorrelaatiomatriisi. Alhaisten korrelaatioiden vuoksi jouduttiin tässä vai-
heessa karsimaan lähes puolet muuttujista, ja eräitä muuttujia jätettiin fakto-
rianalyysin ulkopuolelle sen takia, että niiden suhteen voitaisiin tutkia faktori-
pisteiden jakautumista.

Karsintojen jälkeen faktorianalyysiin tuli mukaan 69 muuttujaa. Näi-
den interkorrelaatiomatriisista laskettiin pääakselifaktorimatriisi, johon otet-
tiin mukaan 20 pääakselifaktoria. Tämän jälkeen suoritettiin varimaxrotaatio,
johon otettiin mukaan kuusi faktoria. Kuuteen faktoriin päädyttiin sen vuoksi,
että pääakselifaktorimatriisin kuusi ensimmäistä faktoria selitti noin 25 %
kaikkien muuttujien yhteisestä varianssista, ja tämän jälkeen kunkin seuraavan
faktorin selitysasteen tuoma lisä pieneni jyrkästi.

Varimaxfaktoreiden selitysasteet prosentteina muuttujien yhteisestä
varienssista sekä faktoreille annetut tulkinnat on esitetty seuraavassa asetel-
massa:

I	Työn vaatimat ominaisuudet	5.3 %
II	Terveydentila	5.1 %
III	Eläkeikäasenne	4.5 %
IV	Työn aiheuttama stressi	3.7 %
V	Rasittuneisuus	3.6 %
VI	Ulkoiset työolosuhteet	3.1 %

Seuraavassa taulukossa on esitetty varimaxrotaation tuloksena saa-
dut faktorit. Siinä on merkitty näkyviin jokaisen muuttujan kohdalla vähintään
±.20:n suuruiset lataukset.

STREPTOCOCCI (PART I)

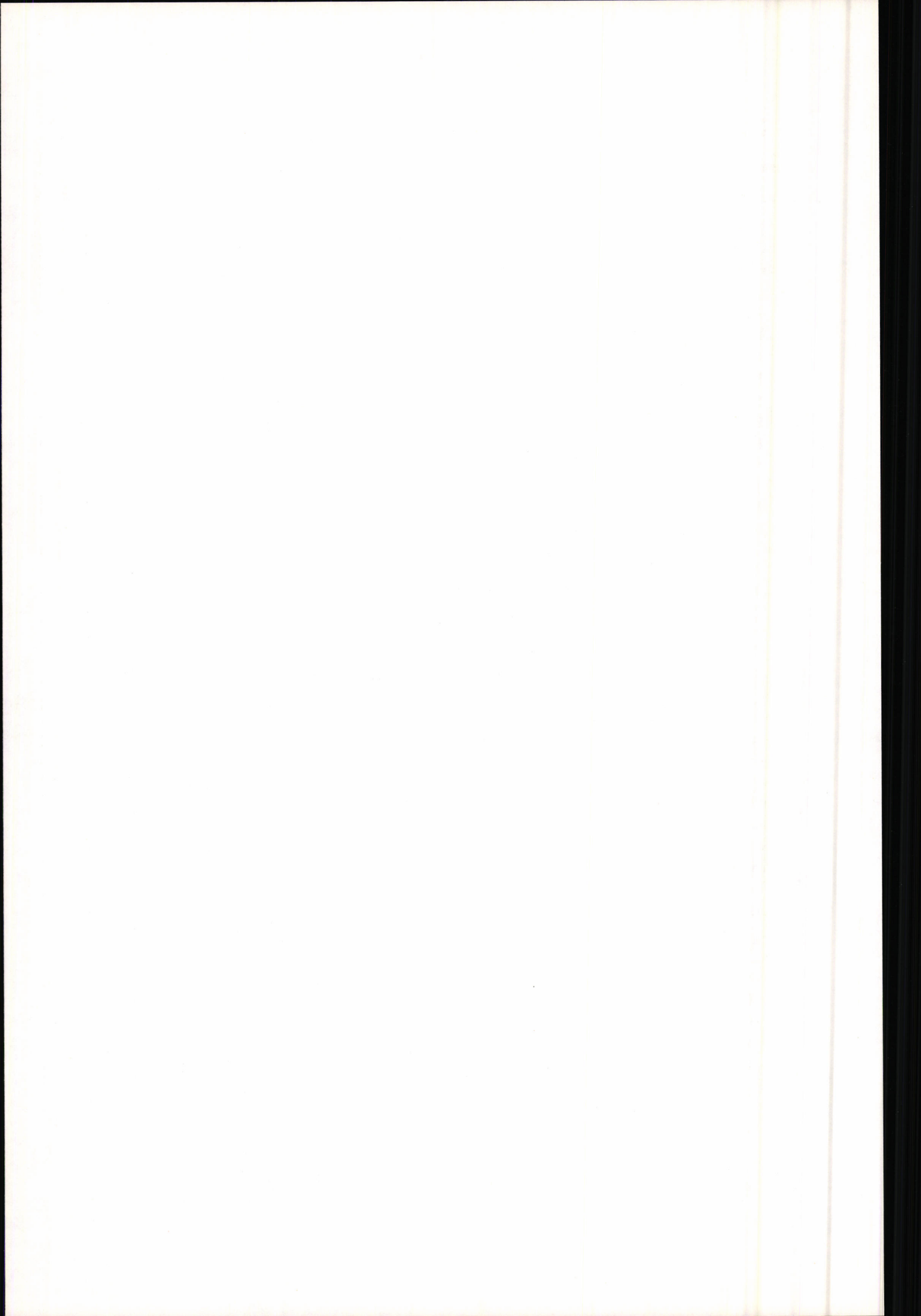
Streptococcus pyogenes (Group A) is the most common cause of streptococcal infections. It is a Gram-positive, spherical bacterium that forms chains. It is highly contagious and can cause a wide range of diseases, including strep throat, scarlet fever, and cellulitis. The bacteria are often found in the throat and skin. They are also known to cause more serious conditions like necrotizing fasciitis and streptococcal toxic shock syndrome.

Streptococcus pneumoniae (Group B) is another common cause of streptococcal infections. It is a Gram-positive, spherical bacterium that forms pairs or short chains. It is highly contagious and can cause pneumonia, meningitis, and ear infections. The bacteria are often found in the lungs and sinuses. They are also known to cause more serious conditions like meningitis and sepsis.

I	Streptococcus pyogenes	Group A
II	Streptococcus pneumoniae	Group B
III	Streptococcus pneumoniae	Group C
IV	Streptococcus pneumoniae	Group D
V	Streptococcus pneumoniae	Group E
VI	Streptococcus pneumoniae	Group F
VII	Streptococcus pneumoniae	Group G

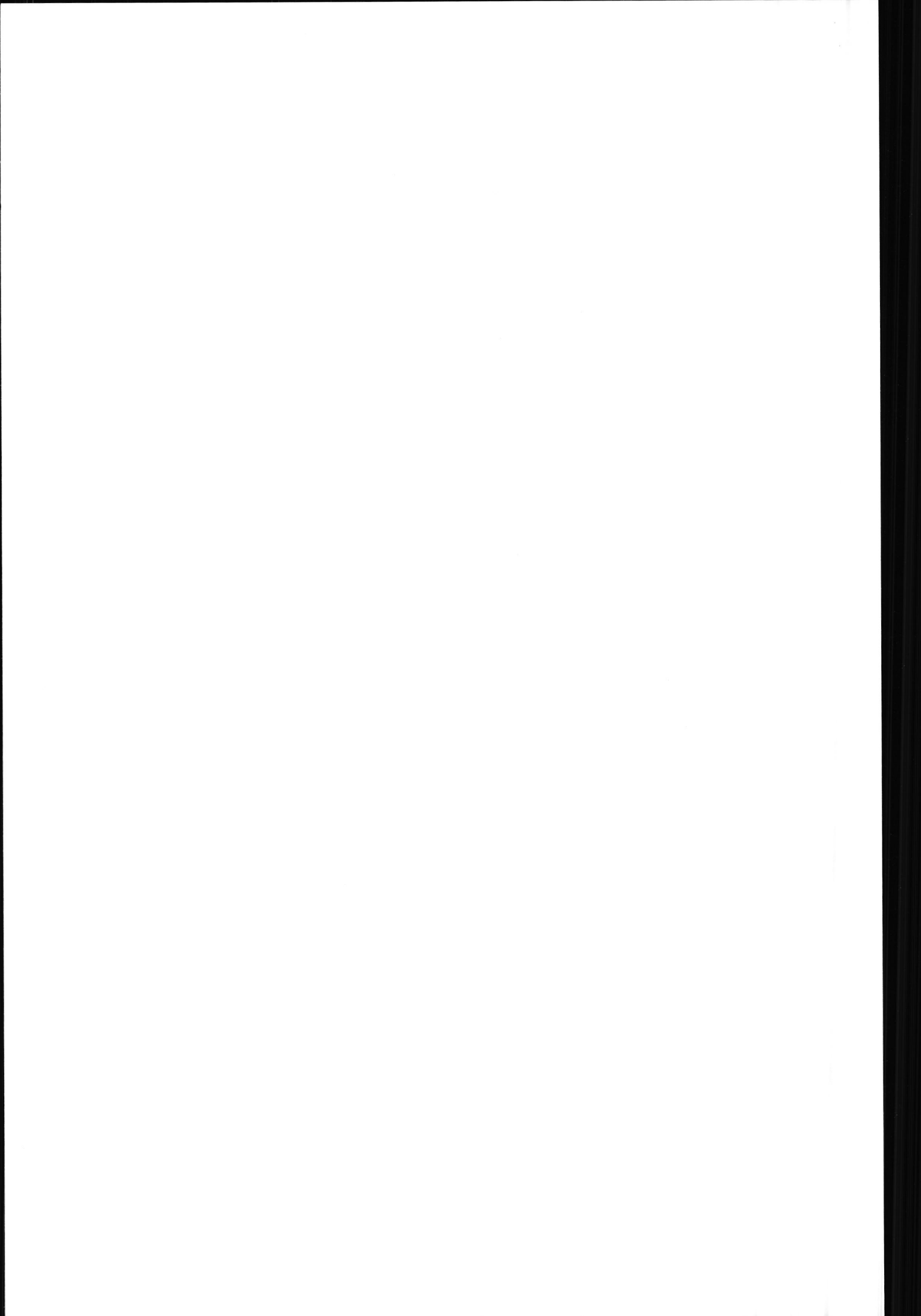
Streptococcus pneumoniae (Group B) is the most common cause of streptococcal infections. It is a Gram-positive, spherical bacterium that forms pairs or short chains. It is highly contagious and can cause pneumonia, meningitis, and ear infections. The bacteria are often found in the lungs and sinuses. They are also known to cause more serious conditions like meningitis and sepsis.

Muuttuja	Faktori					
	I	II	III	IV	V	VI
1. Ammatissa oloaika					-.23	
2. Mieli pide työstä		-.24		.24		
3. Mieli pide toimipaikasta				.31		
<u>Vaatiiko työ:</u>						
4. Huomattavia ruumiinvoimia	-.45					
5. Ruumiillisen rasituksen pitkäaikaistakestokykyä	-.30				-.24	
6. Erityistä ketteryyttä	-.60					
7. Erityistä sorminäppäryyttä	-.55					
8. Erityisen tarkkaa näkökykyä	-.69					
9. Erityisen herkkää kuuloa	-.70					
10. Herkkää tasapainokykyä	-.44					
11. Nopeaa reagoitokykyä	-.49					
12. Tarkkaa huomiokykyä	-.35					
13. Erityisen hyvää muistia	-.22					
14. Vaadittavien ominaisuuksien lukumäärä	-.92					
15. "Työni vie jo nykyisellään voimat siinä määrin, että olisi vaikea pystyä enempään"					.61	
16. "Ainoa kiinnostava asia työnteossa on se, paljonko siitä maksetaan palkkaa"			-.26			
17. "Nykyisin on työssäkäyville ihmisille järjestetty jo aivan riittävästi lomaa ja vapaa-aikaa"			.25			
18. "Tätä työtä tekeväälle on lepo paras vapaa-ajan harrastus"					.39	
19. "Nykyinen eläkeikäni pakottaa minut olemaan työssä aivan liian vanhaksi"			-.58			
20. "Jokaisessa työssä on omat rasitustekijänsä, mutta minun työssäni niitä on tavallista vähemmän"			.21		-.25	
21. Lähimpien omaisten mieli pide haastateltavan eläkkeelle siirtymisestä			.39			
22. Onko tullut pohtineeksi eläkeikäkysymystä		.21			.22	
23. Tietääkö haastateltava TEL:n mukaisen eläkeiän			-.22			
24. Henkilökohtaisesti sopivin vanhuuseläkeikä			-.81			
25. Korkein mahdollinen eläkeikä			-.72			
26. Alin mahdollinen eläkeikä			-.73			
27. "Yleensä olen normaalin työajan päätyttyä jo jokseenkin lopussa"		.29	-.21	-.21	.56	
28. "Työni ei käy liikaa voimille"		-.31			-.42	
29. Nykyinen terveydentila		-.44			-.31	
30. Miten suuri on työstä johtuva sairastumisvaara	.20	.41				-.22
<u>Onko toistuvasti esiintynyt:</u>						
31. Päänsärkyä		-.37				
32. Unettomuutta		-.42				
33. Hermostuneisuutta		-.37				
34. Hengenahdistusta työssä		-.25				
35. Pohjekipua ruumiillisten ponnistusten yhteydessä		-.41				
36. Yskää						
37. Ristiselkä- ja iskiasvaivoja		-.51				
38. Niska-, hartia- tai olkapääsärkyä		-.50				
39. Nivelkipua ja jäykkyyttä käsissä		-.47				
40. Lonkka- ja polvinivelvaivoja		-.37			-.21	
41. Suonenvettoa		-.29			-.32	

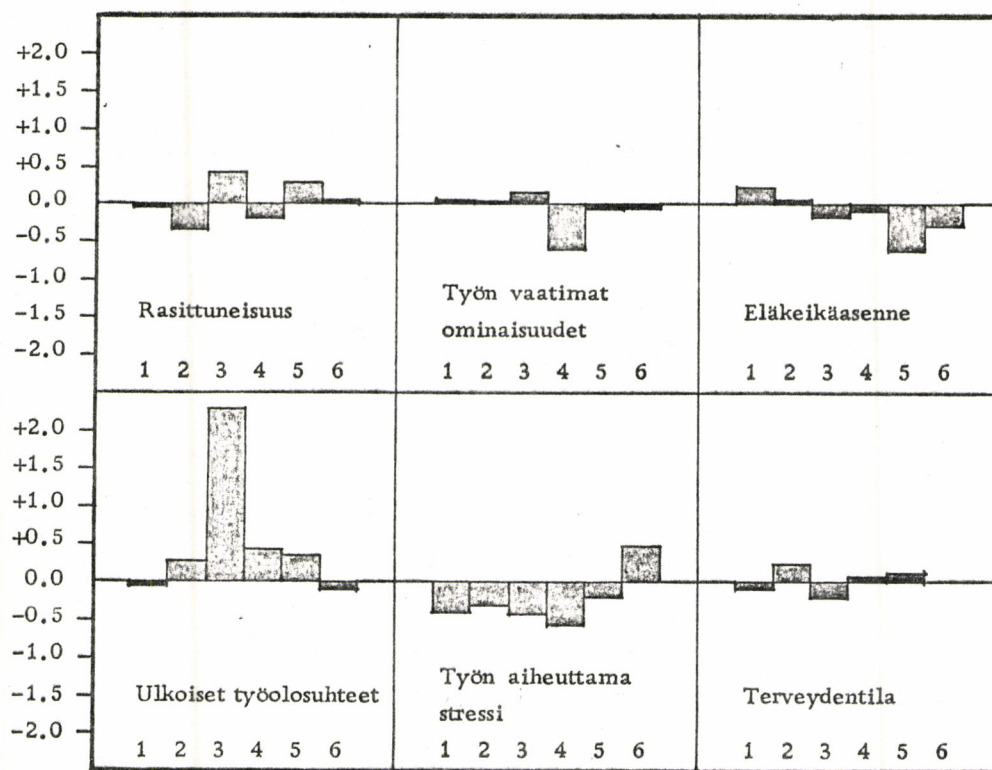
Muuttuja	Faktori					
	I	II	III	IV	V	VI
42. Esiintyvien vaivojen lukumäärä		-.84				
43. Kiusaako töiden kasaantuminen ja liian kireä aikataulu				-.60		
44. Kiusaako se, että työasiat painavat mieltä vielä kotonakin				-.49		
45. Kiusaako tunne siitä, että Teiltä vaaditaan enemmän kuin pidätte kohtuullisena				-.55		
46. Kiusaako se, että työtehtävät ja valtuudet on epäselvästi määritelty				-.46		
47. Kiusaako se, että eteenpäinpääsyyntä tai palkkaan ei vaikuta tekeekö työnsä hyvin vai huonosti				-.35		
48. Kiusaako se, ettei voi itse vaikuttaa työtahtiin juuri mitenkään				-.41		
49. Kiusaako se, että toiminnastanne voi riippua muiden turvallisuus				-.25		-.21
50. Kiusaako se, että joutuu tekemään itsenäisiä ratkaisuja				-.47		
51. Työaikaryhmä						.22
52. Palkkaus						
53. Alaisten lukumäärä				.37		
<u>Joutuuko työskentelemään:</u>						
54. Jatkuvasti korkeassa lämpötilassa						-.33
55. Jatkuvasti alhaisessa lämpötilassa						-.41
56. Jatkuvasti vaihtelevissa lämpötiloissa						-.40
57. Kovassa vedossa		.26			.21	-.29
58. Kosteassa ilmassa						-.43
59. Pölyisessä ilmassa						-.25
60. Myrkyllisiä kaasuja sisältävässä ilmassa						-.31
61. Alttiina valoärsytyksille						-.51
62. Alttiina tärinälle						-.57
63. Kovassa melussa						-.29
64. Hyvin ahtaissa tiloissa						-.23
65. Yleensä varsin likaisissa paikoissa						-.26
66. "Työni on siksi voimille käypää, että jo keskellä viikkoa tunnen itseni varsin väsyneeksi"		.27		-.24	.46	
67. "On miellyttävää ajatella eläkkeelle siirtymistä"			-.25			
68. "Eläkeikää pitäisi alentaa kautta linjan"			-.52			
69. "Jaksaisin kyllä olla nykyistä rasittavammassakin työssä"					-.53	

Seuraavasta kuviosta voidaan nähdä, miten myyntityön eri alalohkot poikkeavat toisistaan kunkin faktorin suhteen. Kuvion pylväät kuvaavat alalohkojen faktoripistekeskisarvoja. Faktoripisteet on saatu laskemalla kullekin vastaajalle henkilökohtainen pistemäärä, joka määrittää asianomaisen henkilön paikan (tai tilan) kyseisen faktorin suhteen.

KUVIO 2. FAKTORIPISTEKESKIARVOJEN VAIHTELUT ALALOHKOITTAIN KUSSAKIN FAKTORISSA ERIKSEEN

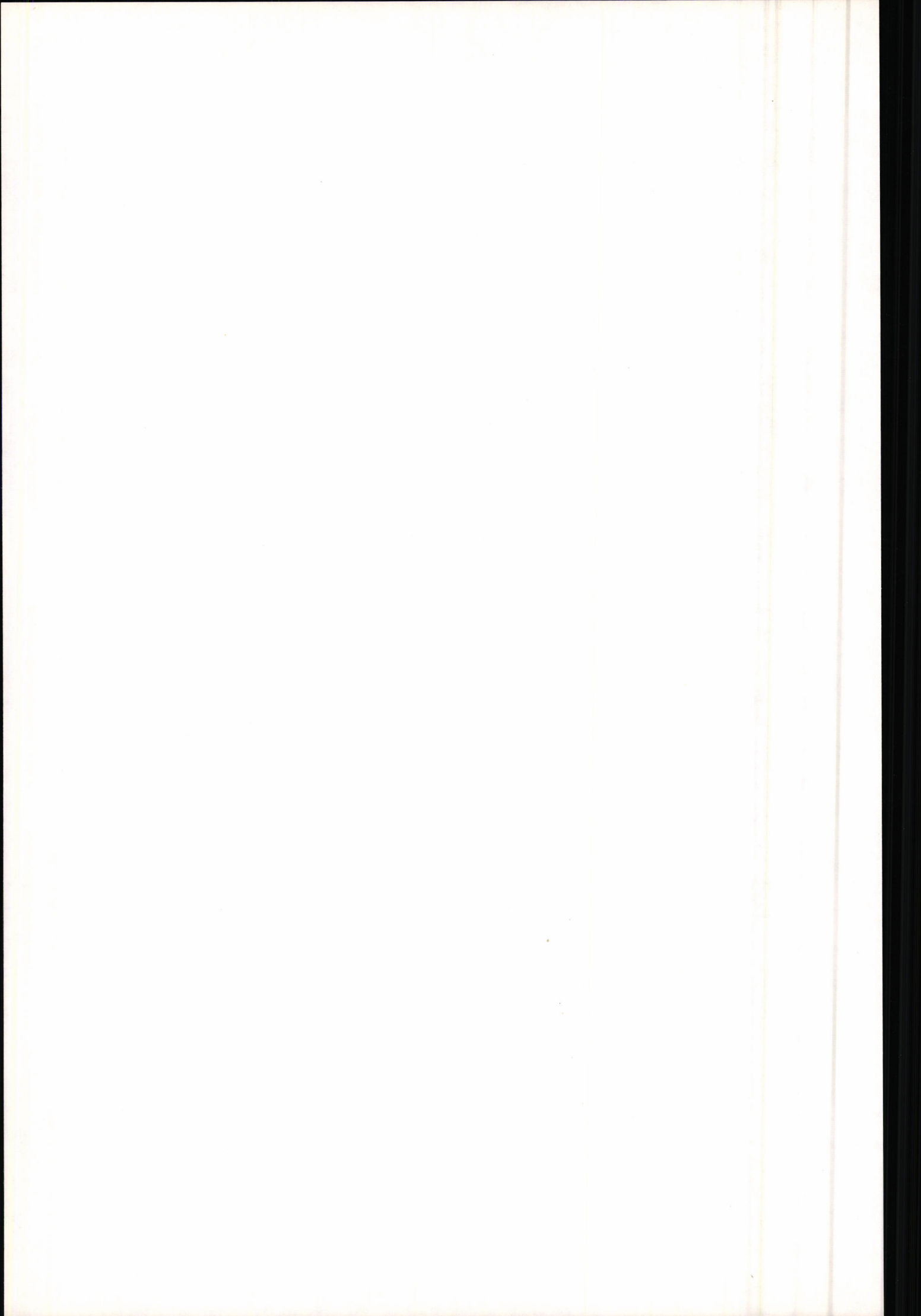

1 = Myymälämyyjät
 2 = Tavaratalomyyjät
 3 = Huoltoasemamyyjät

4 = Alkon myyjät
 5 = Farmaseutit
 6 = Esimiehet

Yleisesti voidaan sanoa, että myyntityön eri alalohkot poikkesivat toisistaan melko vähän kaikkien faktoreiden suhteen. Seuraavassa kiinnitetään huomiota ainoastaan niihin alalohkojen välisiin eroihin, jotka olivat tilastollisesti merkitseviä.

Rasittuneisuusfaktorien kohdalla ainoastaan tavaratalomyyjät ja huoltoasemamyyjät poikkesivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Tavaratalomyyjät tunsivat itsensä rasittuneemmiksi kuin huoltoasemamyyjät. Tulokseen on osaltaan saattanut vaikuttaa se, että tavaratalomyyjät olivat suurelta osin naisia ja huoltoasemamyyjät miltei poikkeuksetta miehiä. Työn vaatimien ominaisuuksien osalta ainoastaan Alkon myyjät poikkesivat hieman muista ryhmistä. Heidän työnsä näytti vaativan jonkin verran enemmän erilaisia ominaisuuksia kuin muilla aloilla tapahtuva myyntityö. Myös eläkeikäasenteen

suhteen näyttivät myyntityön alalohkot olevan varsin samanlaisia. Muista ryhmistä erottuivat vain farmaseutit sekä jossakin määrin myyntityön esimiehet. Näiden ryhmien eläkeiän alentamishalu oli heikompi kuin muiden.

Ulkoisten työolosuhteiden kohdalla erottuivat huoltoasemamyymyjät varsin selvästi muista myyntityön ryhmistä. Heidän työnsä ulkoiset olosuhteet näyttivät muihin alalohkoihin verrattuna olevan selvästi hankalammat. Tulokseen lienee vaikuttanut ainakin se, että huoltoasemamyymyjien työ on muista myyntityön aloista poiketen ulkotyötä. Työn aiheuttama stressi osoittautui myyntityössä melko tasaiseksi. Muista poikkeavan ryhmän muodostivat esimiehet. Heidän kohdallaan työn aiheuttama stressi oli suurempi kuin muissa ryhmissä. Terveystilan suhteen ei mikään myyntityön alalohkoista poikennut tilastollisesti merkitsevästi toisista.

